Descoperiți calea către liniște și armonie în familie:

- cum și când să interveniți în certurile copiilor;
- cum să încurajați cooperarea între frați.

Oferiți copiilor dumneavoastră un dar foarte prețios: o relație strânsă și specială între ei.

26,97

Editura **Teora**
FAM RIVALITATEA DINTRE FRATI
Cod: 1333
Teora ®
www.teora.ro

ISBN 10: 973-20-1333-8
ISBN 13: 978-973-20-1333-5

Rivalitatea dintre frați

ADELE FABER
ELAINE MAZLISH

Teora

MANUALUL PĂRINȚILOR

Rivalitatea dintre frați

Ajută-ți copiii să se înțeleagă ca să poți avea și tu o viață normală

ADELE FABER ELAINE MAZLISH

AUTOARELE CĂRȚII CUM SĂ VORBIM COPIILOR

Teora

Adele Faber

Elaine Mazlish

Experte recunoscute internațional în domeniul comunicării dintre adulți și copii, **Adele Faber** și **Elaine Mazlish** au câștigat recunoștința părinților și girul entuziast al comunității profesioniștilor.

Prima lor carte, *Liberated Parents/Liberated Children (Părinți eliberați/Copii eliberați)*, a primit Premiul Christopher pentru „realizări literare care promovează cele mai înalte valori ale spiritului uman". Următoarele cărți, *Cum să vorbim copiilor dacă vrem să ne asculte și cum să-i ascultăm pentru ca ei să ne vorbească* și *Rivalitatea dintre frați* – pe prima poziție în clasamentul de vânzări din Statele Unite ale Americii, conform ziarului *New York Times* – s-au vândut în peste patru milioane de exemplare și au fost traduse în peste treizeci de limbi. *How to Talk So Kids Can Learn – at Home and at School (Cum să vorbim copiilor pentru ca ei să poată învăța – acasă și la școală)* a fost numită de către revista *Child (Copilul)* drept „cea mai bună carte a anului, pentru excelență în domeniul problemelor familiale din educație". Cea mai recentă lucrare publicată de Adele Faber și Elaine Mazlish, *How to Talk So Teens Will Listen & Listen So Teens Will Talk (Cum să vorbim adolescenților dacă vrem să ne asculte și cum să-i ascultăm pentru ca ei să ne vorbească)* abordează problemele spinoase ale adolescenței. Planurile de seminarii concepute de cele două autoare sunt utilizate la ora actuală de grupuri de părinți și educatori din toată lumea, în scopul îmbunătățirii relațiilor cu copiii.

Ambele autoare au studiat cu regretatul dr. Haim Ginott, specialist în psihologia copilului, și au urmat cursurile Noii Școli de Studii Sociale din New York și pe cele ale Institutului pentru Viața de Familie de la Universitatea Long Island. Pe lângă prelegerile pe care le țin pe tot teritoriul Statelor Unite, în Canada și în străinătate, ele au apărut în toate emisiunile TV importante, de la *Oprah* până la *Bună dimineața, America*. Adele Faber și Elaine Mazlish locuiesc în prezent în Long Island, New York, și fiecare este mamă a trei copii.

Rivalitatea dintre frați

Ajută-ți copiii să se înțeleagă ca să poți avea și tu o viață normală

ADELE FABER ELAINE MAZLISH

Traducere de Alina Teodoru

Teora

Editura Teora SRL,
Calea Moşilor nr. 211, ap. 40, sector 2, cod 020863,
Bucureşti, Romania
Tel.: 021 - 619.30.04
Fax: 021 - 210.38.28
www.teora.ro

Ilustraţii: Kimberly Ann Coe

NOT 20623 FAM RIVALITATEA DINTRE FRATI
ISBN 10: 973-20-1333-8
ISBN 13: 978-973-20-1333-5

Printed in Romania

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
FABER, ADELE
Rivalitatea dintre fraţi : ajută-ţi copiii să se înţeleagă ca să poţi avea şi tu o viaţă normală : manualul părinţilor / Adele Faber, Elaine Mazlish ; trad. de Alina Teodoru. - Bucureşti : Teora, 2012
Index
ISBN 978-973-20-1333-5

I. Mazlish, Elaine
II. Teodoru, Alina (trad.)

159.922.
73-055.71

Tuturor adulţilor care au fraţi
şi care păstrează încă resentimente din copilărie.

Cuprins

Iată ce plăcut și ce dulce este
să locuiască frații împreună!
PSALMII

Mulțumiri...

Soților noștri, pentru sprijinirea și încurajarea fără întrerupere a acestui proiect. Ei ne-au insuflat forță zi de zi, mai ales când lucrul trena.

Fiecăruia dintre copiii noștri, care ne-au furnizat materia primă pentru această carte pe vremea când erau mici, iar ca adulți ne-au dat sugestii prețioase despre ceea ce am fi putut face altfel.

Părinților din grupurile noastre, pentru disponibilitatea de a explora împreună cu noi și a încerca „noua abordare" cu copiii lor. Experiențele și cugetările lor fac paginile de față mai consistente.

Tuturor celor care ne-au împărtășit sentimentele din trecut și din prezent față de frații și surorile lor.

Lui Kimberly Ann Coe, graficiana noastră, care a simțit – nu știm cum – exact ce urmăream prin caricaturi și a creat un minunat grup de personaje.

Lindei Healey, pentru că este un redactor așa cum visează toți scriitorii, susținând puternic mesajul și stilul autorilor și urmărind insistent și delicat atingerea perfecțiunii.

Lui Robert Markel, pentru că ne-a sprijinit fără șovăială în întreaga noastră carieră și pentru bunul său gust și judecata pe care am ajuns să ne bazăm.

Și, în fine, mentorului nostru, dr. Haim Ginott, dispărut dintre noi, care ne-a făcut să înțelegem pentru prima oară cum vâlvătaia rivalității dintre frați poate fi redusă la o pâlpâire nepericuloasă.

Cum a apărut această carte

În timp ce scriam *Cum să vorbim copiilor dacă vrem să ne asculte și cum să-i ascultăm pentru ca ei să ne vorbească*, ne-am poticnit. Capitolul despre rivalitatea dintre frați ne scăpase de sub control. Scriseserăm de-abia jumătate din el și depășise deja o sută de pagini. Ne-am apucat cu disperare să-l scurtăm, să-l micșorăm, să eliminăm o parte din text – orice pentru a-l aduce la dimensiunile celorlalte capitole. Dar, pe măsură ce tăiam, eram tot mai nemulțumite.

Treptat, am înțeles care era adevărul. Pentru a trata cum trebuie rivalitatea dintre frați, trebuia să-i dedicăm o carte separată. Odată ce am luat această decizie, restul s-a rezolvat de la sine. Aveam să includem în *Cum să vorbim copiilor...* suficient material despre controlul conflictelor pentru a-i ajuta pe părinți în situațiile cele mai grave. Dar în „cartea despre frați" urma să avem destul spațiu ca să povestim despre frustrările inițiale cauzate de certurile propriilor copii; să descriem principiile învățate de la răposatul specialist în psihologia copilului, dr. Haim Ginott, în anii în care am făcut parte din grupul de părinți coordonat de el; să împărtășim ce am înțeles din experiența personală cu familiile noastre, din lecturi și din nesfârșitele discuții între noi două; și să descriem experiențele părinților care au participat la întâlnirile grupului creat mai târziu de noi pentru a aborda rivalitatea dintre frați.

Ne-am mai dat seama că aveam ocazia ieșită din comun, datorită planului nostru de conferințe la scară națională, să aflăm opiniile părinților din întreaga țară asupra problemelor dintre frați. Am descoperit curând că subiectul era de foarte mare interes. Oriunde mergeam, simpla menționare a rivalității dintre frați declanșa imediat o reacție puternică.

„Bătăile dintre ei mă fac să mă urc pe pereți."

„Nu știu ce se va întâmpla mai întâi: ori se vor omorî între ei, ori o să-i omor eu pe toți."

„Mă înțeleg foarte bine cu fiecare în parte, dar împreună sunt insuportabili."

Evident, problema era răspândită și foarte stresantă. Pe măsură ce discutam cu părinții despre ce se petrecea între copiii lor, ne reaminteam dinamica producătoare de niveluri înalte de stres în familie. Se iau doi copii care concurează pentru dragostea și atenția părinților. Se adaugă invidia unuia dintre copii față de realizările celuilalt; resentimentul fiecărui copil față de privilegiile celuilalt; frustrările personale, pe care nu îndrăznesc să le exteriorizeze în fața nimănui, *cu excepția* fratelui sau a surorii. Nu e greu de înțeles de ce, în toată țara, relațiile dintre frați înglobează suficientă dinamită emoțională pentru a declanșa salve de explozii cotidiene.

Ne-am întrebat dacă există vreun aspect pozitiv al rivalității dintre frați. Pentru părinți, cu siguranță, nu. Dar pentru copii era oare ceva util?

Din tot ce citiserăm reieșeau avantaje ale conflictelor dintre frați și surori. Prin lupta pentru stabilirea unei poziții dominante devin mai duri și mai rezistenți în fața dificultăților. Din nesfârșitele jocuri violente își dezvoltă viteza și agilitatea. Din duelurile verbale învață care este deosebirea dintre a fi amabil și a jigni. Din neplăcerile firești traiului în comun învață cum să-și afirme o poziție, să se apere și să ajungă la compromis. Iar, uneori, invidia față de talentele deosebite ale celuilalt îi îndeamnă să muncească mai mult, să nu se dea bătuți și să aibă propriile realizări.

Acestea sunt aspectele pozitive ale rivalității dintre frați. Cele negative, arătate imediat de părinți, ar putea să demoralizeze grav pe unul dintre copii sau pe amândoi și chiar să îi afecteze pentru toată viața. Deoarece în carte urma să ne ocupăm de prevenirea și remedierea neajunsurilor de orice fel, am simțit că era important să reluăm studierea cauzelor competiției permanente dintre frați.

De unde începe totul? Experții în domeniu par a fi de acord că la originea geloziei dintre frați stă dorința puternică a fiecărui copil de a se bucura *în exclusivitate* de dragostea părinților. De ce această dorință de a fi singurul? Deoarece de la mamă și de la tată, această sursă formidabilă, se revarsă toate lucrurile de care copilul are nevoie pentru a supraviețui

și a se dezvolta: hrană, adăpost, căldură, un simț al identității, un simț al valorii, al faptului de a fi special. Lumina dragostei și a încurajărilor părintești este cea care determină un copil să-și dezvolte capacitățile și, treptat, să ia în stăpânire mediul său înconjurător.

Cum ar fi posibil ca prezența fraților să nu arunce o umbră peste viața lui? Ei amenință tot ce este esențial pentru bunăstarea lui. Simpla existență în familie a altui copil sau a mai multora ar putea însemna MAI PUȚIN. Mai puțin timp petrecut de el singur cu părinții. Mai puțină atenție față de suferințe și dezamăgiri. Mai puține laude pentru realizări. Și, cea mai mare spaimă, următorul gând: „Dacă mama și tata arată atâta dragoste, grijă și entuziasm față de fratele meu și sora mea, poate că ei sunt mai importanți decât mine. Și, dacă sunt mai importanți, înseamnă că eu sunt mai puțin important. Și, dacă sunt mai puțin important, nu e bine deloc!"

Nu e de mirare că fiecare copil luptă din răsputeri pentru a fi *primul* sau *cel mai bun*. Nu e de mirare că își mobilizează întreaga energie pentru a avea *mai mult* sau *cea mai mare parte*. Sau, și mai bine, TOTUL. Siguranța înseamnă să îi ai numai pentru tine pe mama și pe tata, toate jucăriile, toată mâncarea, tot spațiul.

Cu ce problemă incredibil de dificilă se confruntă părinții! Ei trebuie să găsească modalități de a convinge fiecare copil că se află în siguranță, este deosebit și este iubit; trebuie să-i ajute pe micii rivali să descopere satisfacțiile activităților comune și ale cooperării; și, cumva, trebuie să pregătească terenul pentru ca frații puși pe harță să se poată considera cândva o sursă de plăcere și susținere reciproce.

Cum se descurcau părinții cu această mare responsabilitate? Pentru a afla, am imaginat un scurt chestionar.

Desfășurați cu copiii vreo activitate care pare să îmbunătățească relația dintre ei?

Ce anume, din ceea ce faceți, pare s-o înrăutățească?

Vă amintiți ce acțiuni ale părinților dumneavoastră sporeau ostilitatea dintre dumneavoastră și frați?

Părinții dumneavoastră făceau vreodată ceva ce diminua această ostilitate?

Am mai întrebat cum se înțelegeau cu frații în copilărie, cum se înțeleg acum și ce aspecte le-ar plăcea să fie tratate într-o carte despre rivalitatea dintre frați.

Totodată, am desfășurat interviuri personale. Am înregistrat sute de ore de discuții cu bărbați, femei și copii din diverse categorii, cu vârste între trei și optzeci și opt de ani.

În final, am adunat laolaltă toate materialele, vechi și noi, și am desfășurat câteva ședințe în grupe de câte opt persoane, exclusiv pe tema rivalității dintre frați. Unii părinți din acele grupe s-au entuziasmat chiar de la început; alții au fost sceptici („Da, dar nu-i știi pe copiii *mei!*"); iar alții erau la capătul puterilor, dispuși să încerce orice. Toți au participat activ – au luat notițe, au pus întrebări, au desfășurat jocuri de rol în clasă și au împărtășit între ei rezultatele experimentelor din „laboratoarele" de acasă.

În urma tuturor acestor întâlniri și a întregii munci depuse de noi în anii anteriori, a luat ființă cartea de față, care ne prezintă convingerea că noi, părinții, *putem* să îmbunătățim situația.

Putem fie să intensificăm competiția, fie s-o atenuăm. Putem să acționăm astfel încât ostilitatea să rămână ascunsă sau să fie eliberată în siguranță. Putem să grăbim confruntarea sau să facem cooperarea posibilă.

Atitudinea și cuvintele noastre au forță. Când începe Războiul dintre Frați, nu trebuie să ne mai simțim frustrați, înnebuniți sau neajutorați. Înarmați cu noi cunoștințe și un nou mod de înțelegere, îi putem conduce pe rivali către pace.

Nota autoarelor

Pentru a simplifica prezentarea poveştii noastre, ne-am contopit într-o singură persoană, pe cei şase copii ai noştri, în doi băieţi, iar mulţimea de grupuri pe care le-am coordonat împreună şi separat, într-unul singur. Cam atât am modificat realitatea. În rest, toate câte se găsesc în această carte – gânduri, sentimente, experienţe – apar exact aşa cum au fost.

Adele Faber
Elaine Mazlish

1 Fraţi şi surori – Trecut şi prezent

În sinea mea, credeam că rivalitatea dintre fraţi era ceva ce se întâmpla numai copiilor altora.

Undeva, în mintea mea, mă complăceam în ideea că puteam să păcălesc monstrul geloziei nefăcând niciodată greşelile uşor de sesizat pe care le făceau ceilalţi părinţi, în urma cărora copiii deveneau geloşi unul pe altul. Niciodată nu aveam să fac comparaţii între ei, să iau partea unuia, să am un favorit. Dacă ambii băieţi aveau să ştie că sunt iubiţi în aceeaşi măsură, poate se vor ciondăni puţin din când în când, dar ce motiv serios ar avea să se bată?

Oricare ar fi fost motivul, ei îl găseau.

Din clipa în care deschideau ochii dimineaţa şi până seara, când îi închideau, păreau să se dedice unui singur scop – să-şi facă necazuri unul altuia.

Eram blocată. Nu-mi puteam explica intensitatea şi brutalitatea nesfârşitei lupte dintre ei.

Oare era ceva în neregulă cu ei?

Oare era ceva în neregulă cu mine?

Nu am putut să mă liniştesc decât după ce mi-am împărtăşit temerile celorlalţi membri ai grupului de părinţi coordonat de dr. Ginott. Am fost nemaipomenit de fericită să descopăr că nu eram singura care

se confrunta cu asemenea necazuri. Nu numai eu aveam toată ziua presărată cu cuvinte urâte, pâre, ghionturi, ciupituri, zbierete și hohote de plâns. Nu eram singura tristă, cu nervii la pământ și cu sentimentul că nu poate face față.

Ați crede că, provenind și noi din familii cu mai mulți copii, ar fi trebuit să știm la ce să ne așteptăm. Cu toate acestea, majoritatea părinților din grup erau la fel de nepregătiți pentru confruntarea cu rivalitatea dintre copiii lor ca și mine. Chiar și acum, după mulți ani, când conduc prima discuție în grup pe tema rivalității dintre frați, îmi dau seama cât de puține lucruri s-au schimbat. Oamenii de-abia așteaptă să relateze cât de descurajați se simt în fața prăpastiei dintre așteptările lor optimiste și cruda realitate.

– Am mai făcut un copil ca să aibă Christie o soră cu care să se joace și să fie prietene toată viața. Acum o are și o urăște. Nu vrea nimic altceva decât „s-o ducem înapoi".

– Am crezut întotdeauna că băieții mei vor ține unul cu celălalt. Chiar dacă acasă se băteau, eram sigură că față de restul lumii vor face front comun. Am simțit că mor când am aflat că băiatul cel mare s-a alăturat unui grup împotriva celui mic, în stația de autobuz.

– Crescând alături de frații mei, știam că băieții se bat, dar îmi închipuiam că fetele se înțeleg între ele. Cele trei ale mele, nu. Și cel mai rău este că au o memorie de elefant. Nu uită niciodată „ce mi-a făcut" săptămâna trecută, luna trecută, anul trecut. Și nu iartă niciodată.

– Eu am fost singură la părinți și m-am gândit că-i fac un mare bine Darei când l-am avut pe Gregory. Am fost suficient de naivă să cred că se vor înțelege bine de la sine. Și s-au înțeles, până când a început și el să meargă și să vorbească. Îmi tot spuneam: „O să fie mai bine pe măsură ce cresc." Ei bine, e mai rău. Acum, Gregory are șase ani, iar Dara, nouă. Orice ar avea Gregory, vrea și Dara. Orice ar avea Dara, vrea și Gregory. Nu se pot apropia la jumătate de metru unul de altul fără să se înghiontească sau să se lovească. Și nici unul nu contenește să mă întrebe: „De ce a trebuit să-l faci și pe el? De ce a trebuit s-o faci și pe ea? De ce nu m-ați făcut numai pe mine?"

– Eu am vrut să evit rivalitatea dintre frați programând să am copiii la intervale rezonabile. Cumnata mea mi-a spus să-i fac unul după altul, astfel se vor juca împreună precum cățelușii. Am făcut așa, iar

copiii se băteau tot timpul. Apoi am citit o carte în care scria că intervalul perfect este de trei ani. Am încercat și așa, iar cel mare s-a aliat cu mijlociul împotriva celui mic. Am mai așteptat patru ani până la următorul, iar acum *toți* vin la mine și se plâng. Cei mai mici, că băiatul cel mare este „rău și face pe șeful", iar acesta se plânge că frații mai mici nu-l ascultă niciodată. Orice-ai face, nu e bine.

– Nu înțelegeam de ce atâta preocupare pentru rivalitatea dintre frați, fiindcă eu n-am avut nici o problemă cu băiatul și fetița, cât au fost mici. Ei bine, acum sunt adolescenți și recuperează timpul pierdut. Nu pot sta împreună nici un minut fără să iasă scântei.

În timp ce le ascultam necazurile comune, m-am trezit întrebându-mă: „Oare de ce sunt atât de surprinși? Au uitat cum erau în copilărie? De ce nu-și valorifică amintirile despre relația cu frații și surorile lor? Dar eu de ce nu făcusem asta? De ce nu-mi fusese de folos experiența cu frații mei la creșterea propriilor copii?" Poate fiindcă eram mezina familiei, iar fratele și sora mea erau mult mai mari. Nu văzusem niciodată doi băieți crescând împreună.

Când le-am împărtășit aceste gânduri celor din grup, toți s-au declarat rapid de acord că și copiii lor erau foarte diferiți ca număr, diferențe de vârstă, sex și personalitate de frații cu care crescuseră ei. Au atras atenția și asupra faptului că acum priveau lucrurile altfel. După cum s-a exprimat sec un tată, „una e să fii un copil care se bate și alta e să fii părintele care trebuie să rezolve conflictul".

Dar, chiar în timp ce discutam cu calm despre deosebirile dintre familiile noastre din copilărie și cele actuale, au început să ne vină în minte impresii puternic întipărite din trecut. Fiecare avea ceva de povestit și, treptat, sala s-a umplut cu frații și surorile de odinioară și cu trăirile intense care marcaseră relațiile dintre aceștia:

– Îmi amintesc cum mă înfuriam când fratele meu mai mare râdea de mine. Părinții îmi repetau întruna că, dacă nu-i răspund, va înceta să mă necăjească, dar eu îi răspundeam întotdeauna. El mă tachina încontinuu până izbucneam în plâns. Zicea: „Ia-ți periuța de dinți și pleacă! Oricum nu te iubește nimeni." Vorbele astea aveau efect de fiecare dată. Atunci mă podidea plânsul.

– Și fratele meu avea obiceiul să mă necăjească. Odată, când aveam vreo opt ani, m-am înfuriat atât de rău pentru că încercase să mă facă

să cad când mergeam cu bicicleta, încât mi-am zis: „Ajunge! Toate astea trebuie să înceteze!" Am intrat în casă și am sunat la centrala telefonică. (Sunt dintr-un orășel din nord și pe vremea aceea nu aveam nici măcar disc la telefon.) Am spus: „Dați-mi poliția, vă rog!" Centralista a zis: „Să vedem..." Apoi a intrat mama și mi-a spus să închid telefonul. N-a țipat la mine, dar a zis că va trebui să-i spună tatei ce-am făcut.

În seara aceea, când tata a venit de la muncă, m-am prefăcut că dorm, dar el a venit și m-a trezit. Nu mi-a spus decât: „Nu se poate să procedezi așa la furie." La început m-am simțit ușurat că nu aveam să fiu pedepsit. Dar îmi amintesc că apoi am fost cuprins de furie și m-am simțit neajutorat.

– Fratele meu nu avea voie să fie rău cu mine, orice i-aș fi făcut. Eu eram „fetița tatei". Indiferent ce făceam, scăpam nepedepsită. Și făceam niște chestii destul de urâte. Odată am aruncat pe el cu grăsime încinsă. Altă dată i-am înfipt o furculiță în braț. Uneori, el încerca să mă oprească ținându-mă de mâini, dar, când îmi dădea drumul, îl răneam rău. Într-o zi, când părinții nu erau acasă, mi-a tras un pumn în față. Încă se mai vede cicatricea. Asta a fost tot. De atunci nu m-am mai atins de el.

– În familia mea nu era voie să te bați. Fără alte comentarii. Eu și fratele meu nu aveam voie nici măcar să ne supărăm unul pe celălalt. Multă veme nu ne-am simpatizat, dar nu aveam voie să ne supărăm. De ce? Fără nici un motiv. Pur și simplu nu aveam voie. Ideea era: „E fratele tău. *Trebuie* să-l iubești." Eu ziceam: „Mamă, dar e rău și egoist!" „N-ai ce face. Trebuie să-ți placă de el." Așa că mi-am înghițit mult timp furia fiindcă mă temeam de ceea ce avea să se întâmple dacă i-aș fi dat frâu liber.

Pe măsură ce tot mai mulți participanți își împărtășeau amintirile din copilărie legate de frați, mă minunam de felul în care fiecare relatare părea să-l catapulteze pe narator în trecut și să scoată din nou la iveală vechea suferință și furie. Dar cât de diferite erau aceste situații de cele descrise anterior de părinți cu privire la propriii copii? Condițiile și personajele nu erau similare, dar sentimentele păreau aceleași în foarte mare măsură.

– Poate că deosebirile dintre generații nu sunt chiar atât de mari, a comentat cineva cu tristețe. Poate că trebuie să ne obișnuim cu gândul că frații sunt adversari din naștere.

– Nu neapărat, a obiectat un tată. Eu și fratele meu am fost foarte apropiați încă de la început. Când eram mic, mama obișnuia să mă lase în grija lui, iar lui îi făcea plăcere întotdeauna, chiar și când ea nu-l lăsa să plece la joacă până nu-mi terminam biberonul. Eu nu voiam să-l termin, iar el nu voia să aștepte, așa că bea el tot în locul meu. Apoi plecam împreună la prietenii lui.

Toată lumea a izbucnit în râs. O mamă spuse:

– Asta îmi amintește de mine și sora mea. Întotdeauna complotam împreună, mai ales la vârsta adolescenței. Obișnuiam să facem front comun ori de câte ori voiam s-o pedepsim pe mama. Când mama ne certa sau ne admonesta, intram în greva foamei – câte una, pe rând. Asta o scotea din minți pe mama, deoarece era îngrijorată de cât de slabe eram. Ne dădea mereu să bem șodou sau lapte simplu, iar cea mai mare pedeapsă pentru ea era să nu mai mâncăm. Dar noi de fapt mâncam fără știrea ei. Cea care nu făcea greva foamei îi aducea mâncare celeilalte.

Făcu o pauză și se încruntă.

– Dar cu sora mai mică este altă poveste. Ea s-a născut cu zece ani după mine și a acaparat total atenția tuturor. După părerea mea, era doar o puștoaică răsfățată. Și așa este și acum.

– Probabil că așa vorbesc surorile mele despre mine, spuse altă participantă. Când m-am născut eu, ele aveau opt, respectiv doisprezece ani și cred că erau geloase fiindcă eu eram preferata tatei. În plus, aveam o mulțime de avantaje pe care ele nu le avuseseră. Când m-am născut eu, familia avea mai mulți bani, iar eu am fost singura care a făcut facultate. Amândouă surorile mele s-au măritat la 19 ani.

Acum, după moartea tatei, eu și mama am devenit foarte apropiate. Și copiii mei au îndrăgit-o. De curând ne-am gândit să ne mutăm cu toții la ea și n-o să vă vină să credeți ce se întâmplă. Când surorile mele au aflat de la mama de planul nostru, au sărit în sus. „*Noi* am făcut împrumut ipotecar pentru casă... *Noi* am luptat ani întregi pentru ce avem... *Ea* a făcut facultate... *Soțul ei* a făcut facultate... *Soțul ei* are un serviciu bun..."

Cel mai mult mă necăjește acum faptul că nepoatele și nepoții mei au resentimente față de copiii mei. Îi aud spunând: „Bunico, de ce stai

tot timpul numai cu ei? Pe la noi nu mai vii!" Gelozia pare să nu aibă sfârșit. S-a transmis de la o generație la următoarea.

În toată sala s-au auzit oftaturi. Cineva zise că ăsta e un caz grav. Am simțit nevoia să fac un rezumat înainte de a trece mai departe:

– Am comparat copilăria noastră cu cea a copiilor noștri și până acum se pare că a reieșit că relațiile cu frații ne pot influența puternic prima perioadă a vieții, producând sentimente intense, pozitive sau negative; că aceleași sentimente față de frați și surori se pot menține și la vârsta adultă; și, în fine, că sentimentele astea se pot transmite și generației următoare.

Ar fi fost mai multe de spus, dar nu prea știam ce anume. M-am gândit din nou la fratele și sora mea și la modul cum mă trataseră, ca pe o „pacoste" care le stătea mereu în cale, și cum, chiar și în prezent, când sunt un adult relativ realizat, încă mai cred uneori că stau în calea cuiva. Am întrebat cu voce tare:

– Ar fi exagerat să spunem că experiențele din copilărie cu frații pot să ne determine modul prezent de a acționa, de a gândi și de a ne privi pe noi înșine?

Ezitarea a durat doar o clipă. Patru mâini au țâșnit în sus imediat. I-am dat cuvântul unuia dintre tați.

– Fără îndoială! a zis el. Eu simt nevoia să am responsabilități. Sunt sigur că asta se întâmplă din cauză că am fost cel mai mare dintre trei frați. Am fost un dictator cumsecade peste băieții mai mici. Ei îmi urmau întotdeauna exemplul și făceau tot ce le ceream. Uneori îi băteam, dar îi și apăram de puștii care terorizau copiii din cartier.

Chiar și azi, trebuie să fiu „șef". De curând am primit o ofertă excelentă pentru a-mi vinde afacerea. Contractul prevedea ca eu să asigur în continuare conducerea pentru noii proprietari. Dar știu cum mi-e firea. Nu voi face niciodată așa ceva. Trebuie să fiu eu șeful.

– Eu sunt cel mai mic dintre cinci băieți și n-am nici o umbră de îndoială că frații mei îmi influențează opinia despre mine însumi din prezent. Toți sunt niște oameni foarte energici, cu realizări deosebite – în educație, în sport, în orice domeniu vreți. Numai că pentru ei e ceva firesc. În copilărie, încercam necontenit să țin pasul cu ei. În timp ce ei se distrau, eu stăteam la etaj, cu burta pe carte. Nu m-au

înțeles niciodată. Obișnuiau să-mi spună „adoptatul" – cu afecțiune, desigur.

Chiar și în ziua de azi, mă străduiesc din răsputeri. Soția zice că am viciul muncii. Nu înțelege că o parte din mine aleargă încă să-i prindă din urmă pe frații mei.

– Eu am încetat demult să încerc să fiu la fel cu sora mea mai mare, zise o femeie. Era așa frumoasă și talentată, încât nu ne puteam compara. Iar ea știa asta.

Îmi amintesc că odată, când aveam vreo 13 ani, ne îmbrăcam să mergem la o nuntă în familie. Mie mi se părea că arăt bine. Ea a venit lângă mine, în fața oglinzii, și a zis: „Eu sunt EEE – Extraordinară, Eclatantă și Elegantă". Apoi s-a uitat la mine și a zis: „Tu ești SSS – Simpatică, Simplă și Sinceră". N-am uitat asta niciodată. Până în ziua de azi, când cineva îmi face un compliment, îmi spun în sinea mea: „Da, sigur, dar s-o vezi pe soră-mea!"

– Și pe mine m-a influențat sora mea, zise încet altă femeie. Ceilalți se aplecară spre ea să audă mai bine. Întotdeauna m-am simțit... jenată din cauza ei. După o ezitare, inspiră adânc și continuă. De când țin minte, a avut probleme psihice și făcea mereu niște ciudățenii pentru care trebuia să găsesc o scuză față de prietenele mele. Părinții mei erau atât de îngrijorați din cauza ei, încât simțeam că eu trebuie să fiu fiica bună, cea pe care se puteau baza. Deși eram cea mică, întotdeauna m-am simțit ca și cum aș fi fost cea mare.

De-a lungul anilor, singura schimbare a fost înrăutățirea stării ei. Și, de fiecare dată când o văd, deși știu că nu e vinovată cu nimic, am un resentiment ca și cum mi-ar fi furat copilăria normală.

Ascultam uluită. Fusesem întotdeauna conștientă de faptul că părinții joacă un rol important în modelarea vieții copiilor, dar niciodată, până în clipa aceea, nu mă gândisem cât de mult își pot influența frații destinele unul altuia.

Iată însă un bărbat în toată firea care încă simte nevoia să fie șef; altul, care tot mai muncește din răsputeri să țină pasul cu frații săi; o femeie care și acum simte că nu se poate compara cu sora ei; și alta care încă mai suferă că trebuie să fie „fiica bună". Toate astea, în esență, din cauza celor care s-a întâmplat să le fie frați.

În timp ce încercam să mă obișnuiesc cu aceste idei noi, mi-am dat seama brusc că un bărbat din grup vorbea de câtăva vreme. M-am silit să mă concentrez asupra spuselor lui.

– ...la noi acasă, tata era cel cu probleme. Mama era foarte iubitoare, foarte calmă. Dar tata avea un temperament vulcanic și acționa necontrolat. Pleca, spunând că avea să lipsească două zile, și se întorcea după două luni. Așa că noi toți strângeam rândurile, mai mult sau mai puțin, ca să ne apărăm unii pe alții. Cei mari aveau grijă de cei mici și toți am început să muncim după orele de școală imediat ce am fost destul de mari pentru asta. Toți dădeam în casă ce câștigam. Dacă n-am fi fost uniți, nici unul n-ar fi reușit în viață.

Un murmur străbătu sala. „Minunat... Foarte frumos..." Ultima povestire atinsese năzuințele cele mai profunde ale celor din grup – să aibă niște copii care să fie apropiați unul de altul, să se iubească, să se sprijine și să rămână uniți.

O femeie spuse:

– A fost încurajator! Ce ne-ai povestit este tot ce aș putea spera vreodată. Dar a fost și descurajant totodată. Am auzit de familii în care copiii sunt uniți din cauza problemelor grave ale părinților. Nu vreau să cred că ar trebui să mă părăsească soțul ca să am niște copii care se poartă frumos unii cu alții.

– După cum văd eu lucrurile, zise un bărbat, toată chestia e un risc genetic. Dacă ai noroc, ai parte de o combinație câștigătoare de copii ale căror personalități se armonizează. Dacă nu, ai dat de necaz. Oricum, oameni buni, nu putem face nimic.

– Nu sunt de acord că nu putem face nimic, replică altă femeie. Am auzit azi o mulțime de exemple de părinți care au înrăutățit relațiile dintre copii, care i-au făcut să se îndepărteze unii de alții, de fapt. Eu particip la acest grup fiindcă vreau ca, într-o bună zi, copiii mei să fie prieteni.

Unde mai auzisem asta? Am spus cu voce tare:

– Îmi amintești cum eram eu cu zece ani în urmă. Numai că eu eram obsedată de ideea asta. Voiam să mă ocup personal de crearea prieteniei dintre băieții mei. Rezultatul a fost că m-am trezit într-un carusel emoțional. De fiecare dată când se jucau împreună frumos,

eram entuziasmată. Îmi spuneam: „Uite că se plac *într-adevăr* unul pe celălalt! Sunt o mamă minunată." Iar de fiecare dată când se băteau, mă apuca disperarea. „Se urăsc, și e din vina mea!" Una dintre cele mai fericite zile din viața mea a fost aceea în care am renunțat la visul cu „prietenii buni" și l-am înlocuit cu unul mai realist.

Femeia păru derutată:

– Nu prea înțeleg unde bați, zise ea.

– În loc să-mi fac griji dacă băieții vor fi prieteni, i-am explicat, am început să mă gândesc cum să-i înzestrez cu atitudini și deprinderi de care aveau să aibă nevoie în toate relațiile lor afective. Trebuia ca ei să știe atâtea lucruri... Nu voiam să fie preocupați toată viața de cine avea dreptate și cine nu. Voiam să poată depăși acest mod de gândire și să învețe cum să asculte într-adevăr ce avea de spus celălalt, cum să respecte deosebirile dintre ei, cum să găsească niște căi de aplanare a neînțelegerilor. Chiar dacă personalitățile lor i-ar fi împiedicat să fie prieteni vreodată, măcar să fie în stare să-și facă prieteni, să fie prieteni cu alții.

Femeia păru descumpănită. Înțelegeam de ce. Mie îmi trebuise mult timp ca să mă împac cu ideea pe care tocmai i-o prezentasem pe scurt.

– Te rog să înțelegi, i-am spus, că de nenumărate ori am fost prea obosită, prea scârbită sau prea furioasă din cauza copiilor ca să mai fac cel mai mic efort. Dar când am reușit să-i determin să treacă de la răcnete la o discuție rațională, m-am simțit extraordinar – ca un părinte foarte priceput.

– Nu știu dacă eu aș putea să procedez așa, spuse ea, nervoasă.

– Ce am făcut eu nu e nici un secret. Poți să folosești și tu deprinderile pe care le-am folosit eu, am asigurat-o. Și chiar vei face așa, de săptămâna viitoare.

Femeia surâse.

– S-ar putea să nu mai rezist până atunci, zise ea. Și între timp ce să fac?

Atunci m-am adresat întregului grup.

– Haideți ca săptămâna asta să observăm ce declanșează cearta între copiii noștri. Profitați de discordie! Notați-vă incidentele sau discuțiile

care vă supără. La următoarea întâlnire ne vom împărtăşi constatările şi vom face pasul următor ţinând cont de ele.

* * *

La volanul maşinii, în drum spre casă după întâlnire, m-am trezit gândindu-mă la fiii mei, acum oameni în toată firea. Încă păstrez vie în minte discuţia dintre ei de după cina de Ziua Recunoştinţei, de săptămâna trecută.

Brusc, mi se pare că sunt din nou în sufragerie şi strâng masa, ascultând ce discută ei în timp ce fac curat în bucătărie.

La început discută în glumă despre împărţirea treburilor, fiecare pretinzând că se pricepe mai bine la altceva şi încercând să scape de sarcinile neplăcute. Apoi conversaţia devine serioasă, căci îşi compară facultăţile şi specializările pe care le urmează – unul, ştiinţe, celălalt, artă. Dintr-o dată izbucneşte o dezbatere aprinsă pe tema: „Cine e mai important pentru societate, artistul sau omul de ştiinţă?"

– Gândeşte-te la Pasteur!

– Da, dar ce zici de Picasso?

După o clipă de tăcere, discuţia se întoarce spre trecut. Se aminteşte de o supărare veche şi băieţii se ceartă din nou, cine ce a făcut celuilalt şi de ce, fiecare explicându-şi încă o dată punctul de vedere ca adult. După un timp, starea de spirit se schimbă din nou. Îşi reamintesc de ceva duios şi vesel din copilărie, iar băieţii se strică de râs.

Aproape parcă ar acţiona două forţe: una, care îi desparte, când fac uz de deosebirile dintre ei pentru a-şi defini unicitatea ca persoană; cealaltă, care îi atrage unul spre celălalt, ca să poată cunoaşte unicitatea relaţiei dintre ei.

În timp ce prind frânturi de conversaţie din camera [illegible]iturată, mă surprinde să constat cât de relaxată sunt. Îmi dau seama cât de mică e implicarea mea emoţională în „temperatura" de moment a relaţiei dintre ei. Ştiu că deosebirile de interese şi de temperament care i-au împiedicat să fie mai apropiaţi în copilărie nu au dispărut. Dar mai ştiu că, de-a lungul anilor, i-am ajutat să construiască punţi între insulele personalităţilor lor. Dacă au vreodată nevoie unul de altul, au multe căi de a se găsi.

2 | Până când resentimentele nu ies la iveală...

Următoarea consfătuire a început neprotocolar, în timp ce participanţii îşi scoteau hainele.

– Să ştiţi că mi-a fost de folos să iau notiţe în timp ce copiii se certau, atrase atenţia o mamă. Am fost atât de absorbită de scris, că nici măcar nu m-am enervat.

– Aş vrea să pot spune şi eu acelaşi lucru, comentă altă femeie. Spre sfârşitul săptămânii, nu mai puteam s-o văd în ochi pe fata cea mare.

Îşi luă carneţelul şi îl deschise la prima pagină.

– Vreţi să vă spun ce i-a zis surorii ei mai mici azi, la micul dejun?

„Mă bucur că nu stau lângă tine."

„Puţi."

„Tata mă iubeşte mai mult decât pe tine."

„Eşti urâtă."

„Nu ştii alfabetul."

„Trebuie să-ţi lege mama şireturile."

„Sunt mai frumoasă decât tine."

Ceilalți mormăiră în cunoștință de cauză în timp ce-și ocupau locurile.

– Credeam că fiului meu îi va trece faza asta de cruzime infantilă, zise un tată, cu oboseală în glas. Dar acum e adolescent și tot îl mai chinuie pe frate-său. Nici nu-mi vine să repet ce-i spune.

– Nu înțeleg din ce cauză sunt unii atât de răi, spuse altă femeie. Băiețelul meu de cinci ani o trage de păr pe surioara lui, îi bagă degetele în nas, în urechi, în ochi... Mititica a avut noroc că nu i-a scos ochii.

Cunoșteam foarte bine subiectul. Îmi amintesc cât de perplexă și furioasă fusesem când am găsit bebelușul cu două zgârieturi lungi pe spate, iar pe fratele lui, de trei ani, rânjind răutăcios alături. Ce copil rău! De ce o fi făcut asta?

Ca să ajungem la sursa „răutății" copiilor, am propus grupului următorul exercițiu (Dragi cititoare, ar putea fi util să vă notați propriile reacții. Bărbații sunt rugați să înlocuiască „soț" cu „soție" și „el" cu „ea" în textul exercițiului.):

* * *

Imaginează-ți că soțul te ia în brațe și-ți spune: „Scumpa mea, te iubesc foarte mult, ești minunată, așa că m-am hotărât să-mi mai iau o soție exact ca tine."

Reacția ta: ______________________________

În fine, sosește noua soție și constați că e foarte tânără și destul de drăguță. Când sunteți toți trei împreună, oamenii te salută politicos, dar cad în extaz în fața nou-venitei. „Nu-i așa că e adorabilă? Bună, dulceață! Ești o scumpă!" Apoi ți se adresează: „Îți place soția cea nouă?"

Reacția ta: ______________________________

Noua soție are nevoie de haine. Soțul ia din dulapul tău câteva pulovere și pantaloni și i le dă. Când protestezi, îți spune că tu te-ai îngrășat puțin și că hainele acelea ți-au rămas cam strâmte, dar ei îi vin numai bine.

Reacția ta: ______________________________

Noua soție se maturizează rapid. Pe zi ce trece, pare tot mai isteață și mai pricepută. Într-o zi, pe când te străduiești să afli cum se utilizează

calculatorul cel nou, primit de la soțul tău, ea dă buzna în cameră și zice: „Aaaa, mă lași și pe mine? Știu să umblu cu el."

Reacția ta: ______________________________

Când îi spui că nu se poate, dă fuga plângând la soțul tău. După câteva clipe se întoarce cu el. Are dâre de lacrimi pe față, iar el o ține după umeri și-ți spune: „Ce mare lucru s-o lași și pe ea puțin? De ce nu dai nimic?"

Reacția ta: ______________________________

Într-o zi îi găsești pe amândoi tolăniți pe pat. El o gâdilă, iar ea chicotește. Atunci sună telefonul, iar el răspunde. Apoi îți spune că a intervenit ceva important și trebuie să plece imediat. Te roagă să rămâi acasă cu noua soție și să ai grijă să nu pățească nimic.

Reacția ta: ______________________________

Ți se pare că reacțiile tale nu prea sunt drăgăstoase? Cei din grupul nostru au recunoscut imediat că sub aparența lor de respectabilitate și civilizație pândesc tendințe spre meschinărie, cruzime, ranchiună și gânduri de răzbunare, tortură și omor. Chiar și cei care se considerau la adăpost de toate astea și aveau o părere foarte bună despre ei înșiși au fost surprinși să constate cât de furioși și amenințați s-au simțit din cauza simplei prezențe a „celeilalte/celuilalt".

– Mă frământă ceva, spuse o femeie. Exercițiul lasă să se înțeleagă că numai primul născut reacționează așa. La mine, cea mică se simte amenințată și e furioasă. Are doar un an și jumătate, dar îl atacă pe fratele ei de patru ani fără să fie provocată. Ieri a venit pe la spatele lui, în timp ce el se uita la televizor, și l-a lovit în cap cu o jucărie. Iar azi-dimineață stătea tolănită lângă mine pe pat, bându-și liniștită laptele din biberon, dar, în clipa în care fratele ei a încercat să se așeze de cealaltă parte a mea, a lăsat biberonul și i-a dat un brânci de l-a trântit pe podea.

A urmat o discuție lungă despre sentimentele copilului mai mic. Câțiva părinți au povestit despre copiii lor mai mici, care erau bătăioși și simțeau nevoia să-i provoace pe cei mai mari de la cea mai fragedă vârstă. Iar alții descriau copii mai mici care își venerau fratele sau sora mai mare și se simțeau jigniți și derutați când erau respinși.

Unul dintre părinți a relatat despre un copil mai mic care se simțea copleșit și descurajat la gândul că nu va ajunge niciodată la nivelul fraților mai mari.

Un tată păru enervat de direcția în care se îndrepta discuția.

– Sincer, zise el, cred că se insistă prea mult asupra sentimentelor. Știu că mi-a ajuns până peste cap sentimentalismul de-acasă. Ajung acasă la sfârșitul unei zile grele și îmi găsesc cele trei fete țipând una la alta, soția mea țipă la ele și toate dau fuga la mine să se plângă de celelalte. Nu vreau să mai aud cine ce simte sau de ce! Vreau doar să se sfârșească.

– Înțeleg că ți-ai pierdut răbdarea și ești frustrat, i-am spus. Totuși e un paradox. Ca să putem spera să „se sfârșească", emoțiile pe care vrem să le ținem la ușă vor trebui invitate înăuntru, întâmpinate cu bucurie și tratate cu respect.

Omul îmi aruncă o privire încruntat.

– Știu cât de supărător poate fi, i-am spus, să auzi un copil tunând și fulgerând contra altuia. Dar, dacă interzicem exprimarea furiei, există pericolul ca ea să fie trimisă în subconștient și să reapară sub alte forme, fie ca simptome fizice, fie ca probleme psihice.

Acum, privirea lui deveni sceptică.

– Să vedem ce ni se întâmplă nouă, adulților, când nu ne putem manifesta sentimentele negative, i-am spus. Să ne întoarcem o clipă la analogia cu soția cea nouă. Să presupunem...

– În privința asta am o problemă, întrerupse alt bărbat. La urma urmei, cultura noastră nu permite o a doua soție. Nici măcar nu e legal. Dar e normal și legal ca părinții să aibă mai mulți copii.

– Absolut, am zis, dar, numai în cadrul exercițiului, să considerăm că normele culturale s-au schimbat și că legea permite o a doua căsătorie. Din cauza numărului insuficient de bărbați sau femei din țară, a fost adoptată o lege nouă, care îi obligă pe reprezentanții sexului deficitar să facă o a doua căsătorie.

– Bine, spuse el cu oarecare ezitare. Pot să fiu de acord cu asta.

– De ce nu? glumi o femeie. Faci parte din sexul deficitar!

Am așteptat să înceteze râsetele.

– A trecut un an, am continuat, de când noua soție a venit în casă. În loc să te obișnuiești cu prezența ei, te supără și mai tare. Uneori te întrebi dacă e ceva în neregulă cu tine. Stai pe marginea patului, rănită și îndurerată, când iată că soțul intră în cameră. Nu te mai poți stăpâni și izbucnești: „Nu vreau să mai stea cu noi în casă. Sunt foarte nefericită. De ce n-o gonești?"

Soțul îți va da câteva explicații. Notează-ți reacția la fiecare dintre ele.

1. Prostii! Ești ridicolă. N-ai nici un motiv să fii nefericită.

Reacția ta: ____________________

2. Mă superi foarte tare când vorbești așa. Dacă astea sunt sentimentele tale, te rog să le păstrezi pentru tine. Nu vreau să aud așa ceva.

Reacția ta: ____________________

3. Te rog, nu-mi cere imposibilul. Știi foarte bine că nu pot s-o alung. Acum face parte din familie.

Reacția ta: ____________________

4. De ce ești întotdeauna așa de încăpățânată? Găsește o cale să vă înțelegeți și nu mai dați fuga la mine pentru orice fleac!

Reacția ta: ____________________

5. Nu m-am căsătorit încă o dată ca să-mi fie bine mie. Știu că te simțeai singură uneori și m-am gândit că ți-ar fi plăcut să ai companie.

Reacția ta: ____________________

6. Zău așa, dragă, mai termină! Ce legătură au sentimentele mele față de tine cu alții? În inima mea este loc pentru amândouă.

Reacția ta: ____________________

Încă o dată, cei din grup au fost surprinși de propriile reacții. Unii s-au descris ca „stupid(ă)", „vinovat(ă)", „incorect(ă)", „înnebunit(ă)", „învins(ă)", „neajutorat(ă)", „abandonat(ă)".

Alte comentarii:

– În realitate sunt o persoană inacceptabilă.

– Probabil că sunt un om rău.

– Trebuie să mă prefac că sunt mulțumită cu situația asta, ca să-mi pot păstra fărâma de dragoste care mi-a mai rămas.

– N-am cui să-i spun, nu-i pasă nimănui.

Dar sentimentul care a surprins pe toată lumea a fost dorința arzătoare de a face rău, indiferent de consecințe. Toți voiau să-i facă greutăți nou-venitei, să-i facă rău fizic. Nu conta dacă și-ar fi făcut și lor rău totodată sau dacă ar fi stârnit mânia soțului. Ar fi meritat, dacă astfel ar fi făcut-o pe intrusă să scadă în ochii partenerului. Mai mult, voiau să-i facă rău și partenerului, să-l pedepsească pentru toată amărăciunea pe care le-a produs-o.

Totuși, trecând în revistă replicile care provocaseră această reacție „disproporționată", a trebuit să recunoaștem că nici una nu era ieșită din comun. E firesc să tratezi sentimentele unei persoane „nerezonabile" făcând apel la negare, logică, sfaturi sau cuvinte de alinare.

Când i-am întrebat pe cei din grup ce ar vrea să facă partenerul, răspunsul a venit feroce, la unison: „Să scape de ea!" Toată lumea a izbucnit în râs, după care au urmat niște gânduri mai profunde.

– Dacă soțul meu ar „scăpa de ea" doar fiindcă i-am cerut eu, m-aș înspăimânta. M-aș gândi că într-o bună zi ar putea să procedeze la fel și cu mine.

– Ar trebui ca soțul să-mi spună că pe mine mă iubește cel mai mult și că ea nu înseamnă nimic pentru el.

– S-ar putea să-l cred pe moment, dar mai târziu m-aș întreba dacă nu-i spune și ei la fel despre mine.

– Dar ce v-ar mulțumi, oameni buni? am întrebat pe un ton glumeț.

A urmat o pauză scurtă. Apoi:

– Aș vrea să am voie să spun tot felul de răutăți despre soția cea nouă, indiferent dacă sunt adevărate sau nu, iar el să nu-i ia apărarea niciodată, să nu mă certe, să nu se supere.

– Sau să se uite la ceas.

– Sau să deschidă televizorul.

– Pentru mine, cel mai important ar fi să știu că el înțelege într-adevăr ce simt.

Brusc, mi-am dat seama că răspunsurile proveniseră în majoritate de la femeile din grup. Poate din cauză că folosisem numai varianta de exercițiu cu „noua soție", nu și pe cea cu „noul soț"? Sau pentru că femeilor li se permite să-și exprime sentimentele în societate în mai mare măsură decât bărbaților?

De data aceasta m-am adresat bărbaților.

– „Soțiile" voastre tocmai v-au spus ce-și doresc. O să vă cer să încercați să le satisfaceți dorințele. Cum i-ați răspunde soției la: „Nu vreau să mai stea cu noi în casă. Sunt foarte nefericită. De ce n-o gonești?"

Bărbații mă priviră derutați. Am repetat tema:

– Concret, ce i-ați putea spune soției ca s-o faceți să înțeleagă că știți cum se simte?

Se schimbară niște priviri îngrijorate. În fine, un curajos se avântă.

– Nu știam că asta este ceea ce simți, se aventură el.

Un alt bărbat prinse curaj.

– Nu știam că ești atât de necăjită.

Încă unul se alătură discuției.

– Acum îmi dau seama cât de supărătoare e situația asta pentru tine.

Acum m-am întors spre femei.

– Voi ce i-ați spune soțului ca să-l faceți să înțeleagă ce sentimente aveți față de soțul cel nou?

Am văzut o mână ridicată.

– Trebuie să-ți fie foarte greu să-l ai tot timpul în preajmă.

Altă mână:

– Spune-mi tot ce te necăjește!

Și, în fine:

– Vreau să-mi spui ce simți, fiindcă îmi pasă foarte tare de ceea ce simți tu.

Se auzi un oftat sonor. Câțiva aplaudară. Evident, le plăcuse ceea ce tocmai auziseră.

M-am întors către tatăl căruia „îi ajunsese până peste cap sentimentalismul". L-am întrebat:

– Ce părere ai?

Mi-a zâmbit amar.

– Presupun că ăsta e modul tău de a ne spune pe ocolite că așa ar trebui să ne purtăm cu copiii, în loc să le cerem să tacă.

Am încuviințat.

– Chiar fiind adulți, într-o situație imaginară, ne dăm seama ce mângâiere este să te asculte cineva când ai sentimente negative. Nici copiii nu sunt altfel. Trebuie să poată să-și exprime sentimentele și dorințele în privința fraților lor. Chiar și pe cele supărătoare.

– Da, zise el, dar adulții au autocontrol. Dacă le spui copiilor că au voie să dea frâu liber sentimentelor, mă tem că le vor pune în practică.

– E important să facem deosebirea dintre a le permite să-și exprime sentimentele și a le permite să le pună în practică, i-am răspuns. Îi lăsăm pe copii să-și exprime sentimentele, dar nu le permitem să-și facă rău unul altuia. Sarcina noastră constă în a-i învăța cum să-și exprime furia fără să provoace vreun rău.

Am luat materialele pe care le multiplicasem pentru ședință.

– Din aceste caricaturi, am spus în timp ce le împărțeam, veți afla cum poate fi aplicată toată această teorie cu copiii mici, cu cei mai mărișori și cu adolescenții.

ÎN LOC SĂ TRECI CU VEDEREA SENTIMENTELE NEGATIVE FAȚĂ DE FRAȚI, EXPRIMĂ-LE DESCHIS.

În loc de...

Exprimă sentimentele prin cuvinte.

În loc de...

Exprimă sentimentele prin cuvinte.

În loc de...

Exprimă sentimentele prin cuvinte.

AJUTĂ COPIII SĂ-ȘI IMAGINEZE CEEA CE NU AU ÎN REALITATE.

În loc de...

Spune ce crezi că-și dorește copilul.

În loc de...

Spune ce crezi că-și dorește copilul.

În loc de...

Spune ce crezi că-și dorește copilul.

AJUTĂ COPIII SĂ-ȘI DEFULEZE OSTILITATEA PRIN ACTIVITĂȚI SIMBOLICE SAU CREATOARE.

În loc de...

Încurajează exprimarea creatoare.

În loc de...

Încurajează exprimarea creatoare.

În loc de...

Încurajează exprimarea creatoare.

PUNE CAPĂT VIOLENȚEI. ARATĂ CUM POȚI SĂ-ȚI MANIFEȘTI SUPĂRAREA FĂRĂ SĂ LOVEȘTI. ABȚINE-TE SĂ AGRESEZI AGRESORUL.

În loc de... *Propune căi mai bune de a exprima furia.*

În loc de... *Propune căi mai bune de a exprima furia.*

În loc de... *Propune căi mai bune de a exprima furia.*

Am petrecut restul serii studiind caricaturile, discutând despre atitudinile prezentate și cât de potrivite sunt.

– Poate că, atunci când băiatul meu se va plânge din nou că bunica stă prea mult cu cel mic, ar trebui să-i spun: „Deci vrei să stea mai mult cu tine".

– Data viitoare când Lori va încerca să-și lovească fratele, îi voi spune să dea frâu liber furiei prin glas, nu cu pumnii.

Toți încercau să-și dea seama cum să aplice atitudinile prezentate în cazul conflictelor dintre propriii copii.

La un moment dat, am remarcat la câțiva niște priviri obosite. Era numai bine, ședința luase sfârșit.

În timp ce ne adunam lucrurile și ne pregăteam de plecare, a început o conversație pe ton de glumă.

– Cine poate să țină minte toate chestiile astea?

– Mi-e rău! Le-am spus tuturor ce nu trebuia.

– E prea mult pentru mine. Ar fi mai ușor să trimit copiii la psiholog o dată pe săptămână.

– O dată pe săptămână? Pentru ai mei ar trebui unul care să locuiască la noi.

Îi ascultam și mi-am zis: „E deprimant să știi că greșești, dar să nu știi cum să îndrepți lucrurile." Nu era de mirare că toți erau îngrijorați.

Dar, fiindcă trecusem și eu prin situația asta, știam că necazurile lor erau doar temporare. Timpul, experiența și un pic de succes le vor arăta curând că nici una dintre atitudini nu era peste puterile lor. Poate că nu-și dădeau seama, dar porniseră deja pe drumul cel bun.

Frații și surorile trebuie să-și comunice sentimentele pe care le au unii față de alții

COPILUL: Îl omor! Mi-a luat patinele noi.

Prin cuvinte care desemnează sentimentele

„Pari furios!"

sau

Prin dorințe

„Dorești să-ți ceară voie înainte să-ți folosească lucrurile."

sau

Printr-o activitate simbolică sau creatoare

„Ce-ai zice să faci un afiș cu «Proprietate privată» și să-l agăți pe ușa debaralei tale?"

Copiii trebuie opriți când devin violenți

„Oprește-te! Nu e voie să facem alți oameni să sufere!"

Și să li se arate cum să-și descarce furia în mod acceptabil

„Spune-i *în cuvinte* cât de tare te-a supărat. Spune-i: «Nu vreau să-mi iei patinele fără să-ți dau voie»."

După ședința despre conștientizarea sentimentelor, părinții s-au întors cu o mulțime de întrebări și nerăbdători să le spună celorlalți care au fost reacțiile de acasă. Pentru început, iată întrebările lor.

Am încercat să-i arăt băiatului că îi înțeleg supărarea. Chiar i-am spus: „Știu că-l urăști pe fratele tău." Dar asta l-a înfuriat și mai tare. A țipat: „Nu-l urăsc!" Unde greșesc?

Cei mai mulți copii au sentimente amestecate față de frații lor și se simt stânjeniți sau ofensați când li se spune că simt doar ură. O exprimare mai fericită ar fi: „Mi se pare că ai două feluri de sentimente față de fratele tău. Uneori îți place de el foarte mult, iar alteori te scoate din sărite."

Dar ce te faci cu un copil care îți spune întruna că-și urăște fratele? Când îi spun: „Am auzit că-l urăști", țipă la mine: „Da, îl urăsc!" Eu îi spun: „Dar știu că-l urăști, nu glumă", iar el țipă: „Așa e ! Îl urăsc!" Și nu ajungem nicăieri.

Pentru ca micuțul să nu se mai consume din cauza furiei, este bine să reluăm descrierea emoțiilor într-un limbaj care să-l ajute să facă progrese. Oricare dintre următoarele variante ar putea funcționa:

„Înțeleg cât de supărat ești pe David."

„A făcut ceva care te-a supărat rău."

„Probabil te-a înfuriat ceva ce a zis el."

„Vrei să-mi povestești mai pe larg?"

Îi spun fetiței mele de trei ani: „N-o lovi pe surioara ta. Du-te în camera ta și bate păpușa." Dar ea refuză și se repede tot la cea mică. Să continui cu metoda asta?

Există o diferență între a îndepărta copilul de tine spunându-i să lovească păpușa și a-l îndemna să-și exprime sentimentele maltratând păpușa sub privirile tale. O exprimare mai utilă ar fi: „Nu te pot lăsa să-i faci rău surioarei, dar arată-mi ce simți făcându-i la fel păpușii."

Cuvintele cheie sunt „arată-mi". Când copilul amenință păpușa sau o bate, părintele poate să îmbrace în cuvinte ceea ce încearcă micuțul să exprime.

„Ești foarte supărată pe sora ta."

„Uneori te înfurie."

„Mă bucur că mi-ai arătat. Dacă te mai simți vreodată așa, să vii neapărat să-mi spui."

Am încercat s-o fac pe fetița mea de trei ani să-mi arate cu ajutorul păpușii ce simte față de surioara ei mai mică. Dar când a început să lovească păpușa cu capul de podea, mi-am dat seama că poate ei îi face bine asta, însă eu nu eram în stare să privesc. Sunt singura care pățește așa?

Nu ești singura. Alți părinți care au reacționat similar au descoperit că se simțeau mai liniștiți dacă înlocuiau păpușa cu perne vechi, plastilină, acuarele sau creioane cerate și hârtie, ca mijloace de exprimare:

„Poți să-mi desenezi ceva care să arate ce simți?"

„Zigzagurile alea negre îmi arată că te simți fioros!"

„Felul în care zgâlțâi perna îmi arată cum te simți. Brrr!"

Și, dacă nu avem alte materiale la îndemână, putem folosi întotdeauna cuvinte:

„Nu pot să te las să ciupești bebelușul, dar poți să-mi spui în cuvinte cât de supărat ești. Poți să spui foarte tare: «Sunt turbat!»"

Am observat că, atunci când vin în vizită rudele și se agită în jurul fetiței celei mici, băiețelul de cinci ani stă abătut. Apoi se răzbună pe surioara lui. Pot să fac ceva să nu se mai întâmple asta?

N-ar fi grozav să putem pune o surdină acestor persoane bine intenționate? Dacă nu reușești să-ți avertizezi rudele din timp, poți să-ți „vaccinezi" fiul contra acestor necazuri discutând deschis cu el despre cum este posibil să se simtă:

„Sunt sigură că e supărător să-i vezi pe toți cum îi fac ghidi-ghidi surioarei tale și se minunează cât e de drăguță, chiar dacă știi că la fel îți făceau și ție când erai așa mititel. Dacă se poartă așa și de data asta, fă-mi un semn, de exemplu fă-mi cu ochiul, și o să-ți răspund și eu la fel. Atunci o să știi că înțeleg. O să fie micul nostru secret."

Fiul meu nu reușește niciodată să privească lucrurile din punctul de vedere al surorii lui. În ultimul timp îl întreb: „Dacă ea ți-ar face ție la fel, ți-ar plăcea?" Nu-mi răspunde niciodată. De ce?

Întrebarea îl pune într-o poziție neplăcută. Dacă ți-ar răspunde sincer, ar trebui să admită că nu i-ar plăcea. Dacă vrei ca fiul tău să reușească să privească lucrurile și din alt punct de vedere, spune-i simplu că îl crezi în stare: „Sunt sigură că-ți poți imagina cum te-ai simți dacă asta ți s-ar întâmpla ție." Atunci, el va trebui să se întrebe: „Pot să-mi imaginez? Cum m-aș simți?" Dar nu va fi obligat să răspundă nimănui în afara lui însuși. E bine și atât.

Fetița mea e adolescentă și se plânge permanent de fratele ei. Uneori mi se pare insuportabilă. Trebuie s-o ascult chiar de fiecare dată când vine să mi se plângă?

Toți avem momente când nu suportăm să ascultăm problemele altora. Este important ca și copiii noștri să știe asta. Îi poți spune fiicei tale: „Am auzit că fratele tău te-a supărat rău, dar momentan îmi este foarte greu să te ascult. Hai să discutăm după cină."

O mamă care nu mai avea răbdare să asculte necontenitele plângeri a cumpărat fiecărui copil câte un caiet, o „condică de reclamații" personală, în care să scrie sau să deseneze când se înfuriau unul pe altul. Caietele au început să fie utilizate imediat, iar numărul de plângeri către mamă s-a redus simțitor.

Povestirile

Conduc grupuri de mulți ani, însă tot mă uimește întotdeauna cum părinții, după numai una sau două ședințe, sunt capabili să aplice acasă teoria în practică, în moduri adecvate și totodată originale. Majoritatea experiențelor care urmează sunt prezentate exact așa cum le-au scris ei sau le-au povestit în fața grupului. Câteva sunt ușor redactate. Numai numele copiilor au fost schimbate.

Primele două povestiri auzite au surprins pe toată lumea. Erau povești despre copii încă nenăscuți care provocau deja probleme.

Sunt în luna a șaptea. Când i-am spus prima dată Tarei, care are cinci ani, că voi avea un bebeluș, n-a zis nimic. Dar săptămâna trecută mi-a atins burta și a spus: „Urăsc bebelușul". Am fost șocată, dar m-am bucurat că a deschis discuția. Știam că trebuia să aibă niște resentimente, iar, dacă era dispusă să-mi vorbească despre

ele, înseamnă că are încredere în mine. Dar, deși eram pregătită – aproape că așteptam discuția asta – a fost ca o bombă.

I-am spus: „Mă bucur că mi-ai spus, Tara. Te temi că poate mama nu va avea timp pentru tine din cauza bebelușului?" A încuviințat din cap. I-am spus: „Când o să ai impresia asta, să vii să-mi spui și o să-mi fac timp pentru tine."

Bomba s-a dezamorsat și de atunci Tara nu a mai deschis discuția despre asta.

* * *

Când eu și soția mea i-am spus prima oară lui Michael (în vârstă de șase ani) că mama lui e gravidă, a fost entuziasmat. Apoi a stat pe gânduri cam un minut și a zis: „Imposibil!" Din noaptea aceea a început să facă pipi în pat.

După ce s-a născut fetița, el n-a arătat nici o animozitate în privința ei. De fapt, se purta foarte frumos cu ea – o lua în brațe, o supraveghea, era foarte protector. Însă cu mama lui – păzea! A încercat să dea cu piciorul în ea... a lovit-o. Ea l-a oprit spunându-i: „Nu te las să-mi faci rău!" Apoi, Michael a început să mânjească lucrurile din casă cu pastă de dinți și vaselină. Ca să pună capac, ne-a sunat și învățătoarea lui. Ne-a spus că nu mai ascultă și nu mai este atent.

Am discutat cu Kay și am ajuns la concluzia că poate se purta așa din cauză că nu-i dăduserăm niciodată ocazia să-și exprime sentimentele. Am început prin a-i spune câteva lucruri învățate la ședințele de aici, de exemplu: „Cred că-ți ieși din minți când o vezi pe mama ocupată tot timpul cu fetița, să-i dea să mănânce și s-o schimbe". Iar Kay i-a spus: „Uneori, când o mămică are un bebeluș nou, ceilalți copii cred că mama nu-i mai iubește. Dacă o să-ți treacă prin cap asemenea gânduri, să vii imediat să-mi spui și-ți voi da un pupic special." De asemenea, am petrecut pe rând câtva timp numai cu el, fără bebeluș.

A fost de mare ajutor. Acum, Michael se comportă mult mai bine acasă. Iar la ședința cu părinții de la școală, învățătoarea mi-a spus:

„Nu-mi vine să cred. Nu știu ce s-a întâmplat cu Michael. Acum este printre cei mai buni. Citește cel mai bine din grupă!"

Următoarea povestire prezintă o mamă care încearcă să aplice deprinderile nou-însușite față de fiul ei de zece ani, Hal. Reușește cumva să afle care sunt sentimentele băiatului, cu toate că spusele lui o înfurie.

La câteva zile după ședința de săptămâna trecută, copiii nu au venit la timp de la școală. Au întârziat atât de mult, încât am ieșit să-i caut. L-am văzut pe Timmy (de șase ani) venind spre casă și plângând din răsputeri. Apoi a apărut și fratele lui, Hal (de zece ani), la o oarecare distanță în urmă.

M-am repezit spre Timmy, care mi-a spus printre suspine că fratele lui i-a tras un pumn, l-a trântit la pământ și l-a lovit cu piciorul.

Am văzut roșu în fața ochilor. Am vrut să-l bat pe Hal, dar m-am reținut. L-am îmbrățișat pe Timmy și mi-am dat toată silința să-l liniștesc. Când, în cele din urmă, s-a calmat, i-am dat o gustare și l-am lăsat afară, la joacă.

În tot acest timp, Hal stătuse prin preajmă, privind scena. După ce Timmy a plecat, m-a întrebat: „Când ai de gând să asculți și varianta mea?" „Acum", i-am spus. Atunci mi-a povestit că trei copii din autobuz îl amenințaseră cu bătaia, iar el își lăsase ghiozdanul și fugise în pădure ca să scape de ei. După ce copiii au plecat, a ieșit din pădure și și-a văzut ghiozdanul la Timmy. Considera că Timmy nu avea dreptul să i-l ia. I s-a părut normal să-și bată fratele. Timmy „o căutase cu lumânarea".

Spre norocul lui Hal, fusesem la ședința de aici. Am făcut un efort și am spus: „Deci ți s-a părut normal să-l bați pe Timmy fiindcă își aducea ghiozdanul acasă."

„Bineînțeles!, a strigat el. Era *ghiozdanul meu*!"

N-am știut cum să continui, așa că m-am dus la bucătărie să pregătesc cina. După un timp, Hal a venit la mine și a rămas acolo, în tăcere. M-am uitat la el și mi-a zis în șoaptă: „Aș vrea să-ți spun ceva, dar nu pot."

I-am spus că sunt gata să-l ascult. Stătea acolo foarte amărât, fără să poată spune ceva. L-am întrebat dacă ar putea să scrie.

A luat o foaie de hârtie și a scris: „Cred că l-am bătut cam rău pe Timmy."

Am zis doar: „Așa...".

El rămăsese acolo, tot cu privirea aceea amărâtă. I-am spus: „Îți pare rău de ce-ai făcut."

A încuviințat din cap. Apoi mi-a povestit cu lux de amănunte tot ce simțea. Era furios... ceilalți copii îl speriaseră tare... În cele din urmă: „Știi, mamă, dacă nu s-ar fi luat de mine copiii ăia, nu l-aș fi bătut pe Timmy."

„Înțeleg", i-am spus.

Tot restul serii, Hal s-a purtat cu Timmy din cale-afară de frumos.

Un tată a descoperit o metodă absolut originală de a da la iveală ostilitatea fiicei sale față de fratele ei. Nu numai că îi exprimase sentimentele prin cuvinte, ci și așternuse vorbele ei pe hârtie.

Aseară, Jill a venit să mi se plângă de fratele ei. Am încercat să-i spun că o înțeleg, dar ea vorbea întruna, fără să mă audă. În cele din urmă, am luat un creion și am încercat să notez ce spunea.

1. Pe Jill o supără foarte tare când Mark ascultă la celălalt telefon ce vorbește ea.
2. Detestă când el clefăie la masă și se scobește în dinți cu furculița. Îi face greață.
3. E de părere că el n-are dreptul să intre în camera ei fără să bată la ușă. O supără în special că el râde când ea țipă la el să iasă.

Când s-a oprit să-și tragă răsuflarea, i-am citit toate astea. A fost foarte interesată să-și audă propriile cuvinte. Am întrebat-o dacă mai are și alte reclamații. Mai avea. A adăugat încă două, pe care le-am notat, de asemenea.

Apoi i-am spus: „Mark este cel care trebuie să vadă lista asta. Dar mi se pare prea mult pentru oricine să primească cinci reclamații deodată. Poți să alegi una sau două care te supără cel mai tare?"

A recitit lista, a încercuit două puncte și a băgat lista în buzunar.

Habar nu am ce s-a întâmplat după aceea. Sunt tentat să întreb, dar cred că e mai bine să nu mă amestec.

Hotărâți să experimenteze noile idei, părinții au fost nerăbdători să vadă ce se întâmplă dacă le oferă în imaginație copiilor mâhniți ceva ce nu le pot oferi în realitate. Uneori, rezultatele i-au surprins.

Roy (cinci ani) a venit la mine plângând și jeluindu-se îndelung. Billy i-a făcut asta și asta, l-a dat afară din cameră și i-a zis „pacoste".

MAMA: Cred că te-ai simțit foarte jignit. Ai fi vrut să-ți spună frumos să-l lași singur.

ROY: (Nu zice nimic, dar se oprește din plâns.)

MAMA: Ai fi vrut să-ți spună: „Intră, Roy! Hai să ne jucăm!"

ROY: Da, și să mă lase să mă uit prin telescopul lui.

MAMA: Cât timp ai fi vrut.

ROY: Și să-mi dea și câteva abțibilduri de-ale lui. Eu așa aș face, dacă aș avea un frate mai mic.

MAMA: Știi exact cum te-ai purta dacă ai fi fratele mai mare.

ROY: Da! (însuflețit brusc de o idee) Fă un bebeluș!

După asta, n-am mai știut ce să spun.

Una dintre problemele apărute odată cu învățarea noilor metode a fost stresul creat de părinți asupra lor înșiși, de a face sau a spune întotdeauna „ce trebuie". Din fericire, au descoperit curând că, atunci când e vorba de copii, ți se oferă mereu încă o șansă. Iată cum a inversat un tată sensul discuției chiar în mijlocul unei certe.

Aniversarea lui Liz (opt ani) a stârnit în Paul (unsprezece ani) o proastă dispoziție și resentimente. N-a vrut să coopereze deloc.

Când mama i-a cerut să-și adune lucrurile împrăștiate la parter, unde urma să aibă loc petrecerea, a spus: „la mâna de pe cutia mea!" M-am enervat, i-am spus că e insuportabil și l-am trimis în camera lui. A plecat și a avut grijă să trântească ușa cu toată forța.

Nu-mi venea să cred că se purta atât de copilărește. La urma urmei, avea unsprezece ani. Apoi mi-a trecut prin minte că, și la vârsta asta, tot îl afectau toată agitația și pregătirile pentru Liz. Am intrat în camera lui deja mai înțelegător.

I-am spus:

– Cred că e enervant să nu auzi de o săptămână de nimic altceva decât de petrecerea asta. Mai ales că până la ziua ta mai e atâta timp.

– Cinci luni, a spus el, necăjit.

– S-ar putea să fie șase.

A numărat pe degete: aprilie, mai, iunie, iulie, septembrie.

– Și cu august ce-ai făcut? l-am întrebat.

– Nu se poate! Am uitat de august. Mizeria asta de august! Înseamnă că e și mai mult.

– Cred că ai vrea să poți face cumva ca luna viitoare să fie octombrie, ca să începi să-ți faci planuri pentru petrecere imediat.

A zâmbit pentru prima oară în ziua aceea. Apoi, după ce am mai discutat puțin pe același ton, am plecat.

După câteva minute, a venit la parter. Fluiera și făcea curat pentru petrecerea lui Liz.

Ideea canalizării sentimentelor negative ale copiilor față de frați într-o formă de exprimare creatoare a prins greu în grup. O mamă își îndemnase de câteva ori copiii să scrie sau să deseneze, dar aceștia refuzaseră. Apoi cineva a atras atenția asupra faptului că, de obicei, copiii au tendința de a-și imita părinții și ar fi bine ca, atunci când se va mai supăra pe cineva, să scrie sau să deseneze de față cu copiii.

Femeia a ascultat politicos, dar părea că se îndoiește. Însă la ședința următoare a povestit ce s-a întâmplat când a pus în practică sfatul primit.

În dimineața de după ultima noastră ședință, televizorul s-a stricat. Am chemat depanatorul din cartier, care a venit imediat. În mai puțin de zece secunde și-a dat seama care era necazul. Ștecărul nu stătea bine în priză. L-a înfipt mai bine și televizorul a pornit. M-am simțit ca o idioată.

Apoi, omul mi-a făcut nota de plată ca pentru o deplasare normală, plus TVA! Am încercat să-l conving să renunțe, dar nici n-a vrut să audă. În timp ce ieșea pe ușă, mi-a strigat: „Nu vă enervați! Nu merită."

Am vrut să-i strig ceva obscen, dar copiii erau cu ochii ațintiți asupra mea. Am luat o coală mare de hârtie și am scris în partea de sus:

TURBEZ de furie!!!

Îl urăsc pe omul ăla! E un tâlhar!

Un escroc de duzină!

N-o să-l mai chem niciodată!

O să le spun tuturor vecinilor ce mi-a făcut!

Apoi i-am desenat o mutră hidoasă, cu limba atârnând și cu simbolul de dolar în locul ochilor.

M-am simțit mai bine. Chiar am râs de desenul meu jignitor. Când soțul meu a ajuns acasă, copiii mureau de nerăbdare să-i spună ce s-a întâmplat.

La început s-a cam supărat, dar, când a văzut desenul, a izbucnit și el în râs.

Asta a fost începutul. De atunci, copiii mei nu se mai opresc din scris sau desenat. Iată ce a scris băiatul de zece ani despre fratele lui mai mare:

LISTĂ CU DEFECTELE LUI ALEX

1. Prosie

2. Tâmmpenie

3. Idiotie

4. Întârsiat mantal

5. Pisălog

6. Rău

7. Bagabont

8. Bizar

9. Cuidat

10. Urât

CONCLUZII

Dacă îl vedeți pe Alex o să-l URÂȚI imediat

Informație strict secretă

Servisiul secret

Și iată și desenul pe care mi l-a dat fetița mea într-o dimineață. Mi-a spus: „Alex mi-a rupt creionul roșu din răutate. Uite, așa de supărată sunt!"

Doi dintre părinții din grup se confruntau cu o problemă deosebit de dificilă. Fiecare avea câte un copil mai mare care îl maltrata fizic pe cel mic. Deși ambii părinți aplicau metodele învățate aici, cea mai utilizată era îndemnarea copiilor să-și exprime sentimentele prin *cuvinte*.

Cuvintele folosite de copii erau violente, îngrozindu-i adesea pe părinți, dar numărul bătăilor a scăzut simțitor.

I-am auzit pe copii certându-se în odaia Christinei. Strigau foarte tare. Apoi Hans a ieșit ca o furtună din camera ei și s-a dus într-a lui.

Apoi a revenit și i-a spus Christinei: „Știi cât de furios sunt pe tine? Atât de furios că aș vrea să dau găuri în tine cum dau în hârtia asta." (Am auzit cum sfâșia hârtia cu un creion.) „Nu-ți fac ție asta, dar tare-aș vrea să fii în locul hârtiei!"

Ăsta e un progres fantastic în comportarea lui. Cu două săptămâni în urmă ar fi lovit-o.

* * *

Lori (șapte ani) nu-și poate controla accesele de furie. E suficient ca fratele ei să se uite la ea cruciș, că-l și pocnește.

Ieri mergeam pe autostradă cu 90 km/h și Lori a început iarăși:

LORI: (Țipete) Jason m-a lovit în ochi cu morișca!

JASON: Ba n-am lovit-o!

LORI: Mincinosule!

JASON: N-am vrut s-o lovesc, doar voiam să fac morișca să se învârtească.

M-am uitat în oglinda retrovizoare și am văzut-o pe Lori cu pumnul ridicat, gata să lovească.

EU: Lori, cred că te-a durut. Lovitura în ochi e dureroasă, chiar dacă e un accident. E normal să te înfurii. Spune-i lui Jason ce simți!

Lori l-a bălăcărit îndelung, dar măcar nu l-a atins. Am fost uimit.

Deși unii părinți erau impresionați de progresele copiilor lor, altora nu le plăcea să-și audă copiii aruncându-și vorbe amenințătoare. Am discutat acest aspect și am ajuns la concluzia că metoda cea mai bună de a ajuta un copil să avanseze în ceea ce privește exprimarea civilizată era să modelăm noi înșine comportarea lor în direcția în care doream. Dacă voiam să insistăm pentru găsirea unor alternative la lovituri și vorbe urâte, trebuia să le găsim noi înșine. Iată cum a procedat un tată:

Am trei fiice adolescente și toți ne vorbim urât. Eu și soția le bălăcărim pe fete, iar ele fac același lucru între ele. După ședința de săptămâna trecută mi-am dat seama că trebuie să încetăm. Aseară, două dintre fete se certau pe înghețată, iar una a spus: „Scroafo!"

Le-am propus să facă o pauză și să ne așezăm toți la o discuție, împreună cu mama lor. Am început astfel: „Ne facem prea mult rău unii altora cu cuvintele astea urâte. Noi vă jignim pe voi, iar voi vă jigniți reciproc. Hai să încercăm să încetăm chestia asta! Fără întârziere!"

Reacția nu a fost cine știe ce, doar: „Bine, tată, o să încetăm." Important este că acum avem un obiectiv. Când încep să se certe și își aruncă vorbe urâte, pot să intervin și să le amintesc că am convenit să nu mai folosim asemenea limbaj nici eu, nici ele. Apoi le îndemn să-și spună ce le-a supărat. Și, pe nesimțite, dialogul se înfiripă.

Și ele intervin când îmi ies eu din fire și-mi amintesc că am convenit să nu mai vorbesc urât. Atunci le dau dreptate, îmi cer scuze și le explic ce supărare am.

Nu e mare lucru, dar rezultatul este apreciabil.

Întâmplarea următoare ne-a fost povestită de o mamă care obișnuia să-i dea peste fund băiatului de cinci ani când își necăjea surioara. De data aceasta a încercat altă metodă.

Avusesem o dimineață teribilă, cu amândoi copiii arțăgoși. M-am întors de la cumpărături și am constatat cu ușurare că fetița cea mică adormise, în sfârșit, în mașină. Aveam astfel destul timp să

descarc tot până la ora la care trebuia să-i dau biberonul. În timp ce puneam alimentele la locul lor, Philip se lamenta și mă bătea la cap întruna. I-am spus să se ducă afară să vadă dacă fetița era bine. A zăbovit acolo prea mult, așa că m-am dus să văd ce se întâmplă. Fetița plângea, iar Philip îi agita în față zornăitoarea. L-am întrebat dacă el o trezise și a spus că da. Era supărat că fetița dormea atât de mult.

Mi-a trebuit fiecare picătură de autocontrol ca să nu-i trag una. În locul lui, am lovit scaunul mașinii și am țipat de necaz. Apoi am luat fetița și am dus-o în casă.

Philip n-a vrut să intre. S-a încuiat în mașină, ca autopedepsire. Mi-am zis să-l las să stea acolo.

După vreo zece minute a venit și a început să-mi spună că era supărat pe el însuși. Mie îmi trecuse deja supărarea.

I-am spus că avem o problemă și că trebuie să stăm de vorbă. Ne-am așezat la masă în bucătărie. „Uneori îți place de surioara ta, iar alteori te enervează foarte tare", i-am zis.

A încuviințat din cap.

„Hai să vorbim despre ce putem face ca să îmbunătățim situația."

Înainte să mai apuc să spun ceva, a lăsat să-i scape: „Când mai vezi că sunt nervos, s-o ții pe Katie departe de mine, căci îmi vărs toți nervii asupra ei."

Nu mi-a ieșit din minte cât de bine își cunoștea sentimentele. Nu știam că un copil de cinci ani se poate exprima așa. De atunci am reușit să evităm o mulțime de necazuri. Când este prost-dispus, îmi cere să schimbe locul în mașină. Sau, când Katie îl sâcâie, îi propun să se joace în altă cameră.

Ultimul incident a fost povestit de o femeie care de obicei nu lua deloc cuvântul la întâlniri. În momentul în care i-am auzit povestirea, mi-am amintit de tema predilectă a psihologului Dorothy Baruch: „Până când resentimentele nu ies la iveală, sentimentele bune nu le pot lua locul."

Mereu am avut impresia că Melissa (şapte ani) era puţin geloasă pe surioara ei (trei ani). Nu se purta urât cu ea, n-o bătea, dar o cam ignora. E greu de ştiut ce gândeşte Melissa. Nu e genul care spune ce o deranjează. Seamănă mult cu mine.

Oricum, după şedinţa de săptămâna trecută, când cea mică dormea, am îmbrăţişat-o pe Melissa şi i-am spus: „Mă bucur că suntem singure, fiindcă n-am mai vorbit *numai cu tine* de mult timp. Mă gândesc că uneori e neplăcut să ai o soră mai mică. Trebuie să imparţi totul cu ea – camera, jucăriile, chiar şi pe mama."

Parcă s-a rupt un stăvilar. Nu se mai putea opri din vorbit, iar eu nu-mi puteam crede urechilor. A spus nişte lucruri groaznice. O ura din răsputeri! Uneori voia ca surioara să moară. Mi s-a făcut rău de la stomac. Bine că a sunat telefonul, fiindcă nu ştiu cât aş mai fi avut puterea s-o ascult!

În seara aceea, când m-am dus să văd ce fac fetele, am avut impresia că nu mai văd bine. Erau amândouă în acelaşi pat şi dormeau îmbrăţişate!

Când toţi au terminat de citit sau de povestit despre experienţele lor, ne-am uitat uluiţi unii la alţii. Ce proces straniu şi emoţionant se desfăşura aici! Părea un paradox:

– *Dacă insişti ca între copii să existe sentimente bune, se ajunge la resentimente.*

– *Dacă încerci să conştientizezi resentimentele dintre copii, se ajunge la sentimente bune.*

Un traseu în circuit către armonie între fraţi. Şi totuşi, cel mai direct.

3 Pericolele comparării

Până acum am discutat despre sentimentele de concurenţă acerbă pe care copiii le manifestă de la sine în relaţia cu fraţii, fără vreo influenţă din partea părinţilor. Am început a treia şedinţă întrebându-i pe cei din grup dacă au idee cum contribuim noi, adulţii, la această competiţie.

Cineva a strigat:

– Îi comparăm între ei!

Nimeni nu l-a contrazis. Toţi păreau să fie de acord că, făcând comparaţii, intensificăm în mod sigur rivalitatea. Cu toate acestea, m-am gândit că ar fi fost interesant să aflăm cum este să fii supus comparării, din punctul de vedere al copilului. Am spus:

– Imaginaţi-vă că sunteţi copiii mei şi spuneţi-mi ce simţiţi când fac următoarele afirmaţii:

Lisa mănâncă aşa frumos! N-o s-o vezi niciodată mâncând cu mâna.

Cum ai putut să-ţi laşi tema pe ultimul minut? Fratele tău îşi termină întotdeauna lecţiile din timp.

De ce n-ai grijă cum arăţi, aşa cum face Gary? El arată bine întotdeauna, tuns frumos şi cu cămaşa în pantaloni. E o plăcere să-l priveşti.

Reacţiile au venit imediat:

– O să-l trântesc pe Gary în noroi.

– Îl urăsc.

– Pe toţi îi iubeşti mai mult decât pe mine.

– Nimic din ce fac eu nu e bine.

– Nu mă iubeşti aşa cum sunt.

– N-o să fiu niciodată aşa cum vrei, deci de ce să mai încerc?

– Dacă nu pot să fiu cel mai bun, o să fiu cel mai rău.

Am fost surprinsă de intensitatea sentimentelor de furie şi disperare care răzbăteau din răspunsuri. Mai ales ultimul m-a tulburat. Oare unii copii îşi propun să exceleze în răutate dacă nu pot să exceleze în cuminţenie?

Câteva persoane au susţinut imediat această posibilitate cu exemple din experienţa personală. Apoi cineva ne-a amintit de fostul preşedinte Jimmy Carter şi de năbădăiosul lui frate, Billy. Toţi am râs când ne-am amintit de prostiile lui. Cu siguranţă, Billy a excelat în a fi „cel mai rău".

O femeie a dat din cap.

– Nu se întâmplă întotdeauna aşa. Unii copii nu au spirit de luptători şi renunţă. Eu aşa am făcut. Mama îmi dădea de înţeles în atâtea feluri ce grozavă era sora mea, Dorothy, şi ce mediocră eram eu, că mă întrebam de ce m-o mai fi făcut. Cel mai bun lucru pe care l-am făcut în viaţa mea a fost să mă mut la 1.600 km de ele.

Chiar şi acum am o strângere de inimă când mă gândesc la sărbători, fiindcă spusele mamei încă mă afectează. Începe chiar din clipa în care mă vede: „Părul tău nu arată prea bine, draga mea. Poate ar trebui să-ţi faci şuviţe, ca Dorothy... Cum merg cu şcoala Jennifer şi Allen? Toţi copiii lui Dorothy sunt la clase speciale... Dorothy tocmai şi-a găsit un serviciu cu un salariu fantastic. Sora ta e foarte întreprinzătoare!" Îmi trebuie câteva săptămâni să-mi revin după asemenea vizite.

Un murmur de compasiune străbătu încăperea.

– Tata făcea întotdeauna comparaţie între cei doi fraţi mai mari ai mei, spuse cu amărăciune un bărbat. A murit când ei erau încă

adolescenţi, dar ei au continuat în acelaşi mod. E de necrezut. Acum, unul are 43 de ani, iar celălalt, 47. Îşi dau cumva seama că se comportă ridicol, dar nu se pot opri. Se concurează chiar şi în privinţa unei boli de rinichi: care e mai bolnav, care se simte mai rău, care ia mai multe medicamente, care e cel mai bun tratament. Amândoi fac dializă şi fiecare încearcă să demonstreze că tratamentul lui e cel mai bun. Oameni în toată firea!

– Nu cumva exagerăm în privinţa asta? întrebă o femeie. Exemplele astea sunt ieşite din comun. Şi eu fac uneori comparaţii între băieţii mei, dar mă îndoiesc sincer că asta îi va afecta pe termen lung.

Cei din grup îşi întoarseră privirile spre mine.

Eu m-am adresat femeii:

– În ce împrejurări îi compari?

– Nu-i compar tot timpul, se apără ea.

– Dar când anume? am insistat.

Ea stătu pe gânduri o clipă.

– Nici măcar nu sunt sigură că este vorba de comparaţii. E mai mult un îndemn. De exemplu, îi zic lui Zachary: „Seara, Alex se apucă imediat să-şi facă temele. Nu e nevoie ca eu şi tata să îl batem la cap." Dar nu zic niciodată: „De ce nu faci şi tu ca Alex?"

Sora lui Dorothy interveni în discuţie.

– Nici nu e nevoie, spuse ea vehement. Poţi fi sigură că Zachary înţelege perfect mesajul că fratele lui e mai bun ca el, iar el GREŞEŞTE.

– Dar nu-l dau întotdeauna de exemplu pe Alex, protestă femeia. Uneori îl laud pe Zachary spunându-i că în unele privinţe e mai bun decât Alex. Îi spun că e mult mai îndemânatic decât fratele lui, că Alex are două mâini stângi.

– E la fel de rău, explodă sora lui Dorothy. E exact cum îmi făcea mie mama. Îmi amintesc cum îmi spunea că sunt mult mai ordonată decât Dorothy. În clipa aceea mă simţeam extraordinar, dar apoi începeam să-mi fac griji. Voi putea fi mereu aşa? Şi chiar dacă puteam, ce avea să se întâmple dacă Dorothy avea să devină şi ea ordonată cândva? În ce situaţie

voi fi pusă? Sunt sigură că mama credea că mă încurajează, dar singurul efect era că deveneam mai înverşunată în competiţia cu sora mea. Făcu o scurtă pauză, ca şi cum s-ar fi gândit dacă să continue sau nu, apoi adăugă: Mai înverşunată în competiţia cu toată lumea. Am avut nevoie de un an de terapie ca să-mi dau seama că, la vârsta adultă, continuam să mă tratez pe mine însămi la fel cum mă trata mama şi că îmi provocam singură nefericire prin faptul că mă comparam necontenit cu alţi oameni. Era o mare prostie, fiindcă, dacă te uiţi în jurul tău, întotdeauna vei găsi pe cineva care e mai bun decât tine. Psihologul meu spunea o chestie extraordinară. „Să nu te compari niciodată cu alţii. Vei ajunge ori îngâmfată, ori acră." Oricum, din experienţă, tot ce pot să spun este să vă abţineţi de la comparaţii. Nu aduc decât nefericire.

Femeia care îşi apărase dreptul de a face comparaţii bătu vizibil în retragere. Convingerea cu care vorbise persoana dinainte nu putea fi combătută. Vorbele acesteia fuseseră izvorâte din durere. M-am adresat întregului grup:

– Este ciudat... Când copiii mei erau mici, m-am jurat că n-o să-i compar niciodată unul cu celălalt. Dar am făcut-o de nenumărate ori.

Toţi mă priviră surprinşi.

– Auzeam vorbele care îmi ieşeau din gură, am continuat, şi mă miram că eu eram cea care le rostea. Într-un final, mi-am dat seama ce se petrecea. Îi comparam când explodam de furie („De ce te laşi mereu aşteptat? Fratele tău e în maşină de zece minute!"). Îi comparam şi când eram foarte mulţumită („Fantastic! Fratele tău se chinuie să rezolve asta de o oră, iar tu ai rezolvat-o în două minute!"). În oricare dintre cazuri, efectul era neplăcut.

Iată ce m-a ajutat să renunţ la această obişnuinţă – ori de câte ori eram tentată să fac comparaţie între copii, îmi spuneam: OPREŞTE-TE! NU FACE ASTA! Indiferent despre ce e vorba, poţi să-i spui copilului direct, fără să aminteşti de fratele lui. Cuvântul cheie este *descrie*. Descrie ce vezi. Sau descrie ce-ţi place. Sau descrie ce nu-ţi place. Sau descrie ce trebuie făcut. E important să ai în vedere numai problema de comportament a copilului respectiv. Nimic din ceea ce face sau nu face fratele lui nu are legătură cu el.

Am distribuit ilustraţiile care urmează, pentru ca părinţii din grup să poată vedea diferenţa în practică.

EVITĂ COMPARAŢIILE FAVORABILE.

În loc de.... *Descrie ce vezi sau ce simţi.*

În loc de.... *Descrie ce vezi sau ce simţi.*

În loc de.... *Descrie ce vezi sau ce simţi.*

EVITĂ COMPARAȚIILE NEFAVORABILE.

În loc de.... *Descrie problema.*

În loc de.... *Descrie problema.*

În loc de.... *Descrie problema.*

S-a comentat mult, în mod spontan, în timp ce studiam împreună ilustrațiile. Majoritatea erau focalizate în jurul conștientizării faptului că și comparațiile favorabile pot face rău. Câteva persoane au spus că înțeleg că „laudele" de acest fel pot face un copil să urmărească neîntrerupt superioritatea asupra celuilalt. Voiam să trec la subiectul următor, când am observat la câțiva părinți semne de dezaprobare.

– Vă frământă ceva, le-am spus.

S-a dovedit că îi frământau foarte multe lucruri. Am încercat să răspund temerilor lor.

– Trăim într-o societate concurențială. Nu trebuie ca un copil să aibă parte de competiție acasă pentru a se pregăti să se descurce singur în lume?

– Dacă prin „să se descurce singur" înțelegi să fie în stare să acționeze conform împrejurărilor, să se afirme și să-și realizeze obiectivele, toate astea pot fi învățate într-un mediu care încurajează cooperarea. Pentru mine, cel mai bun lucru rezultat din creșterea într-un climat de cooperare este ceea ce se desprinde de aici – mai mult respect față de ceilalți, mai multă încredere în sine.

– Dar nu are și competiția niște aspecte pozitive?

– Ba da, poate să stimuleze realizarea, dar asta se plătește. Studiile desfășurate în școli și la locuri de muncă arată că, atunci când competiția devine acerbă, apare tendința de manifestare a unor simptome fizice: dureri de cap, de stomac, de spate. Și simptome psihice. Oamenii devin mai anxioși, mai suspicioși, mai ostili. Hai să facem din casele noastre un adăpost în fața unui asemenea stres!

– Eu nu fac comparații niciodată, dar e suficient să-i spun fetiței ceva drăguț despre fratele ei, că reacționează de parcă l-aș fi comparat cu ea. Zice: „Îl consideri mai bun decât mine." Nu o înțeleg.

– Deseori, copiii consideră o laudă la adresa fraților drept un reproș la adresa lor. Dacă spui unui copil că fratele lui este foarte grijuliu, el interpretează automat că pe el îl consideri opusul. E bine să păstrezi laudele numai pentru urechile copilului care le merită.

– Dar ce poți face dacă un copil îți spune că a făcut ceva deosebit, iar ceilalți sunt de față?

– Grea situație! Nu vrem să dezamăgim un copil care se bucură pentru realizarea sa, dar vrem totodată să menajăm sentimentele celorlalți. Nu este niciodată greșit să descrii sentimentele pe care presupui că le are copilul („Trebuie să fii foarte mândru de tine!") sau realizarea lui („Câtă muncă și perseverență trebuie ca să câștigi medalia asta!").

Ideea e să nu adaugi că de-abia aștepți să spui întregii familii și vecinilor. Entuziasmul pe care îl simți față de realizarea copilului trebuie păstrat pentru momentul când sunteți voi doi singuri. Ar fi greu de suportat pentru ceilalți copii să audă asta.

– Uneori însă nu-i poți ține departe pe ceilalți, de pildă atunci când ceri carnetele de note la control. La noi, amândoi copiii îmi prezintă carnetele în același timp. Săptămâna trecută, băiatul n-a avut răbdare să aștepte acel moment ca să-mi arate că luase un opt la matematică (un progres față de șasele de dinainte), iar când eu mi-am arătat entuziasmul, fetița mi-a arătat zecele ei. Brusc, băiatul s-a dezumflat. Optul lui nu mai avea nici o valoare.

– Le poți spune ferm ambilor copii că nu există întrecere între carnetele de note. Acestea arată cum au muncit și s-au purtat la școală în ultimele șase săptămâni. Mai spune-le că vrei să discuți cu fiecare în parte despre părerea profesorului și despre impresia copilului în cauză în legătură cu progresele sale.

– Dar cum pot să-i împiedic să-și compare carnetele de note în absența mea?

– Nu poți și nici nu trebuie să faci asta. Dacă ei vor să-și arate unul altuia carnetele, este treaba lor. Important este să știe că mama și tata îi tratează pe fiecare separat și nu fac comparație între notele lor.

Părea că întrebările se epuizaseră. Încercam să fac un rezumat, când am remarcat că o femeie ridicase mâna. Imediat ce a observat că mi-a atras atenția, a început, fără nici o introducere:

– Dacă ai mei și-ar compara doar notele, aș fi cea mai fericită. Dar ei își compară tot ce au, cât e ziua de lungă, până și buricele. „Al meu e înăuntru, al tău e în afară." Și întotdeauna sunt atenți și preocupați de ceea ce are celălalt. „Al ei e mai bun... al lui e mai frumos... Ai cumpărat asta pentru el? Mie de ce nu mi-ai luat?" Încerc în

permanență să-i tratez pe amândoi la fel. Sunt atât de epuizată încât, dacă-i cumpăr o pereche de șosete lui Gregory, cumpăr una și pentru Dara, deși ea n-are nevoie.

Am îmbrățișat încăperea cu privirile.

– Desigur, am spus, nimeni altcineva de aici nu are această problemă. Nimeni *de aici* nu are copii care se compară permanent și cer să fie tratați la fel.

Mormăieli și râsete.

– Doamnelor și domnilor, am anunțat, sunteți pe punctul de a scăpa de o povară grea. La ședința noastră viitoare, vom încerca să demistificăm ideea că trebuie să tratăm copiii la fel. Între timp, vedeți ce va rezulta din eforturile voastre de a vă abține de la comparații.

Rezistă impulsului de a face comparaţii

În loc să compari nefavorabil un copil cu altul („De ce nu-ţi pui hainele în cuier, ca fratele tău?"), vorbeşte-i copilului numai despre comportamentul care nu-ţi place.

Descrie ce vezi

„Văd o jachetă nou-nouţă pe podea."

sau

Descrie ce simţi

„Asta mă necăjeşte."

sau

Descrie ce trebuie făcut

„Jacheta asta trebuie să stea în şifonier."

În loc să compari favorabil un copil cu altul („Eşti mult mai ordonat decât fratele tău"), vorbeşte numai despre comportamentul care îţi place.

Descrie ce vezi

„Văd că ţi-ai pus jacheta în cuier."

sau

Descrie ce simţi

„Mă bucur că ţi-ai pus jacheta în cuier. Îmi place să văd ordine în hol."

Simpla *abţinere de la a face comparaţii* între copii s-a dovedit mai anevoioasă decât se aşteptau cei mai mulţi părinţi. Cei care au povestit grupului ce s-a întâmplat păreau foarte mulţumiţi de ei înşişi, nu pentru ceea ce făcuseră, ci pentru ceea ce se abţinuseră să facă.

Kay îi dădea celei mici biberonul în dormitor. Eu l-am chemat pe Michael în bucătărie şi l-am întrebat ce dorea pentru prânz. A început să smiorcăie şi a zis: „Nu ştiu ce vreau... Vreau să fiu bebeluş. Bebeluşii primesc totul de-a gata. Nu trebuie să se îmbrace singuri, nu trebuie să aleagă ce să mănânce..."

În mod normal, aş fi reacţionat vorbind despre inferioritatea bebeluşului ca să-l încurajez pe Michael, cam aşa: „Da, dar bebeluşii nu pot să vorbească şi să meargă şi poartă scutece." Însă, având încă în minte cunoştinţele de la şedinţa de săptămâna trecută, am încercat doar să-i dovedesc că ascult ce spune *el*. Rezultatul a fost o discuţie foarte frumoasă:

TATĂL: Crezi că bebeluşii primesc totul de-a gata şi că e plăcut să fii bebeluş.

MICHAEL: Da. Tati, tu ai vrea să fii bebeluş?

TATĂL: (Glumind) Eu aş vrea să fiu astronaut.

MICHAEL: Nu despre asta e vorba. Ai vrea să fii bebeluş sau nu?

TATĂL: Aş vrea să fiu aşa cum sunt acum.

MICHAEL: De ce?

TATĂL: Pot face mai multe lucruri decât un bebeluş. Pot să aleg ce vreau şi să iau hotărâri.

MICHAEL: Adică, dacă nu-ţi place culoarea roz, poţi să nu porţi nimic roz?

TATĂL: Da.

MICHAEL: Ce culoare îţi place, albastru sau verde?

TATĂL: Câteodată, albastru, câteodată, verde. În clipa asta îmi place albastru.

MICHAEL: (După un timp de gândire) În clipa asta vreau un sandvici cu unt de arahide și gem.

* * *

Paul m-a sunat aseară de la facultate, iar din voce îi răzbătea bucuria. Mi-a spus că primise notele de la jumătatea semestrului și „nu sunt ca ale lui Karen, dar..."

Eram gata să-i dau replica mea standard: „Știi cât studiază ea, tu ești mai mult cu sportul, nu poți să te aștepți la..." etc.

Apoi m-am gândit ca de data asta să-i spun: „Ce are a face Karen cu tine? Mă interesează ce faci *tu* personal, nu în comparație cu ea." Apoi m-am întrebat de ce aș aminti de Karen, la urma urmei. Așa că i-am spus: „Paul, pari foarte fericit. Probabil că ai luat note bune."

Apoi am discutat despre cursuri și despre ce dorește să studieze în semestrul următor și nici unul dintre noi n-a amintit nici măcar o dată de Karen.

* * *

E ora de culcare.

EU: Allen! Jennifer! La culcare! Puneți-vă pijamalele și spălați-vă pe dinți! (Allen se duce să facă toate astea.)

JENNIFER: (Smiorcăind) Nu vreau!

EU: E timpul să te pregătești de culcare.

JENNIFER: Nu, culcă-te tu!

EU: (Furioasă, frustrată, simt nevoia să țip: „De ce nu cooperezi ca fratele tău?" Mă gândesc mai bine și intru în camera lui Allen ca să mă calmez. Jennifer vine după mine. Allen e gata de culcare.)

(Către Allen) Te-ai pregătit. Când ai auzit că e ora de culcare, ți-ai pus imediat pijamaua și te-ai spălat pe dinți. M-ai ajutat foarte mult. (Observați, nici un cuvânt despre Jennifer.)

RECOMPENSĂ: Jennifer a făcut tot ce trebuia fără alte comentarii.

ALTĂ RECOMPENSĂ:

ALLEN: (Din camera lui) Nu e nevoie să te ocupi de hainele mele pentru mâine. Mi le-am pregătit deja. Îmi place să te ajut.

EU: Mulțumesc, Allen. (Către Jennifer) Văd că te-ai pregătit de culcare. (Observați, nu am zis „și tu".)

Jennifer pare mândră de ea.

* * *

Matthew (unsprezece ani) se compară în permanență cu fratele lui mai mare și, de fiecare dată, comparația este în defavoarea lui. Însă în weekend-ul trecut a făcut ceva de ne-a dat clasă tuturor. Duminică dimineața, mașina noastră electrică de tuns iarba n-a mai pornit. Matthew ne-a auzit, pe mine și pe tatăl lui, văicărindu-ne că o mașină nouă e o cheltuială neprevăzută. După câteva ore, a apărut pe aleea din față cu o mașină de tuns iarba veche, manuală, pe care o cumpărase la mâna a doua cu trei dolari, din economiile lui.

Nu puteam trece asta cu vederea. Eram atât de încântată încât era să-i spun că nimeni din familie nu se gândise la asta: nici eu, nici tatăl lui, nici fratele lui, pe care-l credea așa grozav. Și, poftim! Asta dovedea că era la fel de bun, dacă nu chiar mai bun decât fratele lui.

Nici n-aveți idee cât a trebuit să mă stăpânesc ca, în loc de asta, să descriu doar ce a făcut. Am spus: „Matt, ne-ai văzut pe mine și pe tata necăjiți că trebuie să cumpărăm o mașină nouă; te-ai gândit cum ne-ai putea ajuta și chiar ai reușit să găsești o mașină de tuns iarba manuală care funcționează. Și cu numai trei dolari!"

Matthew a zâmbit radios când mi-a auzit descrierea. Apoi a scos pieptul înainte și a zis: „Sunt un tip destul de descurcăreț!"

4 „La fel" înseamnă „mai puțin"

Ajunseserăm la a patra ședință.

Când am deschis ușa sălii, dinăuntru au răzbătut hohote de râs. Câteva femei ajunseseră mai devreme și discutau despre ceva evident amuzant. Când m-au văzut, mi-au făcut semn cu mâna să mă alătur lor. Se pare că discutau despre chestiunea pe care o abordasem la sfârșitul ședinței precedente, dacă ar trebui să-i tratăm pe copii la fel sau nu, și veniseră cu niște exemple comice despre ceea ce se poate întâmpla când ești hotărât să fii imparțial.

Le-am întrerupt înainte să apuce să ajungă la sfârșitul povestirilor.

– Aveți răbdare! E important ce spuneți și ar fi păcat să nu audă toți.

Imediat ce s-a reunit tot grupul, le-am cerut acelor femei să-și reia povestirile. Iată-le, așa cum mi le amintesc:

De ce nu există și iedutul Roy?

Stăteam tolănită pe canapea cu cei doi băieți ai mei, Billy și Roy, citind o carte pe care de-abia o luasem de la bibliotecă. Era prima dată când ei auzeau povestea cu cei trei iezi și căpcăunul de sub pod[1].

[1] În original, „*The Tale of the Billy Goats Gruff*" – Povestea iezilor Gruff. Aici, Billy nu este nume propriu, ci este o marcă indicatoare a genului masculin (Nota trad.)

Amândurora le-a plăcut povestea, dar, după ce s-a terminat, Roy a izbucnit în lacrimi. „De ce e vorba numai despre Billy? De ce nu avem o poveste și despre iedutul Roy?"

I-am promis că voi încerca să găsesc o poveste în care să fie un Roy, dar n-am reușit să-l consolez. Închipuiți-vă, nici măcar nu pot să le citesc o poveste fără să am în vedere că trebuie să-i tratez pe amândoi la fel.

Tunsoarea

Când eram mică, aveam părul scurt, castaniu, cu fire subțiri, pe când sora mea avea plete aurii superbe, care-i ajungeau până la brâu. Tata se arăta mereu entuziasmat de părul ei. O numea „Rapunzel"[2].

Într-o noapte, când ea dormea, am luat foarfeca de croitorie a mamei, m-am apropiat tiptil de patul ei și i-am tăiat din păr cât de mult am reușit fără s-o trezesc. În dimineața următoare, sora mea s-a privit în oglindă și a scos un țipăt. Mama a venit în fugă, a văzut-o și a făcut o criză de isterie. Am încercat să mă ascund, dar mama m-a găsit. A țipat la mine și m-a lovit. A zis că eram pedepsită să stau toată ziua închisă în camera mea și să cuget la ce am făcut. Bănuiesc că mi-a părut rău, dar nu foarte tare, fiindcă măcar acum semănam amândouă la păr!

Tunsoarea II

În familia mea, eu eram cea cu păr frumos, iar mama era cea care se străduia să ne trateze pe amândouă la fel. Era foarte hotărâtă să se poarte exact la fel cu mine și cu sora mea, ca să nu ne dea motive de gelozie.

Într-o zi, s-a gândit că, deoarece sora mea nu avea părul buclat, n-ar trebui să-l am nici eu. M-a dus la frizerie și mi-a tăiat toate buclele. Arătam ca o găină jumulită. Am plâns toată ziua aceea și n-am vrut să vorbesc cu nimeni. Chiar și azi mi-e greu s-o iert pe mama pentru ce mi-a făcut atunci.

[2] Sălățica, personaj din povestea Fraților Grimm, care avea un păr bogat, blond și foarte lung (Nota trad.)

Alăptare la fel

Când am născut prima fetiță, am vrut s-o alăptez, dar mi s-a spus că nu am voie din cauze medicale. După câțiva ani, când am născut a doua fetiță, am decis să nu o alăptez nici pe ea. Nu din cauză că îmi fusese interzis, nici că aş fi avut ceva împotriva alăptatului, ci fiindcă nu voiam ca prima să se simtă nedreptățită dacă ar fi aflat vreodată că sora ei primise ceva în plus. Pe atunci mi s-a părut foarte corect să procedez aşa, dar acum, când mă gândesc, mi se pare o prostie.

Gheața nu va fi niciodată îndeajuns

Nu voi uita ziua de vară când m-am apucat să dezgheț congelatorul cel mare din garaj, în care se aduna gheață de doi ani. Copiii mă urmăreau, în costume de baie, cum căram cratițe cu apă caldă ca să topesc gheața. La un moment dat, a început să se înmoaie toată deodată. Am aruncat în joacă o bucată de gheață către unul dintre copii, zicând: „Ia niște gheață". Imediat, ceilalți doi au sărit: „Vreau și eu."

Am mai luat două bucăți mari și i-am aruncat fiecăruia câte una. Apoi, cel mai mic a strigat: „Ei au mai multă!"

I-am zis: „Vrei mai multă? Poftim!" și i-am răsturnat la picioare o cratiță plină cu gheață. Ceilalți doi au țipat: „Acum, *el* are mai multă!" Am răsturnat și în dreptul lor câte o cratiță cu gheață. Primul a strigat: : „Acum, *ei* au mai multă!"

Toți trei stăteau acum în gheață până la glezne, dar țipau că mai vor. Le-am azvârlit la picioare niște bucăți mari, cât de repede am putut. Le înghețaseră picioarele și țopăiau de frig, dar continuau să ceară mai multă gheață, fiecare străduindu-se să aibă mai multă decât ceilalți.

Atunci mi-am dat seama cât era de inutil să încerci să-i tratezi la fel pe toți. Copiilor nu li se părea niciodată îndeajuns, iar eu, ca mamă, nu le puteam oferi niciodată îndeajuns.

Toate povestirile au fost apreciate, dar ultima a avut cel mai puternic efect. Ne-a atras tuturor atenția asupra absurdităților care

pot apărea când copiii cer să fie tratați la fel, iar părinții se simt obligați să le facă pe plac. După o clipă de reflecție, un tată a comentat:

– Înțeleg că, dacă încerci să-i tratezi pe toți la fel, ajungi să faci niște ciudățenii, dar ce poți face când copiii încep să te preseze foarte tare?

– În ce fel? am întrebat.

– De pildă, acuză dureri de stomac dacă li se pare că nu ești corect sau îi dai unuia mai mult sau îl iubești mai mult pe celălalt.

– Îți poți spune că, deși par să dorească să fie tratați la fel, nu vor asta într-adevăr.

M-a privit întrebător.

Este un concept mai greu de explicat. Le-am spus tuturor povestea unei tinere soții care l-a întrebat brusc pe soțul ei: „Pe cine iubești mai mult: pe mama ta sau pe mine?" Dacă i-ar fi răspuns că le iubește pe amândouă la fel, ar fi dat de necaz. În loc de aceasta, a spus: „Mama e mama. Tu ești femeia sexy și fascinantă cu care vreau să-mi petrec restul vieții."

– Să fii iubit la fel, am continuat, înseamnă, într-un fel, să fii iubit mai puțin. Să fii iubit ca nimeni altul, pentru că ești o persoană deosebită, înseamnă să fii iubit atât cât ai nevoie.

Mai rămăseseră câteva chipuri nedumerite.

Pentru a ajuta pe toată lumea să înțeleagă mai bine deosebirea dintre a da ceva în cantități egale și a da același lucru personalizat după nevoile normale ale fiecărui copil, am distribuit ilustrațiile care urmează.

ÎN LOC SĂ TE STRĂDUIEȘTI SĂ DAI CANTITĂȚI EGALE...

ACORDĂ ATENȚIE NEVOILOR INDIVIDUALE ALE FIECĂRUI COPIL.

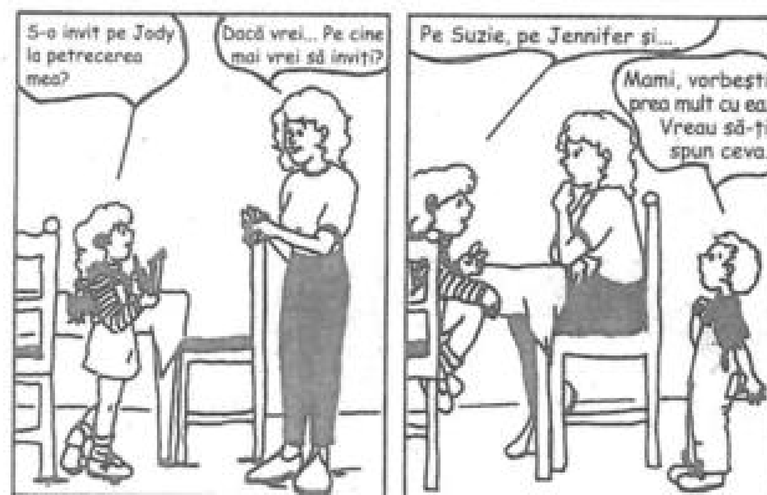
ÎN LOC SĂ SPUI CĂ ÎI IUBEȘTI LA FEL...

ARATĂ-LE COPIILOR CĂ ÎL IUBEȘTI PE FIECARE CA PE NIMENI ALTUL.

ACELAȘI TIMP POATE ÎNSEMNA MAI PUȚIN.

ALOCĂ TIMPUL DUPĂ NEVOILE FIECĂRUIA.

Câteva persoane au chicotit apreciativ în timp ce parcurgeau cu privirea ilustrațiile. Altele păreau necăjite. S-a iscat o discuție aprinsă, provocată de ceea ce tocmai citiseră.

– Scena cu clătitele părea desprinsă de la mine de-acasă. Dar ce te faci dacă micul Johnny mai vrea clătite, iar ție ți s-au terminat ingredientele?

Doi tați ridicară mâna.

– Ce-ar fi să pui pe ușa frigiderului un bilet scris cu litere mari: „NU UITA SĂ CUMPERI INGREDIENTE DE CLĂTITE PENTRU JOHNNY"? Și, firește, să și cumperi.

– Dar dacă i-ai da o bucată din porția ta? Copiilor mei le place să mănânce din farfuria lui tăticu'. Nu mai departe decât ieri, fetița s-a plâns că fratele ei a primit mai multă mazăre, așa că i-am spus să ia de la mine. A numărat boabele pe care i le-am dat, a pus două înapoi pe farfuria mea și a zis: „Acum îți dau eu de la mine."

Alte chicoteli.

O femeie părea nervoasă.

– Asta merge dacă ești în toane bune. Dar, când fac efortul să pregătesc o cină bună, iar copiii încep să numere și să măsoare și să pălăvrăgească despre cine a primit mai mult, îmi pierd răbdarea și nu mă pot purta așa frumos.

– De ce trebuie să te străduiești să te porți frumos? interveni alt bărbat. De ce să nu te arăți cum ești în realitate? E foarte neplăcut să fii acuzat că ești părtinitor. Eu le-am spus fetițelor mele de-a dreptul că, dacă vreuna dintre ele consideră că nu a primit destul, vreau să mă întrebe așa: „Tati, când ai timp, pot să te deranjez să-mi mai dai?"

– La noi, problema nu sunt copiii, zise altă femeie. Eu sunt problema. Eu sunt cea care are remușcări dacă nu le dau amândurora la fel. Când cumpăr ceva pentru Gretchen, de exemplu, pijamale noi, iar Claudia ne privește cu o mutră lungă, mă simt îngrozitor. Nu știu niciodată ce să-i spun.

– Ce-i spui de obicei?

– Nu știu... Ceva de genul: „Draga mea, n-ai nevoie de pijamale noi. Ale tale îți vin bine încă."

– Sună perfect logic pentru noi, ca adulți, am zis. Necazul e că reacția copiilor nu este logică, atunci când sunt supărați. Ei au nevoie să acorzi atenție sentimentelor lor: „Claudia, poate te necăjește că pentru sora ta cumpăr pijamale, iar pentru tine, nu. Chiar dacă știi din ce cauză ea are nevoie de pijamale, iar tu, nu, tot poate fi supărător."

M-am întors spre restul grupului:

– Sper că nu las nimănui de aici impresia că nu trebuie să le cumpărăm niciodată copiilor obiecte identice. Sunt situații când este evident și corect să procedăm astfel. Vreau să subliniez că, dacă din oricare cauză, decideți să *nu* le oferiți unele lucruri în mod egal, nu este greșit. Copiii care nu primesc nimic nu vor fi distruși. Înțelegându-le și acceptându-le dezamăgirea, îi veți ajuta să reziste în fața nedreptăților din viață.

– Tactica asta nu a dat rezultate cu fiul meu cel mare, zise cu tristețe o femeie. Știu, am încercat. Poate e din cauză că, în cazul lui, nedreptatea e foarte mare. Nu în privința obiectelor, ci a timpului. Îl supără faptul că trebuie să petrec foarte mult timp cu fratele lui mai mic, care are dizabilități de învățare. Chiar mă acuză că îl iubesc mai mult pe fratele lui.

– Situația pe care o descrii este foarte dificilă, i-am răspuns. Ai dreptate. Înțelegerea are o limită când sunt afectate nevoile legitime ale copilului. Mă întreb... Crezi că i-ar fi de folos băiatului mai mare dacă vă programați în scris, de comun acord, un sfert de oră pe zi numai pentru voi doi împreună, un sfert de oră de intimitate, fără întreruperi, fără telefon? Sau asta ar însemna o greutate în plus pentru tine?

Femeia stătu pe gânduri un timp.

– Nu știu, zise ea. S-ar putea să merite, fiindcă, dacă ar fi sigur că va petrece acel timp cu mine, n-ar mai fi atât de furios. Și poate că, într-un final, ar pricepe că nu îl prefer pe fratele lui, căci într-adevăr nu-l prefer!

– Să zicem că l-ai prefera, zise un bărbat. Și ce dacă? Credeam că asta este una dintre concluziile la care am ajuns aici, că nu e nevoie să încercăm să-i convingem pe copii că îi iubim la fel. Nici măcar nu e omenește posibil să-i iubești la fel. Pun pariu că toți cei de aici au un copil preferat. Eu sunt primul care recunoaște că am băieți buni, dar fetița e lumina ochilor mei.

Atunci mi s-a declanșat semnalul de alarmă. Era mult prea liniștit în legătură cu o situație cu potențial de pericol. Bănuia oare câtă durere putea să le provoace copiilor săi prin această atitudine, inclusiv „luminii ochilor lui"?

– Din punctul meu de vedere, am zis, nu este vorba să avem un favorit. Toți ne simțim de partea unui copil sau a altuia, în anumite momente. Problema este cum să facem să nu ne arătăm preferințele. După cum știm toți, Cain l-a omorât pe Abel când Domnul a arătat mai multă „plăcere" față de jertfa lui Abel. Și mai știm că Iosif a fost aruncat de frații săi într-o fântână părăsită din cauză că era preferatul tatălui lor, de la care primise și o haină multicoloră. Toate astea s-au petrecut cu mult timp în urmă, însă sentimentele care au provocat acele fapte violente sunt eterne și universale.

Chiar astăzi, în această sală, am continuat, făcând semn din cap către femeia care ne spusese povestea cu tunsoarea, am auzit că o fetiță i-a tăiat părul surorii sale din cauză că acesta era o încântare pentru tatăl lor.

„Sora lui Rapunzel" mă privi fix.

– Adevărul e că pentru el era o încântare tot ce avea legătură cu ea. De mine n-a fost încântat niciodată. Ochii i se umplură de lacrimi. Nu-mi vine să cred că încă mai sufăr din cauza asta, zise ea.

Am vrut să plâng de mila ei și a tuturor copiilor obligați să vadă cum se luminează fețele părinților lor, știind că niciodată nu se va întâmpla așa și pentru ei.

– Urmează o întrebare grea, am spus. Cum îi protejăm pe ceilalți copii din familie în fața entuziasmului pentru copilul care e pe placul inimii noastre?

Se lăsă o tăcere grea. Am fost surprinsă. Credeam că aveam să aud măcar câțiva părinți protestând că nu era cazul lor. Nici o privire. După câteva momente de reflecție, câteva persoane dădură glas gândurilor.

– Știu că fiul meu, Paul, știe foarte bine cât de mult ne mândrim cu sora lui. Ne-a spus de-a dreptul: „Tu și tata vă uitați întotdeauna unul la altul când Liz spune ceva". La început nu am înțeles ce vrea să spună. Apoi ne-am dat seama că schimbam mereu priviri cu înțelesul

„nu-i așa că-i o minune?" De când Paul ne-a atras atenția, ne străduim să nu mai facem așa.

– Soția mi-a atras atenția că, atunci când suntem toți în mașină, am tendința să ignor fetele. Am obiceiul să zic: „Mark, uite asta... Mark, uite ailaltă...". Acum mă controlez și spun: „Hei, gașcă, uitați-vă acolo!"

– Mărturisesc că, în mai multe ocazii, mi-am dat seama că sunt mult mai aspră cu una dintre fete decât cu cealaltă. Chiar dacă fac același lucru în același timp, o cert mai tare pe Jessica, iar cu Holly sunt mai blândă. Holly are ceva care mă înmoaie. Știu că trebuie să fiu atentă în privința asta.

– Din tot ce ați spus înțeleg că, dacă vrem să nu ne arătăm preferințele, întâi trebuie să devenim conștienți de existența lor, am spus. Trebuie să recunoaștem cinstit adevărul față de noi înșine. Conștientizarea atitudinii părtinitoare ne dă imediat posibilitatea de a ne proteja copiii „nepreferați"; totodată, contribuie și la protejarea favoritului față de presiunea păstrării poziției și de inevitabila ostilitate a fraților și surorilor.

Femeia care luase cuvântul ultima nu era mulțumită.

– Dar ce ne facem cu sentimentul de vinovăție? a întrebat. Recunosc că sunt părtinitoare, dar mă simt îngrozitor din cauza asta.

– Te-ai simți mai bine dacă ți-ai spune că nu trebuie să ai exact aceleași sentimente față de fiecare copil și că este perfect normal și natural să ai sentimente diferite pentru fiecare?

Singurul lucru necesar este să ne uităm mai bine la copilul mai puțin favorizat, să-i descoperim calitățile și să le reflectăm către el. Este tot ce putem cere de la noi înșine și tot ce le trebuie copiilor din partea noastră. Prin evaluarea și aprecierea individuală a personalității fiecărui copil, ne asigurăm că fiecare dintre copiii noștri se simte ca și cum el ar fi preferatul.

Nu mai erau întrebări.

M-am uitat la ceas. Depășisem cu cinci minute ora de încheiere. Oamenii stăteau pe scaune în tăcere, cufundați în gânduri. Aproape îi puteam simți cum creau conexiuni între ceea ce auziseră aici și familiile lor. Nu era nevoie să le dau temă pentru acasă. Deja lucrau la conceperea acesteia.

Copiii nu au nevoie să fie tratați la fel.
Au nevoie să fie tratați personalizat.

În loc să le dai cantități egale

„Poftim, ai la fel de mulți struguri ca și sora ta."

Dă-le în funcție de nevoile fiecăruia

„Vrei câteva boabe de strugure sau un ciorchine mare?"

În loc să spui că îi iubești la fel

„Te iubesc la fel de mult ca pe sora ta."

Spune-i copilului că îl iubești pentru că este deosebit

„În toată lumea nu mai e altul ca tine. Nimeni nu-ți poate lua locul vreodată."

În loc să acorzi un timp egal

„După ce discut zece minute cu sora ta, discut zece minute cu tine."

Acordă timp după necesități

„Știu că am stat mult timp să citesc compunerea surorii tale. Este important pentru ea. Imediat ce termin, vreau să-mi spui ce problemă importantă ai tu."

Povestirile

Prima povestire primită în urma ședinței a dezvăluit o căutare sufletească intensă.

Discuția de la ultima ședință, despre preferințe în privința copiilor, m-a marcat puternic. M-a făcut să mă gândesc cum trebuie să se simtă Jessica (13 ani) văzând cât timp și câtă afecțiune îi dedic surorii ei, Holly (10 ani). Știam că o deranjează. Dar mi-e foarte greu să stau cu Jessica. Are mereu toane. Cu ea, nu știi niciodată din ce parte bate vântul. Fiecare discuție se sfârșește cu ceartă. Adevărul este că o evit.

După ședință, am început să caut o cale de a conviețui pașnic cu Jessica. În după-amiaza următoare am întrerupt treburile și m-am așezat pe canapea lângă ea, pe când își urmărea serialul preferat. N-am scos o vorbă. Doar m-am uitat la serial împreună cu ea. În ziua următoare, am făcut același lucru. Iar ieri m-a strigat să mă anunțe că începe serialul. La sfârșit chiar am avut o mică discuție despre unele „evenimente". Poate că nu pare foarte important, dar de mult nu am mai fost atât de apropiate.

Următoarele povestiri prezintă părinți în curs de redefinire a noțiunii de imparțialitate. Inițial le-a fost greu să renunțe la ideea învechită că, pentru a fi imparțial, trebuie să oferi în mod egal obiecte, cantități, timp și chiar iubire. Totuși, oferind în mod inegal toate acestea copiilor, după necesitățile fiecăruia, acești părinți au descoperit o cale nouă și eliberatoare de a fi imparțiali.

Săptămâna trecută eram la cumpărături și am văzut un tricou cu un inorog desenat pe el. Știam că lui Gretchen i-ar plăcea foarte mult. Are o pasiune pentru inorogi. Era cât pe ce să nu-l cumpăr din cauza reacției surorii ei, Claudia, dar apoi m-am gândit la ședința trecută și am decis să-l iau totuși.

Când Gretchen a deschis pachetul și a desfăcut tricoul, Claudia a părut puțin surprinsă, dar nu s-a plâns.

Apoi, mama mea, care urmărea ce se întâmplă, a intervenit. A luat-o deoparte pe Claudia și i-a șoptit: „Nu-i nimic, scumpa, mea, o să-ți cumpăr mâine o bluză nouă."

Mi-am zis: „Fir-ar să fie! Claudia nu se simțea nedreptățită până acum, dar acolo vom ajunge dacă mama continuă așa."

Mi-am trecut brațul în jurul Claudiei și i-am spus: „Cred că bunica își face griji degeaba. Noi știm că, în familia noastră, fiecare copil primește ceea ce i se potrivește. Uneori Gretchen primește ceva, alteori, Claudia, dar în final toată lumea are ce îi trebuie." Nu-mi venea să cred ce fusesem în stare să spun.

Mama mea părea dezorientată. Dar se pare că Gretchen și Claudia m-au înțeles.

* * *

Până acum nici nu-mi trecea prin minte să cumpăr ceva pentru Dara fără să cumpăr și pentru Gregory. După cum se poartă unul cu altul, nu avea rost. Amândoi mă intimidau total.

Ieri însă, am luat taurul de coarne. Am cumpărat pentru Dara un ghiozdănel nou, fiindcă avea nevoie, iar pentru Gregory, nimic. Imediat ce a intrat în casă, Dara a început să-i facă în necaz lui Gregory: „Mama mi-a luat *mie* ghiozdănel nou, nu *ție*!"

I-am închis gura imediat: „Nu-mi place cum te porți! Nu te mai grozăvi! Îi faci pe ceilalți să se simtă prost. Și mă faci să-mi pară rău că ți l-am cumpărat." M-am bucurat că m-a auzit și Gregory, fiindcă și el îi face ei același lucru. Vor afla amândoi că mama lor nu mai suportă aiurelile astea.

* * *

Săptămâna aceasta au avut loc două incidente când mi-am economisit energia neîncercând să fiu imparțială.

Primul incident

Este ora de culcare.

STEVIE: (Patru ani) Mama, nu e corect. Ai stat cu Maggie mai mult decât cu mine. Ai vorbit mai mult cu ea.

Am fost tentată să-i explic că sora lui a adormit greu în seara aceea din cauză că dormise prea mult după-amiază și că în seara următoare o să-i citesc lui o poveste în plus. În loc de asta...

EU: Vrei să stau mai mult timp cu tine?

STEVIE: Da. (Și s-a cuibărit și a adormit imediat.)

Al doilea incident

Stevie nu se simțea bine. Îl legănam în poală când Maggie (un an și opt luni) a venit în fugă spre mine, cu mânuțele ridicate. Primul meu gând a fost s-o potolesc lăsându-l jos pe Stevie și luând-o în brațe pe ea. Dar n-am făcut așa. I-am spus: „Maggie, știu că vrei în brațe la mama. Dar acum trebuie să-l țin în brațe pe Stevie mult timp, pentru că e bolnav."

Lui Stevie i-au sclipit ochișorii a satisfacție, parcă ar fi zis: „Vezi, eu sunt important". Ceea ce m-a uimit însă a fost că ea a acceptat și a așteptat jumătate de minut până am ridicat-o.

Următoarea încercare cu care s-au confruntat părinții a fost dezobișnuirea copiilor de obsesia cu „la fel", „același lucru", „imparțial". În următoarele două exemple vedem o mamă și un tată care și-au unit forțele pentru a-și dezvăța cei doi băieți să se mai compare.

Rivalitatea dintre băieții noștri atinge intensitatea maximă la ora de culcare. Lui Zachary nu îi convine să se culce cu o jumătate de oră mai devreme doar fiindcă e cu doi ani mai mic decât Alex. În fiecare seară se petrece același lucru. Zachary nu vrea să se potolească. Cântă, face tumbe în pat, vorbește cu noi, vorbește cu Alex chiar și după ce Alex se culcă, înștiințându-l zgomotos că el este încă treaz.

Asta îl înfurie pe Alex, care simte că Zachary încearcă să-i uzurpe poziția de frate mai mare. Când eu și soțul meu încercăm să fim fermi cu Zachary, acesta insistă că nu se poate liniști până nu se culcă și Alex.

La începutul săptămânii am încercat să discut cu amândoi despre ce îi trebuie fiecăruia când vine ora de culcare. A fost un dezastru. Au ajuns să țipe unul la altul.

Era gata-gata să renunț. Dar în ziua următoare l-am prins pe Zachary singur și lucrurile s-au desfășurat total diferit. A început să mormăie din nou că Alex se culcă mai târziu. Dar de data aceasta eram pregătită. I-am spus: „Acum nu discutăm despre Alex, ci despre tine."

A zis: „Dar Alex..."

I-am repetat: „Ăsta e alt subiect. Acum nu mă interesează Alex. Vreau să vorbim despre *tine* și despre ce trebuie să faci *tu* la ora de culcare."

Asta a dat discuției o cu totul altă turnură. Mi-a spus cât de greu îi este să adoarmă. Apoi l-am întrebat dacă l-ar putea ajuta ceva. A spus că, poate dacă ar face mișcare înainte de culcare, și-ar mai consuma din energie. Mi-a mai spus că s-ar putea să-l ajute și un timp petrecut în liniște cu mine sau cu tatăl lui înainte de a „da stingerea". Până acum, metodele astea au dat roade.

* * *

Băieții se iau la ceartă.

ALEX: Tată, te rog, explică-i că poate să traverseze strada când îi spun eu. Zachary, mașina aia era la un kilometru depărtare!

ZACHARY: Da, sigur, la un kilometru! Putea să mă calce.

TATĂL: Alex, aprecierea ta ți se potrivește ție. Zachary, aprecierea ta ți se potrivește ție. Mă bucur să aud că, deși nu sunteți de acord unul cu altul, fiecare are încredere în judecata proprie.

Ultima povestire ne face să înțelegem ce vor de fapt copiii de la noi, chiar dacă insistă să îi tratăm preferențial.

Săptămâna asta am fost pusă la încercare din greu. Amy (opt ani), fetița mijlocie, stătea cu mine pe canapea și m-a întrebat dintr-o

dată: „Tati, pe cine iubești cel mai mult, pe Rachel, pe Emily sau pe mine?"

Tot ce discutaserăm săptămâna trecută mi-a zburat din cap. N-am putut spune decât: „Scumpa mea, vă iubesc pe toate la fel." Excepțional, nu-i așa?

Dar Amy nu m-a crezut. A zis: „Dacă am fi toate într-o barcă și barca s-ar răsturna, pe cine ai salva?"

Am încercat să mă descurc și cu întrebarea asta: „Pe cea mai aproape de mine."

„Și dacă suntem toate la fel de aproape?"

Mă prinsese pe picior greșit.

În fine, mi-am amintit. I-am răspuns: „M-aș afla într-o situație îngrozitoare. Țin foarte mult la fiecare dintre voi, fiindcă fiecare este altfel. Ce m-aș face dacă i s-ar întâmpla ceva lui Amy a mea? Cum aș putea să suport gândul pierderii cuiva cu care îmi place atât de mult să-mi petrec timpul și să stau de vorbă? N-aș putea găsi pe nimeni alta ca ea. Este foarte deosebită. Chiar și gândul ăsta este un chin."

A avut efect. Amy a părut total mulțumită. Nu m-a mai întrebat ce simt față de surorile ei. Voia doar să știe cât de mult o apreciez.

5 Rolurile fraților

Dacă el e așa, eu sunt altfel

În seara dinaintea ședinței următoare, ardeam de nerăbdare. Ajunseserăm, în fine, să abordăm subiectul pe care îl aștepta toată lumea: bătaia. Aveam să petrecem cele două ore în întregime discutând despre ce e de făcut când copiii sar la bătaie. Am aruncat o ultimă privire mulțumită peste materialele pe care le pregătisem și am băgat hârtiile în servietă.

Cățelușa îmi împingea piciorul cu botul. Am ignorat-o. A lătrat și m-a mușcat ușurel din nou. „Bine, Pepper, hai!" I-am pus lesa la gâtul pe care mi-l tot întindea și am ieșit cu ea pe alee. Doi băieței alergară spre noi, țipând: „Cuțu! Cuțu!"

Imediat în spatele lor venea vecina noastră. N-o mai văzusem de când își plimba gemenii în cărucior. Am strigat-o:

– Barbara! Nu-mi vine să cred cât au crescut băieții. Acum merg și vorbesc! Cu siguranță, le plac căței, nu-i așa?

– Da, așa cred... Dar uită-te cum cel mic încearcă să mângâie cățelușa și unde stă cel mare! Parcă niciodată n-ar fi destul de departe.

Vorbele ei m-au făcut să tresar. Nu prea știam ce să-i răspund.

– Așa fac de când s-au născut, a continuat ea. Cel mic e foarte curajos. Nimic nu-l sperie. Însă cel mare se teme și de umbra lui.

Am reușit să scot un mormăit neutru și mi-am luat rămas-bun, îndreptându-mă cu cățelușa spre casă. Știam că, dacă aș fi zăbovit încă o clipă, aș fi spus ceva ce aș fi regretat.

Cum putea să vorbească așa de față cu ei? Credea că ei n-o aud sau că nu înțeleg? Pusese câte o etichetă fiecărui băiat, îi atribuise un rol permanent și nu-și dădea câtuși de puțin seama de răul pe care îl producea – nu doar fiecărui băiat în parte, ci și relației dintre ei din viitor.

Odată intrată în casă, am început să-mi fac griji în legătură cu ședința de a doua zi. Poate că era prea devreme să discutăm despre bătăi. Poate că era necesar să discutăm cum atribuirea de roluri unor copii poate genera resentimente care să ducă la bătăi. Dacă n-am proceda așa, ar însemna că tratăm simptomul fără să înțelegem una dintre principalele cauze. Pe de altă parte, toată lumea, inclusiv eu, aștepta cu nerăbdare subiectul de a doua zi.

A sunat telefonul. Era băiatul cel mare. Părea obosit.

– Bună, mamă! Am scris referate toată săptămâna și am făcut o pauză să sun acasă. Ce faceți?

– Bine. Tuturor ne e dor de tine, dar mai ales lui Pepper. Se tot duce în camera ta să te caute.

– Trebuie să-i fie greu, fără mine și Andy.

– Cred că ție îți simte lipsa cel mai mult.

– De ce mie?

– Păi tu ți-ai asumat mai mult responsabilitatea față de ea.

– Nu-i adevărat. Andy îi dădea să mănânce în fiecare dimineață.

– Probabil. Dar tu aveai grijă să alerge mult în fiecare zi. Și numai tu puteai să-i tai ghearele și să-i cureți urechile. Fratele tău nu se putea apropia de ea la jumătate de metru cu o cârpă udă.

– Poate, spuse el, stânjenit. Nu știu... Bine, mă întorc la lucru. Am foarte mult de citit. Salută-l pe tata din partea mea.

A închis.

Nu-mi venea să cred că-i vorbisem așa. Ce mă apucase? De ce simțisem nevoia să-i spun lui David că era „mai responsabil"? De ce

l-aş încuraja să se considere oarecum superior fratelui său? Din cauză că îmi părea rău că stătea singur în camera aceea micuţă? Atât de rău, încât să-l încurajez nedreptăţindu-l pe fratele lui? Şi mă mai indignam de felul în care se poartă vecina cu băieţii ei!

Asta m-a hotărât. Şedinţa despre bătaie va trebui să aştepte. A doua zi aveam să discutăm despre roluri, dar dintr-o perspectivă nouă. Aveam nevoie să înţelegem mai bine ce se ascundea în spatele imboldului nostru de a atribui copiilor roluri. Era necesar să analizăm nu numai cum este afectat separat fiecare copil de rolul atribuit, ci şi modul în care rolul fiecărui copil îi afectează pe fraţii acestuia şi, în ultimă instanţă, relaţiile dintre toţi copiii.

* * *

În seara următoare, am aşteptat cu nerăbdare să se aşeze toată lumea.

– În seara asta vorbim despre bătaie? a întrebat o femeie cu speranţă în glas, în timp ce se aşeza.

– Nu, săptămâna viitoare. Apoi le-am povestit despre vecină, despre convorbirea telefonică şi despre gândurile mele.

Au ascultat cu seriozitate.

– Iată ce aş dori să-mi spuneţi, le-am zis. Din ce motive credeţi că unii părinţi au tendinţa de a atribui copiilor roluri diferite? Am amintit deja o posibilă cauză – nevoia greşit înţeleasă de a susţine moral un copil, chiar cu preţul nedreptăţirii celorlalţi. Ce alte cauze ar mai fi?

Răspunsurile veniră imediat.

– Nevoia greşit înţeleasă de susţinere morală proprie. Bănuiesc că vecina ta a fost timidă în copilărie, de aceea se laudă că are un copil curajos.

– Şi opusul este valabil. Cred că tindem să proiectăm propriile defecte asupra copiilor noştri. Ştiu că eu îmi acuz întruna băiatul că este delăsător, însă eu sunt campionul mondial la amânări.

– Ne mai place să credem că ne cunoaştem copiii foarte bine. Uneori îl numesc pe băiat „Paul cel punctual" sau o tachinez pe fetiţă spunându-i „Lizzie cea întârziată". E un fel de glumă de familie.

– Eu cred că atribuim copiilor diverse roluri fiindcă dorim ca fiecare să se simtă deosebit. Nu ştiu dacă e bine, dar eu le spun copiilor: „Tu eşti bun la literatură, sora ta e bună la matematică, iar fratele vostru este bun la desen". Este un mod de a da fiecăruia o identitate separată.

O femeie ridică mâna brusc.

– Tocmai mi-am dat seama de un lucru, exclamă ea. Nu numai părinţii atribuie roluri copiilor. *Copiii înşişi îşi atribuie roluri!*

Grupul părăsi rapid direcţia de discuţie anterioară şi o aprobară.

– Este adevărat. Copilul joacă rolul de „copil cuminte" deoarece astfel îşi atrage dragoste şi aprobare.

– Sau rolul de „copil rău" pentru a atrage atenţia, fie ea şi dezaprobare.

– Copiii sunt inteligenţi. Ei ştiu că există recompense asociate anumitor roluri. „Clovnul" familiei poate scăpa nepedepsit chiar şi pentru crimă. Copilul care-şi asumă rolul de „neajutorat" îi face pe toţi să muncească în locul lui.

Aceeaşi femeie îşi flutură mâna din nou.

– Şi nici n-am menţionat că *şi copiii îşi împing fraţii către anumite roluri!* Nici asta n-are nici o legătură cu părinţii.

Am rugat-o să ne explice. Ea stătu pe gânduri o clipă.

– O să vă dau un exemplu din familia mea. Băiatul cel mare, care e scund şi slab, se laudă întruna cu forţa lui fizică şi-şi numeşte fratele mai mic „molâu". Iar cel mic, care este ca tancul, chiar îl crede. Se consideră molâu şi se şi comportă aşa. Pentru el, orice îi ceri să ridice sau să care este „prea greu". Nu-şi cunoaşte propria forţă. Dacă ar fi după fratele lui mai mare, nu va afla niciodată ce forţă are.

Toţi eram copleşiţi de amploarea şi complexitatea subiectului. Noi atribuim roluri copiilor. Copiii îşi asumă singuri roluri. Copiii se împing unii pe alţii către roluri.

Un bărbat ridică mâna.

– Îmi daţi voie să fiu avocatul diavolului pentru o clipă?

Toţi ne-am întors privirile spre el.

– Dacă este firesc ca, în familie, copiilor să li se atribuie roluri, poate că există un motiv justificat care n-a fost menționat până acum.

– De exemplu? l-am întrebat.

– De exemplu, să zicem că ai un copil pe care-l lauzi că e deșteptul familiei. Nu va fi el înclinat să învețe mai mult, să aibă rezultate mai bune la școală și, în final, în viață? Vreau să spun că atribuirea unui rol poate fi și benefică.

Trei femei furioase începură să vorbească în același timp.

– Începe tu, am arătat spre una care se înroșise la față ca sfecla.

– Sigur că există avantaje pentru copilul privilegiat, zise ea disprețuitor. Pentru acela e minunat. Dar cum rămâne cu ceilalți? Ei sunt considerați automat de categoria a doua.

– Gândiți-vă ce ostilitate se creează când unul dintre copii e considerat superior altuia, interveni a doua femeie. Fratele meu era frumosul familiei. Oamenii se apropiau de mama și începeau: „Ai un băiat superb. Seamănă cu Robert Redford. Și ea e fetița... Ce drăguță e!"

Pe atunci credeam că asta nu mă deranjează. Vreau să vă spun că ani de zile mi s-a repetat un vis: mergeam pe stradă cu fratele meu și, brusc, fața îi era strivită de un cleşte de spart nuci gigantic.

Pufnete și râsete.

După ce s-a făcut liniște, a luat cuvântul a treia femeie.

– Vă spun din experiență că nici copilul privilegiat nu are o viață ușoară. Presiunea este foarte mare. Părinții mei mă lăudau întotdeauna că eram „cea mai responsabilă", iar eu mă străduiam să răspund așteptărilor lor. Dar am plătit un preț pentru asta. Chiar și în prezent, fratele și sora mea continuă să facă pe neajutorații și toate problemele familiei cad pe capul meu.

Acum se ridicaseră aproape toate mâinile. Toți voiau să spună ce rol li s-a atribuit în copilărie și cum i-a afectat. Toate povestirile, deși total diferite, aveau aceeași schemă. Un rol părea să determine un altul:

– Eu eram întotdeauna „purcelul", iar fratele meu, „Dl Curățenie".

– Eu eram neastâmpărata, iar sora mea, cuminţenia pământului.

Și, odată piesa pusă în scenă, personajele păreau să-și joace rolurile aproape obsedant.

– M-am gândit că, dacă tot sunt acuzat întruna că sunt „sălbatic", chiar aș putea să fiu „sălbatic"...

– Dacă oamenii se așteptau să fiu îngălat, n-am vrut să-i dezamăgesc...

Și, întotdeauna, rezultatul era rivalitatea dintre frați:

– Aveam resentimente față de fratele meu din cauză că el era „cel capabil". În comparație cu el, mă simțeam mediocru.

– O uram pe sora mea din cauza temperamentului ei coleric. Asta m-a obligat să fiu „cea calmă".

Apoi, chiar dacă rolurile nu erau total opuse, copiii erau priviți – sau se priveau ei înșiși – în comparație cu ceilalți:

– Eu nu mă bucuram de popularitate ca sora mea...

– Eu nu aveam aptitudini de lider, ca fratele meu...

Toate relatările se încheiau cu un trist „până în ziua de azi":

– Până în ziua de azi, tensiunea dintre noi s-a menținut...

– Până în ziua de azi, se pare că nu ne putem înțelege...

– Până în ziua de azi, am impresia că e ceva în neregulă dacă nu sunt cel amuzant..., cel ordonat..., cel responsabil...

După ce a fost spusă și ultima povestire, s-a lăsat tăcerea. Toți reflectam asupra celor abia auzite. Cineva întrebă:

– Oare nu e posibil să ai o familie în care rolul fiecărui copil să se împletească lin cu ale celorlalți, iar familia să funcționeze ca o entitate armonioasă?

– Ba cred că este, am răspuns, însă trebuie ca, în același timp, să ne pregătim copiii pentru viața în afara familiei. Iar viața ne cere să ne asumăm multe roluri. Trebuie să știm cum să purtăm cuiva de grijă și să acceptăm să ni se poarte de grijă; cum să fim serioși, dar și puțin „nebunatici"; cum să rezistăm în dezordine și cum să creăm ordine. De ce să impunem vreo limită oricăruia dintre copii? De ce să nu-i încurajăm pe toți să profite de ocazii, să-și exploreze potențialul, să-și descopere forțe pe care nici nu bănuiau că le au?

„Avocatul diavolului" nu a fost impresionat de frumosul meu discurs.

– Vorbești despre un fel de ideal. Să privim lucrurile în față! Oamenii au abilități naturale și limitări naturale. Fetița mea cea mare este foarte talentată la muzică. Are zece ani și deja cântă tot Concertul în Re major de Haydn. Cea mică este afonă, așa că am orientat-o spre gimnastică.

Nu putea să aleagă un exemplu mai nepotrivit pentru a mă contrazice. Cuvintele lui mi-au răscolit amintiri dintr-o parte a copilăriei mele la care nu mă mai gândisem de ani de zile. Acum trăiam din nou experiența aceea, la fel de vie și crudă. I-am spus întreaga poveste, de la început: despre noul pian de mahon pe care părinții mei îl cumpăraseră mândri pentru copii; despre cum o priveam pe sora mea cântând și tânjeam după ziua când aveam să fiu destul de mare ca să iau lecții; despre primul meu an de studiu cu un profesor care îmi spunea permanent că eram „cea mai slabă elevă a lui"; despre cum, în ciuda criticilor lui și a stângăciei mele, cântam fericită, ore întregi, câteva cântecele simple; și, în cele din urmă, despre marea discuție între părinții mei, dacă avea rost să mai iau lecții.

Știam dinainte verdictul. Sora mea era „muziciana". Poate că pentru mine puteau găsi altceva. Le-am acceptat hotărârea fără să protestez. Aveau dreptate. Oricât m-aș fi străduit, se pare că învățam lent și cu mare dificultate.

Însă renunțarea la muzică a fost pentru mine o pierdere teribilă. Numai pe măsură ce treceau lunile mi-am dat seama cât îmi lipsea. Nu suportam s-o aud pe sora mea cântând. Fiecare notă mă durea.

Pe furiș, când nu era nimeni acasă, îmi luam vechile cărți și încercam să învăț singură. Chiar am progresat puțin. Dar, în cele din urmă, sarcina asta m-a copleșit și am renunțat. Muzica nu era de mine.

Bărbatul se uita fix la mine. Părea că era gata să spună ceva, când o femeie interveni, cu o voce tremurată:

– Părinții mei m-au pus să iau lecții de pian când aveam opt ani. Surioara mea obișnuia să mă privească în timp ce exersam, iar când terminam, se așeza la pian și încerca să mă imite. Apoi, într-o zi, s-a dus la pian și, fără să fi luat o singură lecție, a cântat piesa pe care eu mă luptam s-o învăț de vreo lună. După asta, n-am mai exersat. I-am spus mamei că nu vreau să mai iau lecții.

– Și mama ta a fost de acord? am întrebat-o.

A încuviințat din cap.

– Mă întreb ce-ar fi fost dacă, în loc să-ți accepte decizia, mama ta ar fi zis: „Nu ai motive să întrerupi lecțiile. Se pare că îți place să cânți și faci progrese." Cum i-ai fi răspuns, în acest caz?

– Probabil i-aș fi spus: „Risipești banii. Ruth cântă mai bine. Știe deja toată piesa mea."

Am continuat să joc rolul mamei ei:

– Scumpa mea, înțeleg că asta te descurajează, dar faptul că Ruth cântă la pian n-are nici o legătură cu tine. Nu e important cât de repede sau de încet învață cineva. Important e că sensul pe care *tu* îl dai muzicii nu-l poate da nimeni altcineva. E importantă plăcerea ta de a cânta. N-aș vrea să te privez de ea.

Femeia de-abia își reținea lacrimile.

– Asta ar fi însemnat totul pentru mine.

– Știu, am spus. (Și ce bine știam!) Multor băieței și fetițe li se refuză șansele din cauza talentului deosebit al unui frate.

Acum m-am adresat întregului grup.

– Este adevărat, există copii foarte talentați, iar talentele lor trebuie, desigur, recunoscute și încurajate. Însă nu în detrimentul fraților. Când un copil se afirmă într-un domeniu, trebuie să fim atenți să nu excludem frații de la acel domeniu. Și să avem grijă ca aceștia să nu se autoexcludă. Să ne ferim să facem afirmații precum: „El este muzicianul familiei... Ea este cea studioasă... El este sportivul... Ea este pictorița..." Nici unui copil nu ar trebui să i se permită să monopolizeze un anumit domeniu de activitate. Vrem să fie clar tuturor copiilor noștri că plăcerile învățăturii, dansului, teatrului, poeziei, sportului sunt accesibile tuturor, nu sunt rezervate numai celor cu aptitudini deosebite.

Nici un murmur contradictoriu.

– Ar fi bine ca săptămâna aceasta să descoperim dacă vreunul dintre copiii noștri joacă vreun rol, indiferent din ce cauză, și să ne gândim ce putem face pentru a-i da posibilitatea să devină el însuși.

Brusc, mi-am amintit:

– Îmi pare rău! Am uitat complet. Vă promisesem că vom discuta despre bătaie.

„Avocatul diavolului" îmi făcu semn să mă liniştesc.

– Nu-i nimic. Se vor mai bate o săptămână. Ce am discutat azi este foarte important.

Să lăsăm copiii să se schimbe

De obicei, la începutul întâlnirilor cu părinţii, gheaţa se sparge greu. Oamenii au nevoie de timp, după o săptămână de muncă, să se reconecteze la preocupările grupului.

Nu era cazul acestui grup. Părinţii au reluat firul discuţiei din săptămâna precedentă de parcă s-ar fi întors dintr-o pauză de cafea.

– M-am gândit mult la tema pentru acasă de săptămâna trecută şi am decis ca nimeni din familia mea să nu atribuie nimănui nici un rol. Apoi, duminică mi-am prezentat băieţii preotului celui nou şi m-am auzit spunând: „Acesta e cel mare, el e mijlociul, iar acesta e cel mic." Nici măcar nu le-am rostit numele! Şi recunosc că aşa îi şi tratez. Îl răsfăţ pe cel de cinci ani din cauză că este cel mai mic; cel mijlociu e şi el pe-acolo, într-un fel de sandvici; iar celui de zece ani îi pretind mereu să se poarte „ca un băiat mare".

– Ştiu ce vrei să spui, zise un tată. De când Kay a născut al doilea copil, mă surprind că îl forţez pe Michael să se poarte mai matur. Aseară i-am spus că acum e băiat mare şi trebuie să-şi pună singur pijamaua. A părut foarte nefericit. A zis: „Tată, nu-ţi dai seama că pe dinăuntru sunt încă foarte mic?"

– Asta este unul dintre lucrurile despre care nu am discutat săptămâna trecută, zise cineva. Şi este evident. Ne tratăm copiii în funcţie de ordinea în care s-au născut.

– Iar uneori, spuse altă femeie, îi tratăm în funcţie de ordinea în care ne-am născut *noi*.

Am privit-o total derutaţi.

– O să vă spun pe scurt, zise ea. Am fost sora mai mare şi întotdeauna mi-am considerat fraţiorul o pacoste. Rezultatul este că devin foarte încordată de câte ori văd că băieţelul îşi necăjeşte sora mai mare şi îi spun imediat că este „o pacoste". Presupun că mă identific cu fiica mea.

Soţul meu, care a fost fratele mai mic, reacţionează invers. El se identifică în asemenea situaţii cu băieţelul, îl consideră victimă şi întotdeauna o acuză pe fetiţă că este „rea" cu fraţiorul ei. Deci, în scenariul soţului meu, fetiţa este „asupritorul", iar băiatul este cel „asuprit".

Relatarea aceasta ne-a pus pe gânduri pe toţi. Câteva persoane au mărturisit că şi ele aveau tendinţa să se identifice cu copilul care avea rolul cel mai apropiat de rolul lor de când erau copii. Însă alţii au replicat rapid că nu era nevoie să ai un anumit trecut ca să-l consideri pe unul dintre copii „asuprit", iar pe celălalt, „asupritor". Ne-au spus că aveau atât copii pasivi şi blânzi, cât şi unii cu adevărat „răi", „nesuferiţi", „bătăuşi".

– Poate să-mi dea cineva un exemplu? am întrebat.

– Cele două fetiţe ale mele, spuse o femeie. Ştiu că este greu de crezut, dar cea de trei ani este bătăuşa. Îi smulge lucrurile surorii sale mai mari, o zgârie, o muşcă... iar cea mare stă ca o fraieră şi încasează. Nici măcar nu încearcă să se apere. Mor când văd asta, dar nu ştiu niciodată ce să fac.

– Şi ce faci? am întrebat-o.

– Probabil, numai greşeli, râse ea stânjenită. Îi spun celei mici că este rea şi o dau afară din cameră.

– Şi cel mai supărător este, am adăugat, că peste o oră se întoarce şi face acelaşi lucru.

– Exact! exclamă femeia. Numai că, de obicei, asta se întâmplă după un minut. Dar ce altceva pot să fac? Trebuie s-o opresc, nu?

– Bineînţeles. Însă trebuie s-o opreşti într-un mod care nu potenţează rolul fiecărei fetiţe.

Pentru a prezenta mai realist situaţia pentru toţi cei de faţă, i-am cerut femeii să-şi închipuie că este fetiţa ei de trei ani. Eu urma să joc rolul mamei. Am întrebat dacă vrea cineva să-şi asume rolul surorii mai mari. S-a oferit cineva. Am interpretat scena de două ori. Prima dată i-am acordat întreaga atenţie „agresoarei" de trei ani şi am ignorat-o pe sora ei. A doua oară, i-am dat atenţie surorii mai mari. Iată interpretarea noastră.

NU DA ATENȚIE AGRESORULUI.

ÎN SCHIMB, DĂ ATENȚIE PĂRȚII VĂTĂMATE.

Femeia care interpretase rolul fetiței ei de trei ani era uimită:

– Ce contrast! Prima dată, când ai țipat la mine, mi-am zis: „E grozav! Acum chiar am atras atenția mamei." Dar a doua oară, când i-ai acordat toată atenția surorii mele, m-am gândit: „Nu merită. N-o să mai fac altă dată."

– Dar dacă etichetezi copiii greșit? întrebă altă femeie. Sora mea mă bătea tot timpul, iar mama credea că ea era bătăușa. Mama nu știa însă că eu îmi necăjeam sora ca s-o *fac* să mă bată și să fie pedepsită. Mama nu s-a prins niciodată.

Pe câteva fețe apărură rânjete răutăcioase. Evident, scenariul acesta nu era ieșit din comun.

– Iată un alt motiv foarte bun, am spus, ca să nu atribuim copiilor roluri. Chiar dacă suntem martori la evenimente, putem trage cu ușurință concluzii greșite.

Mama celor două fetițe dădu din cap:

– Asta este posibil, dar, după părerea mea, fiecare copil se naște cu o anumită fire și nimic din ceea ce poți face tu ca părinte nu i-o va schimba. Știu că fetițele mele au fost diferite încă de la naștere. Cea mică a fost întotdeauna nesuferită, iar cea mare...

N-am mai ascultat. Știam exact ce avea să spună. Mai mult, cândva aș fi fost total de acord cu ea. Am oftat în sinea mea. Cum s-o fac să înțeleagă? Mă gândeam să-i povestesc despre băieții mei, dar am renunțat. Era o amintire pe care nu voiam s-o reînvii.

Dintr-odată, atmosfera din încăpere deveni sufocantă. Femeia continua să-și susțină ideea despre faptul că trăsăturile de caracter sunt permanente. În sfârșit, ajunse la o concluzie:

– Să crezi că o să schimbi firea omului e ca și cum ai vrea să spargi stânci cu capul.

Am căutat cu privirile prin toată încăperea, sperând să găsesc un susținător al unui punct de vedere diferit. Nu era nici unul. Doar un grup de oameni cu priviri resemnate. Mi-am spus: „Ajunge! Le spun."

– Și eu am simțit același lucru ca voi, am început încet, mai ales când copiii erau mici. Decisesem că băiatul cel mare era un bătăuș înnăscut, iar cel mic, cuminte și delicat din fire. Și fiecare zi aducea noi dovezi că aveam dreptate, căci, pe zi ce trecea, David părea din ce în ce mai agresiv, iar Andy, mai vulnerabil, mai demn de compătimit, mai dependent de protecția mea.

Cotitura s-a produs când băieții aveau cam zece, respectiv șapte ani. La o ședință, dr. Ginott a spus că nu ne tratăm copiii după cum sunt în realitate, ci după cum sperăm să ajungă. Această idee mi-a revoluționat modul de a gândi. Mi-a permis să-mi privesc băieții cu alți ochi. Cum *speram* să ajungă?

Nu mi-a fost ușor să găsesc răspunsul. A trebuit să discut foarte mult cu mine însămi: „Desigur, David putea fi răutăcios și agresiv, dar putea la fel de bine să fie amabil, să aibă autocontrol, să obțină ce voia pe căi pașnice. Aceste calități ale lui trebuiau scoase în evidență."

În același timp, știam că trebuia să încetez să-l consider pe Andy o „victimă", să-mi scot din minte această etichetă. Mi-am spus: „În casa mea nu mai există nici o victimă, ci doar un băiat care trebuie să învețe cum să se apere și să ceară să fie respectat."

Simpla schimbare a modului meu de a gândi a făcut miracole. Oricum, mie mi s-a părut un miracol când am văzut cum se ridicau băieții la înălțimea noilor mele așteptări. Povestea am mai spus-o parțial, dar nu am mai spus și ceea ce vă voi spune acum.

Am inspirat adânc. Nu-mi pica deloc bine să dezvălui partea care urmează.

– Era într-o sâmbătă dimineața. Băieții își făceau de lucru prin bucătărie. Eu pregăteam micul dejun simțindu-mă în al nouălea cer și felicitându-mă pentru cât de bine se înțelegeau. Cu coada ochiului l-am zărit pe David ținând o lingură deasupra plitei electrice de pe care tocmai luasem o oală cu apă fierbinte. Deodată, îi spune lui Andy: „Vrei să vezi ce tare se încinge? Vino încoace!" Când Andy s-a apropiat, David l-a tras spre el și i-a apăsat lingura înroșită pe ceafă.

Andy a țipat de durere. Am țipat și eu. David a ieșit în fugă din încăpere. Am oblojit arsura cât de bine am putut și am încercat să-l liniștesc pe Andy. Apoi m-am dus în dormitor și m-am așezat.

Cred că nu fusesem atât de deprimată în viața mea. David acționase cu atâta sânge rece și cruzime, atât de calculat și cu atâta răutate în mod intenționat, încât mă simțeam proastă că avusesem încredere în el. N-avea să se schimbe niciodată, indiferent cum l-aș privi eu. Se născuse cu un filon de rău. Era soi rău. Nu-mi semăna deloc.

Apoi am auzit o bătaie în ușă. Era David.

Cu greu mi-am regăsit vocea. L-am întrebat: „Ce vrei?"

Nu mi-a răspuns. Doar a intrat și a rămas acolo în picioare, părând mic și speriat.

Ceva s-a răscolit în sufletul meu. Nu știu de unde mi-a venit, dar m-am auzit spunând: „Mare prostie ai făcut! Mare, mare, mare prostie! Parc-ai fi unchiul Stu."

„Unchiul Stu?"

„Da, iubitul vostru unchi Stu. Cel care vă duce la pescuit și vi se pare așa grozav. Ca frate mai mare al meu nu s-a purtat prea grozav. Odată mi-a smuls unghia ruptă de la degetul mare de la picior. Mi-a curs mult sânge și m-a durut îngrozitor, dar m-a făcut să-i promit că n-o să-i spun mamei."

David era șocat: „De ce a făcut asta?"

„Așa sunt copiii, fac experimente și-și fac unul altuia tot felul de lucruri nebunești, prostești, crude. Dar nu înseamnă că sunt nebuni sau cruzi."

Întreaga ființă a lui David s-a schimbat sub ochii mei. Făcuse ceva monstruos, cât se poate de condamnabil, dar mama lui nu îl considera un monstru. Apoi, dacă unchiul lui, care făcuse ceva atât de rău, ajunsese un tip cumsecade, poate nici pentru el nu era pierdută orice speranță.

După plecarea lui David, m-am așezat pe pat, rememorând iar și iar scena aceea. Brusc, mi-am dat seama că numai faptul de a-l privi pe David altfel constituia doar o parte a soluției. Restul soluției consta în a-i cere să se *poarte* altfel și a-l responsabiliza pentru purtarea lui. De asta avea nevoie de la adulții din viața lui.

După o săptămână, m-a pus din nou la încercare. Îl urmărea pe fratele lui prin sufragerie, necăjindu-l până l-a făcut să izbucnească în lacrimi. De data aceasta, nu m-a mai cuprins disperarea, ci l-am luat de după umeri, l-am întors cu fața spre mine și l-am ațintit cu privirea. „David", i-am spus cu mânie, „ai o capacitate superioară de a fi amabil. *Folosește-o!*"

A râs mânzește, dar nu l-a mai necăjit pe Andy.

Toți cei din grup păreau fascinați de povestirea mea.

– Sunt foarte impresionată, a zis cineva. Era femeia care susținuse cu ardoare teoria că natura este mai puternică decât educația. M-am adresat ei direct:

– Cele afirmate de tine anterior sunt adevărate. Copiii se nasc cu diverse trăsături de caracter. Însă noi, ca părinți, avem puterea de a influența acele trăsături, de a ajuta natura. Haideți să folosim această putere cu înțelepciune. Să nu atribuim copiilor noștri niște roluri care îi vor distruge.

Femeia păru tulburată.

– Dar nici n-aș ști de unde să încep. Cum să fac asta? Dacă ar fi să fac cu fetele mele schimbările pe care le-ai făcut tu cu băieții, aș avea nevoie de mai multă susținere.

– Încep să înțeleg cât de complicat este, spuse un tată. Dacă vrei să ajuți un copil să se schimbe, trebuie să fii gata să-i influențezi și pe ceilalți.

Mi-a venit o idee:

– Ce-ar fi să luăm un exemplu cu doi copii din aceeași familie care joacă roluri opuse și să căutăm o cale de a-i elibera pe amândoi din acele roluri?

– Bine, zise el.

– Ce situație să folosim ca exemplu? am întrebat.

El răspunse fără ezitare:

– Cel pe care ni l-ai prezentat – cu un copil bătăuş şi celălalt victimă. Fiindcă asta mi se întâmplă şi mie, cu băiatul şi fetiţa... dacă toţi cei de faţă sunt de acord.

Erau mai mult decât de acord. Combinaţia bătăuş/victimă era, evident, larg răspândită.

M-am gândit cum să structurez exerciţiul şi am decis că, întrucât în săptămâna anterioară ajunseserăm la concluzia că rolul unui copil în familie avea trei surse principale – părinţii, fraţii şi el însuşi – poate ar fi fost bine să izolăm un moment când fiecare dintre aceste surse avea o influenţă negativă şi să vedem dacă şi ce puteam face. Sarcina noastră avea să fie dublă: să-i dăm bătăuşului posibilitatea să se arate milos; să-i dăm victimei posibilitatea să se arate puternică.

Iată ce am realizat ca ilustraţii.

FĂRĂ BĂTĂUŞI

În loc ca părintele să-l trateze pe copil ca pe un „bătăuş"...

Părintele îl poate ajuta să înţeleagă că este capabil să se poarte frumos.

Când ceilalţi fraţi îl tratează ca pe un „bătăuş"...

Părinţii pot să-i facă pe ceilalţi copii să-l privească altfel pe fratele lor.

Când copilul se consideră el însuşi un „bătăuş"...

Părintele îl poate ajuta să înţeleagă că este capabil să se poarte frumos.

FĂRĂ VICTIME.

În loc ca părintele să trateze fetița ca pe o „victimă"...

Părintele îi poate arăta cum să se apere singură.

Când ceilalți frați o tratează ca pe o „victimă"...

Părinții pot să-i facă pe ceilalți copii să o privească altfel pe sora lor.

Când fetița se consideră ea însăși o „victimă"...

Părintele o poate ajuta să înțeleagă ce putere are.

Nimeni nu trebuie lăsat să fixeze un rol unui copil

Nici părinții lui

ÎN LOC DE: Johnny, ai ascuns mingea fratelui tău? De ce ești mereu așa răutăcios?

PĂRINTELE: Fratele tău vrea să-i dai mingea înapoi.

Nici copilul însuși

JOHNNY: Știu, sunt răutăcios.

PĂRINTELE: Poți să fii și bun.

Nici frații sau surorile lui

SORA: Johnny, ești răutăcios! Tată, nu-mi dă și mie banda lui adezivă.

PĂRINTELE: Încearcă să i-o ceri altfel. O să fii surprinsă cât de generos poate fi.

Dacă Johnny își atacă fratele, ocupă-te de fratele lui fără să-l ataci pe Johnny

PĂRINTELE: Cred că te doare. Stai să-ți masez locul. Johnny trebuie să învețe să arate ce simte prin cuvinte, nu cu pumnii!

Ne-au plăcut exemplele pe care le-am creat, dar am fost și surprinși de cât de mult timp ne-au luat. Ne-am gândit mult până am găsit o exprimare care să-i ajute pe ambii copii să se privească altfel.

M-am uitat la ceas. Mai aveam o jumătate de oră. Am considerat că exploraserăm deja subiectul în amănunt și că ar fi momentul potrivit pentru a ne consolida ideile. Am împărțit exemplare din „Scurta recapitulare", pe care le pregătisem acasă, și i-am invitat pe toți să se dezmorțească într-o pauză de cinci minute.

Gata cu copiii-problemă!

Încăperea se golise. Câteva persoane se îndreptau spre arteziană, altele formaseră un cerc în hol și discutau. Eu rămăsesem în banca mea și-mi parcurgeam notițele, să văd în ce direcție să îndrept discuția în continuare. De fapt, atinseserăm toate punctele importante și multe altele în plus. Mă gândeam să închei ședința mai devreme.

Deodată, mi-am dat seama că nu eram singură. În fața mea stătea o femeie, așteptând să-mi ridic privirile spre ea. Părea agitată.

– Putem discuta în particular? m-a întrebat în șoaptă.

I-am făcut semn să se așeze.

– Sunt foarte tulburată de toată discuția asta, începu, vorbind precipitat. Se ajunge la concluzia că orice copil poate fi eliberat de orice rol. Dar pur și simplu nu e adevărat. Ce faci cu un copil marcat de o afecțiune sau un handicap grav? Handicapul devine un rol în sine și nimeni nu-l poate scăpa de el pe copil.

Nu înțelegeam prea bine încotro bătea.

– Și nu e vina nimănui, continuă ea, cu vocea tremurândă. Nu este vina părinților. Nu eu i-am produs băiatului dizabilități de învățare. Nici frații lui nu i-au făcut asta. Și, în mod sigur, nu el însuși. Cu toate astea, este blocat în acest rol și nimeni nu poate face nimic ca să schimbe situația!

Era o problemă foarte serioasă. Nu aveam să plecăm mai devreme în seara aceea.

– Te rog, este un aspect important, la care trebuie să ne gândim toți. N-ai vrea să vorbești despre asta întregului grup?

– Nu cred că ei... Probabil că sunt singura de aici cu... Mă rog, dacă vrei...

Când s-a întors toată lumea, a spus întregului grup ce-mi spusese și mie.

Ceilalți părinți au ascultat cu mare atenție și apoi au început să-i ceară amănunte, cu multă delicatețe. Ea a început să povestească, șovăitor:

– Ei bine, ori de câte ori Neil nu înțelege ceva, se aruncă pe jos, dă cu picioarele, blestemă, scoate niște sunete ciudate, apoi spune că este prost. Știe că are dizabilități de învățare. Asta e rolul lui. Și așa se poartă cât e ziua de lungă.

Oamenii s-au foit pe scaune, stânjeniți. Nici eu nu mă simțeam în largul meu. Ar fi trebuit să mă încred în instinctele femeii și să nu-i cer să-și dezvăluie situația dureroasă în fața unor oameni care nu puteau s-o înțeleagă. Toți ceilalți din grup aveau copii cu probleme obișnuite.

O altă femeie ridică mâna și vorbi cântărindu-și bine fiecare cuvânt:

– Ceea ce povestești îmi este bine cunoscut. Fiul meu, Jonathan, are paralizie cerebrală. Oricât ne străduim să-l ajutăm, este frustrat în permanență de neputința lui. Este mereu furios – pe mine, pe tatăl lui, pe sora lui, dar mai ales pe el însuși. Aș zice că personalitatea lui este legată, în foarte mare măsură, de paralizia cerebrală.

Toți amuțiseră. Stupefiați. Problema expusă de aceste mame părea prea gravă pentru a putea fi rezolvată prin oricare dintre metodele discutate aici.

Cu multă blândețe, cineva a întrebat-o pe mama lui Jonathan:

– Cum reacționează fetița la toată această situație?

– Jennifer este minunată, pur și simplu minunată! Îmi cere foarte puțin.

Toți părură ușurați. Toți, cu excepția unui bărbat. Acesta privea pieziș.

– Sunt sigur că este minunată, izbucni el, dar n-ar trebui să aibă grijă să fie minunată. Nu este cinstit față de ea. Și ea este copil. Ar trebui să simtă că are voie să ceară. N-ar trebui să umble tiptil toată copilăria drept compensație pentru boala fratelui.

Câteva persoane îl priviră consternate, îngrozite de duritatea vorbelor lui. El le ignoră și continuă să se adreseze mamei lui Jonathan:

– Vorbesc din experiență. Fratele meu mai mic a fost un copil bolnăvicios. La șapte ani avea astm; la treisprezece a făcut ulcer. Părinții mei nu se gândeau și nu vorbeau decât despre bolile lui Donald. „Parcă azi astmul îl chinuie mai puțin pe Donald... Ulcerul lui Donald e mai supărător azi..." Nevoile mele nu erau importante. N-o să uit niciodată ziua când, la paisprezece ani, i-am cerut tatei bani să mă duc la cinema. M-a privit furios și a zis: „Cum îți trece prin minte să te duci la cinema când fratele tău e atât de bolnav?"

Mama lui Jonathan era vizibil afectată.

– Ascultă, continuă el, să știi că nu-ți minimalizez suferința, dar ascultă pe cineva care a fost unul dintre acei copii „minunați". Este un rol oribil. Presiunea de a fi minunat în permanență este foarte mare. Copiii au dreptul să fie obișnuiți, iar nevoile lor firești să fie la fel de importante ca și ale copilului cu probleme.

– Eu am crescut împreună cu o soră handicapată, spuse cu amărăciune altă femeie, și știu exact despre ce vorbești.

Vorbele ei m-au luat prin surprindere. Era evident că mai multe persoane de aici avuseseră experiențe directe cu frați cu probleme grave.

– Părinții mei, continuă femeia, mi-au dat de înțeles că, întrucât eram „normală", nu meritam atenția lor. Însă sora mea primea totul de-a gata din cauză că era într-un scaun cu rotile. Întotdeauna am avut impresia că se purta așa încât să pară mai neajutorată decât era în realitate și că profita de situația ei. Dacă se întâmpla să cer vreodată ceva, mama și bunica ziceau: „Ar trebui să-ți fie rușine. Sora ta are mult mai multă nevoie de ajutor decât tine." Și apoi se întrebau de ce nu sunt amabilă cu ea!

– Ei bine, am vorbit rar, încercând să rețin tot ce auzisem, pare cert că, dacă unul dintre copii este privit drept „copil-problemă" indiferent de motiv, apare o anumită dinamică:

- Copilul-problemă devine și mai problematic.
- Părinții, suprasolicitați, încep să ceară copiilor „normali" să compenseze insatisfacțiile create de copilul-problemă.
- Nevoile copiilor normali sunt ignorate.
- Copiii normali încep să aibă resentimente față de fratele cu probleme.

– Cum Dumnezeu, am continuat, să ai o relație bună cu un frate față de care ai resentimente și probabil te simți și vinovat că le ai?

– Nu poți să ai o relație bună, spuse un bărbat. Exact asta e ideea.

Parcă mi se golise creierul.

– Atunci, care crezi că este soluția? am întrebat.

Îmi răspunse foarte hotărât:

– Exact ceea ce am discutat aici tot timpul: să nu atribuim copiilor roluri. Să-i considerăm oameni normali. De ce metoda asta să nu se aplice și în cazul unui copil handicapat sau bolnăvicios? Fratele meu, Donald, însemna mai mult decât astmul sau ulcerul lui.

Femeia care avea sora în scaun cu rotile vorbi cu tot atâta patimă:

– Eu aș zice să tratăm toți copiii ca pe niște oameni normali. Chiar și pe cei cu boli grave. Sunt capabili de mult mai multe decât credem noi.

Vocile lor se înălțau cu convingere. Teoria era superbă. Dar era oare și practică? Era realist să credem că puteam trata copiii ca și cum ar fi fost în principiu normali, mai ales atunci când își etalau comportamentul problematic? Părea o provocare formidabilă.

– Să vedem dacă este posibil, m-am adresat grupului. Să luăm situațiile prezentate mai devreme – copilul cu paralizie cerebrală care țipă de frustrare, copilul care se simte învins de dizabilitățile sale de învățare, fetița în scaun cu rotile care se pretinde mai neajutorată decât este în realitate – și să vedem dacă putem, în momentele critice, să-i tratăm pe toți copiii din familie ca și cum ar fi „normali".

După multe discuții, iată ce am conceput:

GATA CU COPIII-PROBLEMĂ!
ÎN LOC SĂ TE CONCENTREZI ASUPRA DIZABILITĂȚILOR COPIILOR, CONCENTREAZĂ-TE ASUPRA ABILITĂȚILOR LOR.

În loc de... *Încurajează abilitatea.*

În loc de... *Încurajează abilitatea.*

În loc de... *Încur. ează abilitatea.*

După toate eforturile și discuțiile, o nouă convingere începea să se înfiripe în grup. Câteva persoane se străduiau să-i găsească o exprimare sugestivă, fiecare dezvoltând ideile celorlalți:

– Acum înțeleg că este la latitudinea părintelui să impună tonul, să arate clar că nimeni din familie nu are probleme.

– Unii dintre noi ar putea avea nevoi deosebite sau probleme mai grave, dar toți trebuie să fim acceptați așa cum suntem.

– Și fiecare dintre noi este capabil să facă progrese și să se schimbe.

– Asta nu înseamnă că nu vom mai avea probleme, dar o vom rezolva pe fiecare pe măsură ce apare. Cel mai important este să avem încredere în noi înșine.

– Și să avem încredere unul în altul.

– Și să ne sprijinim unul pe altul, ca o echipă. Fiindcă asta înseamnă să fii o familie.

Am străbătut cu privirea întreaga încăpere. Aproape că puteam vedea cum ia naștere hotărârea pe fețele participanților. În această ședință fusese însămânțat un sâmbure mare și mă întrebam ce va crește din el.

Scurtă recapitulare...

Copiii cu probleme nu trebuie considerați copii-problemă.

Au însă foarte multă nevoie de:

Acceptarea frustrării lor:

„Nu este ușor. Te poți simți descurajat."

Laude pentru ceea ce au realizat, chiar dacă imperfect:

„De data asta ți-a ieșit mult mai bine."

Ajutor la descoperirea soluțiilor:

„Este greu. Ce faci într-un asemenea caz?"

Sâmburele a încolțit. Simpla idee că nouă, ca părinți, ne stă în putere să ne eliberăm copiii din închisoarea unor roluri rigide a stârnit imaginația tuturor. Brusc, ni se părea că viitorul unui copil nu mai suferă constrângeri. Membrii grupului au povestit că, din clipa în care s-au hotărât să-și privească odraslele cu alți ochi, în familiile lor s-au petrecut niște evenimente puțin probabile înainte:

De când era micuță, Claudia a fost „organizată". Era genul de copil care, fără să-i spună nimeni nimic, își aduna cuburile și le punea la locul lor ordonate după mărime, nici mai mult, nici mai puțin. Gretchen, pe de altă parte, este o zăpăcită. Niciodată nu pune nimic la loc și niciodată nu știe unde-i sunt lucrurile. În weekend-ul ăsta, când am remarcat ce dezordine era în cămară, era cât pe ce să zic automat: „Hai, Claudia, tu ești specialista mea în organizare. Tu poți face treaba asta."

Dar n-am făcut așa, ci m-am dus la Gretchen și i-am spus: „Gretchen, nu mai suport. Trebuie să facem ceva cu cămara asta. Poți să mă ajuți?"

A fost de acord, apoi a scos tot din cămară: cutii, sacoșe, borcane, conserve, ustensile. Eram foarte nervoasă la gândul că nu va fi în stare să le pună la loc și va trebui să fac eu asta.

Dar fata nu numai că s-a ținut de treabă. N-a plecat până n-a frecat fiecare poliță și toate au fost puse la loc în perfectă ordine. Mi-a găsit chiar și un loc pentru sacoșe, într-un sertar, așa că în final aveam mai mult spațiu liber decât înainte.

Vă vine să credeți? Nebunatica mea mică, dezorganizată și zăpăcită (zic așa doar în glumă) a făcut o treabă excelentă!

* * *

Credeam că-i facem un bine lui Michael spunându-i mereu cât este de „mare". Eram „mami, tati, băiatul *cel mare* și aia mică". Dar, după ședința de săptămâna trecută, am discutat îndelung cu Kay și am ajuns la concluzia că l-am privat pe Michael de rolul de „ăla mic". De exemplu, când fetița a început să meargă în patru labe, am fost foarte entuziasmați și am făcut mult caz de chestia

asta. Atunci, Michael a început să meargă și el în patru labe după ea, dar lui nu i-am dat voie și i-am spus că băieții mari nu se poartă așa.

Prin urmare, am demarat o campanie. Primul lucru pe care l-am făcut a fost să renunțăm total la etichete. S-a terminat cu „băiatul cel mare" și „aia mică". Acum spunem Michael și Julie. Cred că a fost de folos. Ieri, o țineam pe Julie pe un genunchi, iar Michael mi s-a cățărat pe celălalt. A început să se legene și a zis: „Sunt Superbebelușul!" Apoi s-a uitat la mine să vadă cum reacționez. I-am zâmbit și i-am spus: „Bună, Superbebelușule!" De atunci, joaca lui preferată este să stea la mine în poală și să fie Superbebelușul care știa să meargă, să vorbească, să alerge și să înoate chiar din ziua când a fost adus de la maternitate!

* * *

Aceasta este prima mea încercare de a-i ajuta pe Hal (bătăușul) și pe Timmy (neajutoratul) să se privească într-o altă lumină.

Aud în dormitor niște zgomote care mă alarmează. Mă duc să văd ce e și îl găsesc pe Hal, rânjind, așezat peste Timmy, care este țintuit la podea. Sunt gata să țip: „Hal, dă-te jos de pe el! *În clipa asta*, dobitocule, până nu-l omori!" Apoi mi-am amintit.

EU: (Încercând să-mi păstrez tonul firesc) Timmy, ce bine că ai un frate care te poate învăța să te bați fără să te lovească prea tare. (Hal pare uluit.) E bine și că ești destul de tare ca să suporți asta. (Acum, Timmy este cel uluit.)

Ies din cameră și încep să mă rog.

În următoarele minute aud BUF, ZDUP, dar nici un țipăt. Apoi, Timmy intră în bucătărie cu lacrimi în ochi. Hal vine imediat după el.

TIMMY: M-a lovit tare!

EU: (Nefiind sigură că pot să rezist până la capăt) Spune-i lui Hal, ca să știe să nu mai dea cu atâta forță.

TIMMY: I-am spus!

EU: Mai spune-i o dată! Spune-i că nu te mai iei la trântă cu el dacă nu te ascultă. *Trebuie să fie de acord să-ți dea drumul când îi spui că te doare.* Hal nu e prost. Poate să înțeleagă atâta lucru.

Se uită unul la altul și dau fuga înapoi, în dormitor. După câteva secunde, aud un țipăt pătrunzător. Alerg spre dormitor. Înainte să ajung la ușă, aud:

HAL: Scuză-mă! Mi-am cerut scuze! Trage-mi și tu un pumn! Au! Nu așa tare! Hai să-ți arăt cum se răsucește brațul.

Alte bufnituri, apoi ceva trântit.

Deschid ușa. Biblioteca este răsturnată, jocurile și cărțile sunt împrăștiate peste tot.

EU: Acum chiar m-am supărat! O să aveți *amândoi* de-a face cu mine! Să nu îndrăzniți să apăreți în fața mea până când nu faceți ordine în cameră cum a fost!

Băieții chicotesc cu un aer de vinovăție și încep să adune cărțile. Pentru prima oară, formează o echipă – sunt complici într-un delict.

Eu ies din cameră cu o figură încruntată, dar în sinea mea sunt numai zâmbet!

Odată ce părinții conștientizează că vorbele și atitudinea lor pot ține captiv un copil într-un rol, încep să fie mai atenți la ce-și spun frații între ei și unul despre altul. Dacă, înainte de această ședință, poate că ignoraseră un copil care îl imita pe altul, acum nu mai erau dispuși să treacă asta cu vederea. Iată câteva fragmente de dialog din povestirile scrise.

BILLY: (Către mine, de față cu fratele său, Roy) Eu nu sunt ca Roy. El este rușinos. Eu spun „bună ziua".

MAMA: Vorbești de parcă te bucuri că ești în stare să spui „bună ziua". O să spună și Roy, când o să vrea.

* * *

ALEX: Mamă, Zachary face mofturi la mâncare. Nici n-a vrut să guste din pește.

MAMA: Zach are preferințele lui. Va gusta la momentul potrivit pentru el.

* * *

PHILIP: (Către sora mai mică) Ești o fetiță rea!

TATĂL: Nu-mi place să i se spună vreunuia dintre copiii mei că este rău. Dacă nu vrei s-o lași pe Kathy să-ți roadă ursulețul, dă-i una dintre jucăriile ei de ros.

* * *

KAREN: Mamă, mi-am pierdut banii pentru mâncare.

SORA: Iarăși?

KAREN: Nu e vina mea. Aveam buzunarul găurit.

SORA: Ești foarte neglijentă.

MAMA: Eu nu cred asta despre tine, Karen. Pur și simplu trebuie să găsești un loc sigur unde să-ți ții banii.

În sfârșit, pe măsură ce se convingeau că atribuirea unui rol negativ unuia dintre copii ducea, în cele din urmă, la deteriorarea relațiilor dintre toți copiii, părinții și-au amplificat eforturile de a scoate la lumină partea pozitivă a fiecărui copil și partea pozitivă a lor ca familie.

Fetița mea cea mai mică, Rachel, a avut dintotdeauna obiceiul să se agațe de alții ca scaiul – și cu atât mai mult acum, când eu și mama ei am divorțat. Surorile ei înrăutățesc lucrurile spunându-i „pacoste mică" și „belea".

Mă întrebam ce puteam face în privința asta și brusc mi-am amintit de un exercițiu pe care îl făcusem în facultate, la un curs de relații umane, numit „Bombardament cu puncte tari". Ni s-a cerut fiecăruia să scriem trei lucruri care ne plăceau la colegii noștri. N-am să uit ce formidabil m-am simțit când am văzut lista cu ce scriseseră ceilalți despre mine.

Ca urmare, în weekend-ul următor, când era rândul meu să stau cu fetele, le-am spus să ia câte o pernă și să se așeze pe podea în sufragerie. Apoi le-am explicat că în seara aceea va urma ceva deosebit. Fiecare avea să spună, pe rând, trei lucruri care îi

plăceau la celelalte, iar eu urma să notez spusele lor pe câte o foaie de hârtie separată pentru fiecare fetiță. Am început cu Rachel.

Amy a spus: „Rachel este drăguță."

I-am explicat că trebuie să spună ceva anume care îi place la Rachel. Vorbele lui Amy: „Îmi place cum intră Rachel în camera mea și râde și îmi povestește ce emisiune a văzut."

Rachel a început să zâmbească.

„Încă un lucru", i-am spus.

„Îmi place felul în care Rachel îmi cere să-i citesc."

Am continuat și am notat încă șase afirmații despre Rachel.

Apoi am trecut la celelalte fete. Afirmațiile au devenit din ce în ce mai precise. Iată câteva dintre spusele fetelor:

EMILY: Îmi place imaginația lui Amy când se joacă cu păpușile și felul în care vorbește despre ele.

AMY: Îmi place cât de frumos cere Emily: „Te rog, dă-mi cartofii."

RACHEL: Îmi place cum intră Emily în camera mea când mă simt rău și îmi spune: „Ce e cu tine, Rachel?" și mă îmbrățișează.

Cu cât continuam, cu atât se arătau mai încântate una de cealaltă. Apoi, Amy a întrebat dacă pot să spună și lucruri care le plac la ele însele.

Am încuviințat și am mai adăugat câteva lucruri la lista fiecărei fetițe.

AMY: Când văd o pisică rătăcită și speriată, pot să-i vorbesc încetișor și s-o liniștesc.

EMILY: Îmi place cum o învăț pe Rachel diferite jocuri.

RACHEL: Îmi place cum îmi pieptăn părul.

Fetițele n-au mai necăjit-o pe Rachel în acel weekend și am observat că, înainte de plecare, toate au avut grijă să-și pună listele în bagaje.

* * *

Când Jonathan (patru ani și jumătate) era mic, am descoperit că are paralizie cerebrală (ataxie). Știam că trebuia să facem multe schimbări în modul nostru de viață, dar, surprinzător, cel mai greu ne-a fost să renunțăm la viața în aer liber. Până atunci fuseserăm o familie sportivă. Mie și lui Bill ne plăcea să mergem în drumeție cu rucsacul în spate, iar Jennifer, fetița mea de opt ani, este o sportivă extraordinară. Coordonarea și echilibrul ei sunt excelente. Patinează, joacă tenis, înoată și este cea mai rapidă alergătoare din școala ei.

Jennifer ne ruga pe amândoi s-o ducem în weekend-uri la patinaj. Unul dintre noi mergea cu ea, dar celălalt trebuia să rămână acasă cu Jonathan. Am încercat să-i explicăm lui Jen că fratele ei nu putea să facă unele lucruri obișnuite, însă ea se plângea mereu că el „strică tot".

Ei bine, după ultima ședință, mi-a venit ideea că greșeam atât față de Jon, cât și de Jen, acordând o atenție deosebită lucrurilor pe care el nu le putea face și cerându-i ei să înțeleagă că fratele ei nu este normal. Sâmbătă dimineața am făcut un consiliu de familie și le-am spus tuturor că de atunci înainte familia noastră va crea niște reguli noi, „normale" în cazul nostru. Din acea zi, viața noastră avea să fie diferită de a altor familii, dar aceea avea să fie „normalitatea" noastră. Fiecare membru al familiei avea să fie acceptat, total și necondiționat, așa cum este. Fiecare persoană avea să participe sau nu la activitățile comune, ieșirile în aer liber sau sport după cum dorea și după puterile proprii. Apoi ne-am îmbrăcat toți și am plecat la patinoar.

Jennifer a fost prima care a intrat pe gheață. A pornit ca vântul, cu multă grație. Apoi a intrat pe gheață și Jonathan, echipat cu patine închiriate, cască de protecție și câte o pernă în față și în spate, legate în jurul lui cu cureaua tatei și cu doi adulți care să-l susțină – câte unul de fiecare parte.

Ne-a luat un sfert de oră să facem un tur de patinoar cu Jon, dar el a fost încântat. Jen a trecut în viteză pe lângă noi de vreo douăzeci de ori, încurajându-și fratele cu voce tare. Când am ieșit de pe gheață, Jon ne-a aruncat un zâmbet până la urechi și a zis: „Pun pariu că nu mă credeați în stare să patinez atât de bine!"

6 | Când copiii se bat

Cum să intervenim eficient

În sfârșit, despre bătaie.

– Chiar o să vorbim despre asta? întrebă o femeie. Nu mai amânăm? Fiindcă aștept clipa asta de la prima ședință.

– Să nu-mi spui că la tine încă se mai bat copiii! am spus, prefăcându-mă îngrozită.

Dar ea n-avea chef de glumă.

– Nu chiar atât de mult ca înainte, recunoscu ea. Mi-am schimbat modul de a acționa în multe privințe și în mod sigur se înțeleg mai bine. Dar, când se bat, tot nu știu ce să fac.

– Să nu te amesteci, răspunseră câteva persoane, aproape la unison.

– Și altceva?

– Lasă-i să-și rezolve conflictul singuri.

– De ce?

– Fiindcă, odată ce ai început să intervii, copiii vor vrea să te implice mereu.

– Și, dacă le rezolvi tu conflictele întotdeauna, nu vor învăța niciodată să și le rezolve singuri.

– Prin urmare, am spus, toți păreți de acord că e o idee bună ca, ori de câte ori este posibil, să ignori certurile și să-ți spui că frații experimentează modurile de rezolvare a conflictelor.

Femeia care luase prima cuvântul nu păru satisfăcută de afirmația mea.

– Nu vorbesc despre o simplă ceartă, ci despre țipete, înjurături și aruncat cu lucrurile. Nu pot să ignor așa ceva.

– Exact despre asta vom discuta astă-seară, am zis, despre cum să intervenim eficient în conflictele dintre copii când simțim că este cazul. Dar, la început, cred că e important să ne întrebăm o clipă dacă există cauze ale acestor conflicte despre care nu am discutat până acum.

S-a dovedit că pusesem întrebarea unui grup de experți. Răspunsurile au venit rapid, unul după altul.

– Fetița mea se bate pentru lucruri – ce e al ei e al ei, iar ce e al fratelui ei *ar trebui* să fie tot al ei.

– Ai mei se luptă pentru teritoriu: „Tatăăăă, a pus piciorul în *camera mea*!"

– Știu că eu mă băteam cu sora mea ca să-l fac pe tata să-mi ia partea, să-mi demonstreze că pe mine mă iubea mai mult.

– Ce vă voi spune poate părea deplasat, dar eu cred că, uneori, copiii de sexe opuse încep să se certe ca o modalitate de a-și înfrâna atracția sexuală pe care ar putea-o avea unul pentru celălalt. Este o cale de păstrare a distanței de siguranță.

Câteva persoane ridicară din sprâncene, dar nici una nu se arătă împotrivă. Lista continuă să se extindă:

– Uneori, copiii caută să se certe din cauză că sunt supărați pe ei înșiși și nu au pe cine să-și verse nervii.

– Sau sunt furioși pe un prieten și, neputând să-i tragă un pumn aceluia, îi trag fratelui.

– Sau din cauză că un profesor a țipat la ei la școală.

– Sau fiindcă n-au altceva mai bun de făcut. Așa stau lucrurile cu fiul meu și sora lui mai mică. O necăjește din plictiseală. Îi zice: „Știi că o să-ți cadă picioarele?... Știi că, atunci când te-ai născut, erai cățel?"

– Fiul meu se ia de fratele lui mai mic ca să se simtă superior. Odată, în timp ce-l sâcâia, i-am spus oarecum sarcastic: „Dar știu că e distractiv să-ți necăjești fratele, nu-i așa?" Mi-a răspuns: „Da! Îmi dă putere. Am nevoie pentru meciul de fotbal."

– Copiii mei se bat fiindcă le place cum reacționez. La două minute după ce i-am băgat în pat, aud: „Mamăăăăăă! Sare pe mine!... Mamăăăăăă! A venit în camera mea!" Eu urc scările în fugă, țipând: „Ce se întâmplă? Terminați! Terminați! Terminați!" Au ținut-o așa câteva săptămâni până mi-am dat seama ce se întâmpla de fapt. În cele din urmă mi-au mărturisit că dădeau în peretele dintre camerele lor, pretinzând că se bat. Făceau asta ca să mă duc eu sus de șase ori în fiecare seară. Li se părea ceva grozav.

Câteva râsete, câteva mormăieli, câteva oftaturi.

– La mine acasă nu e nimic de râs, zise femeia care deschisese discuția. Băieții mei fac uneori niște lucruri care mă înspăimântă de moarte. Ieri aruncau unul spre altul cu niște cuburi de lemn grele. După ce i-am despărțit și l-am trimis pe fiecare în camera lui, m-a apucat o durere de cap atât de puternică, încât a trebuit să mă întind. În timp ce zăceam cu un prosop pe cap, i-am auzit pe amândoi râzând și începând să se joace împreună. Mi-am zis: „Ce bine de ei! Mă bucur că nu se mai bat. Eu m-am pricopsit cu o migrenă."

– În privința acestei dureri de cap, ar fi ceva de făcut, am spus. Să începem prin a examina cum reacționăm de obicei când copiii se bat.

Am căutat doi voluntari – unul să fie fratele cel mare, iar altul, surioara.

– Mă ofer eu, spuse un bărbat, ridicându-se de pe scaun.

– Și eu, înaintă o femeie mai tânără. În familia mea sunt tot sora mai mică.

M-am adresat întâi „fratelui mai mare".

– Ai cam opt ani. Toată dimineața a plouat și vrei să-ți găsești ceva de făcut. Brusc, privirea îți cade pe vechile cuburi și pe o grămadă de animale de jucărie. (I-am înmânat o pungă cu cuburi și alta cu animale din plastic.) Sunt mai mult jucării de copii mici, dar ți-a venit o idee: să faci o grădină zoologică, poate cu junglă pentru maimuțe și bazin pentru foci... Sunt o mulțime de posibilități.

Bărbatul care juca rolul fratelui mai mare s-a așezat pe podea, a aliniat animalele și a început o construcție din cuburi. În timp ce el construia, am luat-o deoparte pe „sora mai mică" și i-am șoptit:

– Nici tu n-ai nimic de făcut în dimineața asta. Nu te-ai mai jucat de mult cu cuburile sau cu animalele acelea plictisitoare, dar, când vezi că fratele tău pare să se distreze, te trântești lângă el și spui: „Vreau să mă joc și eu."

M-am întors la locul meu și toți am așteptat să vedem ce avea să se întâmple.

Aproape imediat au început să sară scântei:

SORA: Vreau să mă joc și eu.

FRATELE: Nu. Fac o grădină zoologică și vreau s-o fac singur.

SORA: (Înhățând zebra și două cuburi) Pot să mă joc și eu dacă vreau.

FRATELE: Ba nu poți! Dă-mi-o înapoi!

SORA: Ba pot. E a mea.

FRATELE: Întâi a fost a mea.

SORA: Poate să fie și a mea dacă vreau. Tata mi-a dat-o și mie.

FRATELE: (Apucând-o de mână și încercând să-i desfacă degetele cu forța) Dă-mi-o!

SORA: Au! Mă doare!

FRATELE: Ți-am spus să mi-o dai!

SORA: Mamăăăăăă, mă bate! Oprește-l! Mamăăăăăă!

M-am întors către părinți:

– În astfel de situații, ce faceți de obicei? Nu vă autocenzurați! Spuneți primul lucru care vă vine în minte!

– Dau fuga și le spun să înceteze.

– Le iau jucăriile și-l trimit pe fiecare în camera lui.

– Le spun că se poartă ca niște animale.

– Încerc să-i conving să se joace frumos și să-și dea jucăriile unul altuia.

– Îi descos până aflu cine a început.

– Iau partea celui mare. Jucăriile au fost ale lui prima dată.

– Eu țin cu cea mică și îi spun celui mare să-și găsească altceva cu care să se joace.

– Le spun că mi se face rău când îi văd bătându-se.

– Le spun că nu-mi pasă cine a început, dar vreau să înceteze amândoi.

– Avem o ocazie rară, le-am spus. Vreau să repetați ce ați spus „copiilor" de aici și să ascultați în ce mod îi afectează cuvintele voastre.

Pe rând, fiecare părinte s-a dus la „frații" care se ciorovăiau și a încercat să-i convingă să nu se mai bată. După fiecare frază, „copiii" au reacționat. Iată, sub formă de ilustrații, ce s-a întâmplat (vedeți același tată, care încearcă succesiv două abordări diferite):

REACȚII INUTILE CÂND COPIII SE BAT.

REACȚII INUTILE CÂND COPIII SE BAT.

La sfârşitul exercițiului, tuturor le era dureros de limpede că strategiile standard de intervenție în certurile dintre frați duc numai la mai multă frustrare şi resentimente între aceştia.

Apoi am început să demonstrez încă o abordare la îndemâna părinților. Întâi am descris paşii pe care îmi propuneam să-i urmez când aveam să mă amestec în ceartă:

1. Începe prin a face fiecare copil să conştientizeze furia față de celălalt. Chiar şi numai acest lucru ar trebui să contribuie la potolirea lor.
2. Ascultă punctul de vedere al fiecărui copil cu respect.
3. Arată că problema este dificilă.
4. Exprimă-ți încrederea în capacitatea lor de a găsi o soluție convenabilă pentru amândoi.
5. Ieşi din cameră.

Iată ce s-a întâmplat când am încercat să transpun în practică fiecare pas, utilizând ilustrații cu aceleaşi personaje:

CUM SĂ INTERVII EFICIENT CÂND COPIII SE BAT.

COPIII GĂSESC SOLUȚIA.

Când exercițiul a luat sfârșit, le-am cerut „copiilor" să-și explice mai detaliat reacțiile la intervenția mea.

FRATELE: Am simțit că mă respecți și că ai încredere în mine. Mi-a mai plăcut când ai spus că soluția trebuie să fie convenabilă pentru amândoi. Asta însemna că nu trebuia să cedez eu.

SORA: M-am simțit ca un om mare. Dar a fost bine că ai ieșit din cameră. Dacă nu plecai, poate aș fi făcut scandal de ochii tăi și aș fi început iar cu țipetele.

Acum venise rândul celor din grup să-mi pună întrebări.

– Dar dacă, să presupunem, copiii n-au nici cea mai vagă idee despre cum să găsească soluția? Ai mei stau și se uită pur și simplu unul la altul.

– În astfel de cazuri, poți să le dai în treacăt o idee sau două, înainte să pleci. De exemplu: „Poate e bine să vă jucați pe rând... Sau să vă jucați împreună cu jucăriile. Stați de vorbă! O să vă descurcați."

– Dar dacă încearcă să găsească o soluție și ajung tot la țipete? Atunci ce faci?

M-am adresat din nou „copiilor" din rolul de mamă:

– O să fac un lucru care s-ar putea să nu fie pe placul unuia dintre voi. Voi hotărî *eu* cine ce primește. Frate, tu poți să continui lucrul la grădina zoologică. Surioară, tu vino cu mine să-mi ții de urât. Dar diseară, după cină, va trebui să avem o discuție cu toții. Trebuie să facem niște reguli pentru cazurile când unul dintre voi se joacă și apoi vrea și celălalt să se joace cu aceeași jucărie.

În continuare a intervenit femeia cu migrena:

– Dar tot n-am discutat despre ce e de făcut când copiii pot să se rănească la propriu unul pe altul.

– Discutăm și despre asta imediat, am spus. Intri în cameră și-l vezi pe băiatul cel mic în picioare pe un scaun, amenințând că va arunca un camion de metal spre fratele său. Iar cel mare își amenință fratele cu o bâtă de baseball.

– Exact așa stau lucrurile! exclamă ea. Asta se poate întâmpla oricând, cu copiii mei.

– Din nefericire, am spus, *chiar* s-a întâmplat cu ai mei, iar desenele pe care vi le voi împărți acum ilustrează atitudinea care ne-a salvat viața, mie și băieților mei, și nu doar o dată.

Toate mâinile se întinseră după hârtii.

CÂND EXISTĂ PERICOLUL DE RĂNIRE.
1. DESCRIE

2. STABILEŞTE NIŞTE LIMITE

3. DESPARTE-I

– Ce mi-a plăcut la metoda asta, am continuat, este puterea pe care o simţeam când o foloseam. Când descriam cu voce puternică faptele asupra cărora îi prinsesem, ei erau uluiţi şi se opreau. Convingerea mea profundă că *în casa noastră nu este permisă violenţa* era mai puternică decât furia lor. În final, am văzut că au fost recunoscători că au un părinte care i-a iubit atât, încât să-i apere unul de altul.

– Copiii tăi au fost norocoşi, zise un bărbat cu regret în voce. Fratele meu geamăn m-a terorizat efectiv în copilărie, iar părinţilor nu le păsa. Puteau vedea direct sufrageria, şi pe mine luând bătaie, fără să reacţioneze sau să observe. Ziceau că „aşa se bat copiii". Întotdeauna m-am întrebat cum de nu-l pedepseau, de ce nu-l opreau. Mi se păreau nişte oameni mari, puternici. Îţi închipui că puteau să-i spună puştiului să se aşeze şi să-i spună că în nici o situaţie nu avea voie să mă folosească drept sac de box. Însă nu ştiu cum se face că aşa ceva nu se întâmpla niciodată sau, cel puţin, nu într-un mod care să aibă efect asupra lui.

– Este posibil, întrebă alt bărbat, ca părinţii tăi să nu-şi fi dat seama de ceea ce se petrece? Poate credeau că doar vă hârjoneaţi mai dur. Ştiu că, la ai mei, linia de demarcaţie dintre hârjoneală şi bătaie este uneori foarte subţire. Şi nu sunt întotdeauna sigur care este situaţia.

– Dacă nu eşti sigur, am spus, ar fi bine să-i întrebi pe copii de-a dreptul: „Vă bateţi în joacă sau de-adevărat?" Uneori îţi spun că se bat în joacă, iar după două minute auzi plânsete. Asta e semnalul că trebuie să te întorci la ei şi să le spui: „Văd că s-a transformat într-o bătaie adevărată, în care vă puteţi răni, iar *aşa ceva* nu permit. Este timpul să vă despărţiţi."

– Dar dacă unul spune că e în joacă, iar celălalt zice: „Nu e în joacă, e de-adevărat. M-a lovit tare!"

– Atunci ai ocazia, am răspuns, să stabileşti o altă „regulă a casei": *Vă bateţi în joacă numai dacă sunteţi amândoi de acord.* Dacă unuia dintre copii nu-i place hârjoneala, atunci aceasta trebuie să înceteze. Este important să impui ideea că un copil nu trebuie să se distreze făcându-l pe celălalt să sufere.

– Aş vrea să fi ştiut şi părinţii mei asta, zise o femeie. Cea mai oribilă amintire din copilărie este cea numită de fraţii mei „tortura gâdilatului". Mă ţineau şi mă gâdilau, iar eu râdeam până aproape de

sufocare. Iar părinții mei îi lăsau. Credeau că toți ne distram. Nici unul nu s-a gândit să mă întrebe dacă eu eram de acord.

– Nu prea mai știu ce să cred, spuse alt tată. La începutul ședinței, am convenit că este important să nu te amesteci în bătăile dintre copii. Dar de atunci nu mai aud decât că trebuie să intervii. Am senzația că primesc două mesaje contradictorii.

– Ambele mesaje sunt potrivite în anumite situații, i-am spus. Copiii trebuie să aibă libertatea de a-și rezolva singuri diferendele. De asemenea, copiii au dreptul ca adulții să intervină, când este necesar. Dacă un copil este agresat de altul, fie fizic, fie verbal, trebuie să intervenim. Dacă este o problemă care afectează toată familia, trebuie să intervenim. Dacă problema reapare, nefiind rezolvată de către copii, trebuie să intervenim.

Dar aceasta este diferența de abordare: nu intervenim ca să aplanăm cearta sau să ne erijăm în judecători, ci pentru a deschide canalele de comunicare blocate, astfel ca ei să reînceapă să caute soluții de comun acord.

– Și dacă ei nu reușesc? întrebă bărbatul.

– Se poate întâmpla și asta, am spus. Unele conflicte au o încărcătură emoțională atât de mare, încât copiii nu sunt capabili să le rezolve singuri. Au nevoie de prezența unui adult imparțial. Iar aceasta va fi tema ședinței de săptămâna viitoare – cum ne putem ajuta copiii când se confruntă cu probleme dificile.

Între timp, aveți de aplicat metodele noi despre care am discutat astăzi și, cu siguranță, copiii vă vor da multe ocazii de a le exersa.

– Să vezi că săptămâna asta nu se vor bate doar ca să-mi facă în ciudă, spuse o femeie.

Soțul ei se înclină spre ea și o bătu liniștitor pe umăr:

– Scumpo, cu copiii noștri, n-ai de ce să-ți faci griji.

Ce atitudine să ai când copiii se bat

Nivelul I:
Ceartă obișnuită

1. Ignoră-i. Gândește-te la vacanța următoare.
2. Gândește-te că așa experimentează copiii rezolvarea conflictelor.

Nivelul II:
Spiritele se înfierbântă.
Intervenția unui adult ar putea fi utilă.

1. Fă-i să-și conștientizeze furia.

„Păreți foarte furioși unul pe altul."

2. Reflectă punctul de vedere al fiecărui copil.

„Deci, Sara, tu vrei să ții în continuare cățelușul fiindcă abia ți-a adormit în brațe. Iar tu, Billy, crezi că trebuie să-ți vină și ție rândul."

3. Descrie problema cu respect.

„Asta e o problemă dificilă: doi copii și un singur cățeluș."

4. Exprimă-ți încrederea în capacitatea copiilor de a găsi singuri o soluție.

„Sunt convins(ă) că împreună puteți să găsiți o soluție convenabilă pentru amândoi... și pentru cățel."

5. Ieși din cameră.

Nivelul III:
Situații posibil periculoase

1. Întreabă:

„Vă bateți în joacă sau de-adevărat?" (Bătăile în joacă sunt permise, cele veritabile, nu.)

2. Adu-le copiilor la cunoștință:

„Aveți voie să vă bateți în joacă numai dacă sunteți amândoi de acord." (Dacă nu se distrează amândoi, trebuie să înceteze.)

3. Arată respect pentru sentimentele tale:

„Poate că vă jucați, dar mie mi se pare prea dur. Trebuie să găsiți altceva de făcut."

Nivelul IV:
Situație categoric periculoasă!
Intervenția adulților este necesară.

1. Descrie ce vezi.

„Văd doi copii furioși, care sunt pe cale să-și facă rău unul altuia."

2. Desparte copiii.

„Împreună nu sunteți în siguranță. Trebuie să facem o pauză, să ne răcorim. Repede, tu, în camera ta, iar tu, într-a ta!"

Cum să intervenim, astfel încât să ne putem retrage

Am cam avut de furcă până să începem ședința următoare. Câteva persoane ardeau de nerăbdare să spună cât de diferit s-au purtat când copiii s-au încăierat. Altele voiau să continuăm de unde rămăseserăm cu o săptămână înainte.

Între cele două tabere apăruseră tensiuni.

Un tată a rânjit și a strigat:

– Luați-vă la bătaie!

Altul bătea cu pumnul în masă și țipa:

– Vreau să vă spun... Vreau să vă spun *acum*!

I-am ținut isonul:

– Unii dintre voi de-abia așteaptă să le spună tuturor cât de eficient au pus în aplicare metodele noi de săptămâna trecută.

– Așa este! a strigat el.

– Iar alții, m-am întors spre ceilalți, sunt nerăbdători să afle mai multe lucruri noi. Voi nu vreți să ascultați povești. Vreți mai multe informații despre cum să acționați când copiii se bat.

Un cor de „Da!" și râsete.

– Ce să facem, în acest caz? am întrebat.

Toată lumea a convenit cu generozitate că trebuie să ne comportăm ca niște adulți și să lăsăm plăcerea la urmă. Întâi trebuia să abordăm problemele grave, iar ultimele 20 de minute aveam să le alocăm povestirilor.

– Săptămâna trecută, am început, am discutat despre faptul că între unii copii pot apărea conflicte prea greu de rezolvat de către ei înșiși. Iar tendința noastră, ca adulți, este să nu luăm foarte în serios ciorovăielile copiilor, să le bagatelizăm în ideea că sunt doar niște „copilării" și să sperăm că ei vor trece cu ușurință peste ele. Însă este foarte important să fim conștienți că unele probleme dintre frați și

surori nu „trec" pur și simplu. Ele persistă și devin pentru copii o sursă majoră de stres și preocupare.

De unde știu? De la copiii cu care am stat de vorbă. Ei mi-au spus deschis cât erau de nefericiți din cauza modului în care îi tratau frații lor.

Mi-am luat carnețelul și l-am deschis la lista pe care o alcătuisem.

– Iată doar câteva exemple de mărturisiri ale copiilor, cu cuvintele folosite de ei:

„Sora mea mai mare țipă la mine tot timpul, de parcă mi-ar fi mamă."

„Fratele meu stă degeaba, iar eu fac toată treaba. Zice că sunt treburi de fată."

„Fratele meu zice că eu cânt groaznic și nu mă lasă să cânt prin casă niciodată."

„Sora mea mă sâcâie până o cârpesc, apoi eu sunt cea pedepsită."

„Fratele meu e răutăcios cu animăluțele mele. Îmi ridică hamsterii de codiță și apoi îi lasă să cadă."

„Când părinții nu sunt acasă, fratele meu face pe șeful și mă bate dacă nu fac ce spune el."

I-am întrebat pe acești copii dacă au încercat vreodată să le spună părinților ce îi supără. În toate cazurile, răspunsul a fost fie: „Nu mă ascultă", fie: „Ei zic că exagerez", fie: „Îmi spun să pun lucrurile la punct cu fratele meu".

Mi-am lăsat carnețelul deoparte și am văzut pe toate fețele o adâncă îngrijorare.

A urmat o discuție lungă. Ne-am pus întrebări grave:

Cum am putea trece peste tendința noastră naturală de a nu ne lua copiii în serios? Ce am putea face ca să-i ascultăm cu adevărat, iar ei să se asculte între ei?

Iată metoda pe care am acceptat-o toți până la urmă (am folosit drept exemplu cazul fetiței care se plângea că fratele ei făcea pe șeful și o bătea când părinții nu erau acasă):

Cum să-i ajutăm pe copii să rezolve conflicte grave

1. Organizează o ședință cu persoanele implicate și comunică-le scopul ședinței.

„În familia noastră se întâmplă niște lucruri care ne mâhnesc pe toți. Trebuie să vedem ce este de făcut pentru ca toată lumea să se simtă mai bine."

2. Explică tuturor regulile de bază.

„Am organizat această ședință din cauză că Janie are niște necazuri. Întâi vom asculta ce are de spus Janie – fără să o întrerupem. După ce termină ea, vrem să auzim punctul tău de vedere, Bill, și nimeni nu te va întrerupe."

3. Scrie sentimentele și preocupările fiecărui copil. Citește-le cu voce tare de față cu amândoi copiii, ca să fii sigur(ă) că le-ai înțeles bine.

„Janie se teme de perioadele când noi plecăm de acasă. Spune că Bill este rău cu ea. Ultima oară i-a stins televizorul, a azvârlit-o de pe canapea și i-a strivit mâna."

„Bill spune că n-a făcut nimic altceva decât să stingă televizorul, deoarece ea se uitase prea mult și nu voia să-l asculte. Crede că a tras-o de mână ușurel și n-avea cum să i-o strivească."

4. Dă fiecărui copil posibilitatea să prezinte contraargumente.

JANIE: Am pe mână vânătaia pe care mi-ai făcut-o tu. Și mai erau doar cinci minute din emisiune!

BILL: Vânătaia asta e mai veche. Iar emisiunea de-abia începuse.

5. Cere tuturor să propună cât mai multe soluții cu putință. Scrie toate ideile fără să faci vreo evaluare. Lasă copiii să vorbească primii.

BILL: Janie ar trebui să mă asculte, fiindcă sunt mai mare.

JANIE:	Bill n-ar trebui să aibă voie să-mi spună ce să fac sau să mă lovească.
PĂRINTELE:	Am putea angaja o bonă.
BILL:	Aş putea pleca de-acasă.
JANIE:	Mi-aş putea chema o prietenă.
BILL:	Înainte ca mama şi tata să plece, să stabilim orele de televizor şi de culcare.
JANIE:	Oamenii ar trebui să fie propriii lor şefi şi să aibă grijă de ei înşişi.

6. Alege soluţiile acceptabile pentru toată lumea.

Fără bonă.

Fără lovituri.

Fără şefi.

Orele de privit la televizor se stabilesc dinainte, împreună cu părinţii.

Fiecare persoană are grijă de ea însăşi.

7. Urmăreşte efectele.

„Ne întâlnim din nou duminica viitoare, să vedem dacă suntem mulţumiţi de cum merg lucrurile."

* * *

De-a lungul întregii discuţii, un bărbat se tot încrunta şi mormăia ceva în sinea lui. Când ne-am terminat tema, i-am făcut semn să ia cuvântul.

– După părerea mea, zise el, „formatul" ăsta e prea cu menajamente. Dacă fiul meu i-ar face aşa ceva fetiţei, n-ar scăpa cu una, cu două. I-aş spune fără echivoc: „Dacă mai aud o dată că te-ai atins de sora ta în lipsa noastră, o să ai de-a face cu mine, amice!" Şi arătă pumnul. „Şi nu va fi plăcut!"

Câteva persoane îşi exprimară aprobarea:

– Aşa! Aşa!

– Să-i spui de-a dreptul!

– Fii dur!

Apoi a venit reacţia contrară:

– Poate că *tu* te vei simţi mai bine, dar fetiţa ar putea fi în pericol mai mare din partea fratelui. Fiindcă va găsi el o cale să se răzbune pe ea.

– Nu doar atât, dar ce îl înveţi? Că tatăl său este cel care impune disciplina, nu el însuşi.

– Şi de ce te repezi s-o crezi pe fetiţă şi nu pe el? Poate că *ea* este cea care minte.

Omul deschise gura să răspundă, se gândi mai bine, apoi tăcu.

Un alt tată preluă ştafeta:

– Nu înţeleg de ce orice ceartă între copii trebuie să se transforme într-o şedinţă lungă pentru rezolvarea problemei. După părerea mea, în anumite cazuri, părintele trebuie să intervină şi să preia controlul, chiar dacă nu poate fi imparţial.

– În ce cazuri? am întrebat.

– De exemplu, când unul dintre copii este total nerezonabil.

– Cum ar fi...?

– De pildă, cum a fost duminica trecută. Toţi ne pregăteam să facem o plimbare cu bicicletele şi l-am auzit pe băiat cerându-i fetiţei să-i împrumute rucsacul ei cel vechi. Ea l-a refuzat sec. A spus că o să i-l distrugă. Rucsacul acela e imposibil de distrus. E deja bun de aruncat, de aceea i-am şi cumpărat unul nou. M-am înfuriat şi am ţipat la ea: „Dă-i fratelui tău rucsacul *imediat*!"

– Şi i l-a dat? am întrebat.

– Bineînţeles! I-am spus că, dacă nu i-l dă, rămâne acasă.

– Cum a reacţionat la asta?

– A stat bosumflată un timp. Şi ce dacă? A învăţat că în familie trebuie să împarţi cu ceilalţi.

– Eu n-aş fi învăţat din asta să împart cu ceilalţi, zise indignată o femeie. Aş fi fost furioasă dacă tata mi-ar fi făcut aşa ceva. Lucrurile nu sunt doar simple obiecte. Sunt o parte din tine; sunt legate de amintiri. Eu am în debara un pulover vechi, mâncat de molii, pe care nu l-am mai purtat de ani de zile, dar nu l-aş împrumuta nimănui, mai ales surorii mele. Dacă aş fi fost în locul tău, cu siguranţă i-aş fi ţinut partea fetei.

– Deci, am spus, avem două puncte de vedere opuse:

1. Eşti de partea copilului căruia îi aparţine rucsacul.

2. Eşti de partea copilului care are nevoie de rucsac.

Am început să împart materialele pe care le pregătisem pentru această şedinţă.

– Prima pagină cu ilustraţii, am spus, prezintă două surori care se ceartă – nu pentru un rucsac, ci pentru o bluză. Următoarea pagină arată ce se întâmplă când părintele ia decizia, fie în favoarea proprietarei, fie a celeilalte. În fine, pe ultima pagină veţi vedea ce se întâmplă când părintele susţine una dintre părţi prin stabilirea unei reguli sau a unei valori, însă lasă decizia finală la latitudinea copiilor.

CEARTĂ
PENTRU LUCRURI PERSONALE.

CE SE ÎNTÂMPLĂ CÂND PĂRINTELE IA DECIZIA FINALĂ. ÎN FAVOAREA PROPRIETARULUI.

ÎN FAVOAREA CELUILALT.

CE SE ÎNTÂMPLĂ CÂND PĂRINTELE SUSŢINE UNA DINTRE PĂRŢI, ÎNSĂ LASĂ DECIZIA FINALĂ LA LATITUDINEA COPIILOR.

I-am lăsat pe toţi să se uite câteva minute la ilustraţii, apoi m-am adresat tatălui care îşi obligase fiica să-şi cedeze rucsacul.

– Ce părere ai despre toate astea? l-am întrebat.

A ezitat.

– Ei bine, într-un fel, mama tot a fost de partea cuiva. I-a spus fetei mai mari că nu era obligată să dea bluza. În esenţă, spunea: „Nu i-o da!" Nu înţeleg ce e aşa grozav în asta.

Două mâini se ridicară.

– Nu spunea să nu i-o dea. Lămurea faptul că dreptul de proprietate trebuie respectat. Asta e un principiu care protejează amândoi copiii.

– Iar, apărând drepturile fetei mai mari, mama i-a dat posibilitatea să înţeleagă că ar putea să-i împrumute bluza surorii sale.

Tatăl scutură din cap a dezgust:

– Tot nu înţeleg de ce e aşa îngrozitor să-ţi înveţi copiii să folosească lucrurile în comun. E clar că nu înţeleg, mormăi el.

– Eu te înţeleg, i-am zis. Şi am impresia că ridici o problemă importantă. Copiii trebuie încurajaţi să folosească lucrurile în comun, şi asta, din motive practice. Ca să se descurce în lume, vor trebui să ştie cum să împartă cu alţii ceea ce au – obiecte, spaţiu etc. Şi, în aceeaşi măsură, din motive spirituale. Vrem ca ei să se bucure de plăcerea şi bunăvoinţa izvorâte din dăruirea conştientă. Însă dacă îi *forţăm* pe copii să împartă ce au, rezultatul va fi că se vor agăţa mai tare de posesiunile lor. Împărţirea forţată subminează bunăvoinţa.

Să revenim la scopul şedinţei şi al acestei discuţii. Căutăm nişte căi de a spori bunele sentimente dintre copiii noştri. Nişte căi prin care să nu se mai ajungă la bătaie. Când părinţii iau atitudinea: „În casa asta, *eu* sunt cel care decide cine trebuie să dea şi cine să primească; ce este rezonabil şi ce nu; cine are dreptate şi cine n-are", copiii ajung să fie şi mai dependenţi de părinte şi mai ostili faţă de fraţi.

Atitudinea care diminuează tensiunea şi face armonia posibilă este: „Cine are nevoie şi de ce?... Cine ce simte?... Ce soluţii pot fi găsite, astfel încât să se ţină seama de sentimentele şi nevoile tuturor?" Nu ne interesează atât de mult amănuntele, cât starea de bine a celorlalţi.

Încă nu avem răspunsuri la toate întrebările. Tot ce avem este o orientare. În principiu, încercăm să nu ne amestecăm, însă, când trebuie să intervenim, să facem acest lucru cu intenţia de a-i determina pe copii, cât mai repede posibil, să-şi rezolve singuri problemele. Este cea mai bună pregătire pentru viaţă pe care le-o putem da.

Am aruncat o privire spre ceasul din spatele sălii. Mai erau doar câteva minute până la terminarea şedinţei.

– Oameni buni, am spus, se pare că nu ne-am păstrat prea mult timp pentru povestiri.

– Ce povestiri? a întrebat o femeie. A, da, cele despre bătaie, pe care trebuia să le păstrăm pentru sfârşit. Nu-i nimic. Vor fi la fel de bune şi săptămâna viitoare. Am o întrebare pe care vreau de mult să o adresez.

Se ridicară şi alte mâini.

– Şi eu. Ce faci când...?

– Mă întrebam în legătură cu...

Cei din acest grup erau neobosiţi. Subiectul era inepuizabil. Singura care părea epuizată eram eu.

– Vă rog, le-am spus, cei care aveţi întrebări, scrieţi-le în timp ce-mi strâng lucrurile. O să le iau acasă şi săptămâna viitoare o să vă dau tuturor copii ale răspunsurilor mele în scris. Până atunci, nu uitaţi să vă luaţi notiţele.

Când copiii nu pot găsi singuri o soluție.

1. Organizează o ședință cu persoanele aflate în conflict. Comunică-le scopul ședinței și regulile de bază.
2. Scrie sentimentele și preocupările fiecărui copil și citește-le cu voce tare.
3. Dă-le posibilitatea să prezinte contraargumente.
4. Cere tuturor să propună soluții. Scrie toate ideile fără să faci vreo evaluare.
5. Alege soluțiile acceptabile pentru toată lumea.
6. Urmărește efectele.

Scurtă recapitulare...

Cum să acorzi ajutor unui copil care ți-l cere rămânând imparțial(ă).

JIMMY: Tată, nu pot să-mi termin harta pentru școală. Spune-i să-mi dea creioanele colorate!

AMY: Nu. Trebuie să-mi colorez floarea.

1. Exprimă doleanța fiecărui copil.

„Să văd dacă am înțeles bine. Jimmy, tu vrei creioanele ca să-ți termini tema. Iar tu, Amy, vrei să termini de colorat."

2. Stabilește valoarea sau regula.

„Temele au întotdeauna prioritate."

3. Lasă cale deschisă posibilității de negociere.

„Dar, Jimmy, de tine depinde să găsești o soluție împreună cu sora ta."

4. Pleacă.

Întrebările

Este ziua dinaintea ședinței finale. Mă gândesc că ar fi bine să mă uit la întrebările pe care mi le lăsaseră oamenii pe pupitru. Frunzăresc teancul și din nou îmi amintesc că subiectul acesta este inepuizabil. Cu cât știi mai multe, cu atât vrei să afli și mai multe. Iată ce întrebări mi-au pus părinții din grup și care au fost răspunsurile mele.

Dacă nu forțezi copiii să dea-și altora lucrurile lor, în ce alt mod poți încuraja asta?

1. Atribuindu-le copiilor responsabilitatea împărțirii. („Copii, am cumpărat o sticlă de spumant de baie pentru toată lumea. Cum e cel mai bine s-o împărțim?")
2. Scoțând în evidență avantajele împărțirii. („Dacă-i dai creionul tău roșu, iar ea îți dă creionul ei albastru, amândouă veți putea avea mov pe foaie.")
3. Lăsându-le timp să-și însușească ideea. („Lucy o să-ți spună când va fi pregătită să împartă cu tine.")
4. Arătându-ți încântarea când primești ceva, dacă gestul a fost spontan. („Îți mulțumesc că mi-ai dat puțin din prăjitura ta. A fost delicioasă.")
5. Dând exemplu personal de dăruire. („Acum vreau să-ți dau și eu puțin din prăjitura mea.")

Ce faci dacă observi cum copilul mai mare profită de cel mai mic? Băiatul și fetița mea obișnuiesc să se joace cu cartonașe de baseball, iar ea le păstrează pe cele mai bune și lui i le dă pe cele vechi și jerpelite. Ar fi bine să-i spun ceva fetei?

Atâta timp cât ambele părți sunt mulțumite, este bine să te abții să intervii. Poate te-ar ajuta să te gândești că băiatul nu va fi fraierit toată viața. Curând va deveni la fel de ager și de sigur de sine ca și sora lui mai mare. Va învăța să-și susțină punctele de vedere și să obțină ce îi trebuie. La urma urmei, are o profesoară excelentă.

La noi acasă, multe bătăi încep când unul dintre băieți „îl spune" pe celălalt. Există vreo metodă de descurajare a pârei?

Este util să știi ce anume îl motivează pe „pârâcios". Dacă este simpla dorință de a face necazuri fratelui, nu este bine să-l răsplătești manifestându-ți supărarea față de celălalt: „Ce? Așa a făcut? Spune-i să vină aici imediat!" Dar dacă băiatul are într-adevăr nevoie de ajutorul tău pentru a se apăra de cuvintele sau acțiunile fratelui? Atunci ce faci? De unde știi dacă este cazul să intervii?

Un tată a povestit că pâra a încetat la el acasă când el a încetat să se mai erijeze în judecător și să aplice pedepse. Le-a spus copiilor săi că se așteaptă ca fiecare să asculte ce are de spus celălalt și să-și rezolve singuri diferendele. Dar, dacă, de bună-credință, încearcă și nu reușesc, el va fi întotdeauna gata să-i ajute. A avut grijă să adauge: „Dacă vreunul dintre voi vede pe cineva făcând ceva periculos, veniți cât puteți de repede și îi spuneți mamei sau mie. Toți trebuie să avem grijă de siguranța celorlalți, în familie."

Ieri, copiii mei s-au ținut după mine prin toată casa, țipând: „E rândul meu!"... „Ba nu, e rândul meu!" Păreau foarte hotărâți să se certe chiar lângă mine. Poți să-mi dai vreo sugestie?

Poți să te aperi cu aceeași hotărâre. Le poți spune: „Înțeleg cât de important e pentru voi să decideți al cui este rândul la dat în leagăn, dar acum am nevoie de liniște. Puteți să găsiți o soluție în camera voastră sau în curte. Nu aici!"

Copiii au dreptul să se certe, iar tu ai dreptul să-ți aperi timpanele și sistemul nervos.

Ce părere ai despre ideea de a le spune copiilor să decidă dând cu banul?

Această sugestie, venind de la un părinte, conține mesajul ascuns: „Sentimentele și gândurile voastre nu contează. Lăsați-vă soarta pe seama norocului."

Un alt dezavantaj al „datului cu banul" este acela că unul câștigă, iar celălalt pierde – și de obicei nu-i convine.

Singura dată când mi-a folosit „datul cu banul" a fost după ce explorasem toate variantele pentru o soluție. Atunci, dacă nu ajungeam la nici un rezultat, întrebam: „Ce-ați zice să dăm cu banul? Ați fi mulțumiți, oricare ar fi decizia?"

Duminica trecută, băieții mei se certau dacă să mergem în parc sau la plajă. Ar fi trebuit să le propun să supunem la vot?

Votul poate crea resentimente, în special când este ales în locul ascultării punctului de vedere al fiecărui copil. „Bine, hai să nu mai pierdem timpul certându-ne! Să votăm: în parc sau la plajă? Patru pentru plajă, unul pentru parc. Câștigă plaja. Hai, toată lumea, să mergem!" Nu este de mirare că acela aflat în minoritate se simte trădat de această formă de „democrație".

În situațiile când n-am putut ajunge la consens prin discuții și am fost obligată să recurg la votare (ori procedam așa, ori am fi stat acasă toată ziua, discutând despre cum să ne petrecem ziua), mi-am propus să descriu cu voce tare (după ce se potoleau chiotele de bucurie ale câștigătorilor) care erau sentimentele perdantului, după părerea mea. „Mergem la plajă fiindcă pentru asta a votat majoritatea. Dar vreau ca toți cei de față să știe că o persoană este dezamăgită. Andy aștepta cu mare nerăbdare să meargă în parc azi." De obicei, cuvintele astea opreau manifestările de triumf și erau o mângâiere pentru cel care pierdea.

Mă mâhnește faptul că, atunci când încercăm să petrecem o zi plăcută în aer liber cu cele trei fetițe, ciorovăiala nu încetează nici un moment. Se poate face ceva în privința asta?

Unii copii, în anumite perioade ale vieții lor, se simt mai bine dacă pun o oarecare distanță între ei și frați. Pot să iasă în oraș separat, să aibă prieteni diferiți, interese diferite, activități diferite, ore diferite de a discuta între patru ochi cu un părinte. Dacă petrec separat destul timp, s-ar putea să înceapă să se privească unii pe alții cu mai multă bunăvoință.

Mă stresează că, atunci când copiii fac, în cele din urmă, o faptă bună, încep după aceea să se certe, fiecare susținând că el a muncit cel mai bine sau cel mai mult. Fata mea spune: „Eu am spălat toate farfuriile." Băiatul zice: „Mare lucru! Eu a trebuit să spăl cratițele și să duc gunoiul." Ce faci, într-o asemenea situație?

Când copiii se iau la întrecere în privința ajutorului dat părinților, este o ocazie excelentă de a scoate în evidență rezultatele cooperării

lor: „Ia te uită cum arată bucătăria! În doi, ați reușit să puneți totul la punct! Asta înseamnă să muncești bine în echipă!"

Să presupunem că aplicăm metodele discutate la curs, însă unul dintre copii continuă să le facă viața amară celorlalți. Ce e de făcut atunci?

Dacă relația unui copil cu frații și surorile lui pare dominată de ură, gelozie intensă și permanentă concurență; dacă nu poate să împartă nimic cu ceilalți; dacă manifestă mereu violență fizică și/sau verbală față de frați, ar fi înțelept să cereți ajutorul unui expert. Părintele ar putea alege fie terapia individuală pentru copil, fie terapia pentru întreaga familie.

Povestirile

În mașină, în drum spre ședința finală, eram agitată. Acum, când cursul ajunsese la sfârșit, eram frământată de îndoieli. Reușisem să acopăr toate aspectele? Avertizasem vreodată grupul cât de periculos era să-ți faci din unul dintre copii un „confident" cu care să discuți problemele fratelui sau ale surorii? Amintisem vreodată că, atunci când petreci un timp numai cu unul dintre copii, nu este bine să discuți despre altul? Menționasem trista realitate că anumiți copii nu se vor integra niciodată, oricât de dedicați ar fi părinții? Am vrut să le atrag atenția că totuși, chiar și în asemenea cazuri, utilizând metodele discutate, cel puțin nu vor înrăutăți lucrurile. Dac-am mai fi avut puțin timp...

Starea de spirit pe care am găsit-o în sală contrasta puternic cu a mea. Oamenii discutau veseli. Era ca în ultima zi de școală dinaintea vacanței de vară. Gata cu învățătura! Aveam să povestim doar. Aveam șansa să mă relaxez și să ascult alți părinți povestind cum au rezolvat conflictele dintre copiii lor. Voia bună a grupului era contagioasă. Am constatat că mă relaxasem.

M-am așezat la locul meu și am început. Povestirile păreau aranjate într-o succesiune firească. Imediat ce o persoană povestea despre aplicarea unei anumite metode, altele o completau rapid cu experiențele lor. De exemplu, primele două relatări prezentau părinți

care luau, în mod deliberat și pentru prima oară, decizia de a *nu* aplana un conflict între copii. Destul de ciudat, în fiecare caz, obiectul disputat era un scaun.

Eram binedispusă și m-am gândit să le fac copiilor o bucurie. Voiam să-i las să mănânce la măsuțele din camera de joacă și să se uite la televizor.

Au fost încântați și au dat fuga acolo să-și aștepte sandviciurile. Apoi am auzit țipete. Se băteau pe același scaun. După un timp, Jason a cedat, deoarece Lori, fiind mai mare și fizic, și ca vârstă, a reușit să se așeze.

Jason a venit la mine, în bucătărie, țipând și plângând. Voia să mă duc să-i dau lui scaunul. Eram tentată să-i fac pe plac, fiindcă Lori face întotdeauna ce vrea, dar, de data asta, i-am spus:

– Jason, văd că ești foarte supărat. Ar fi bine să-i spui lui Lori ce simți.

S-a întors în cameră s-o înfrunte. Parcă l-aș fi aruncat în cușca leilor. Am auzit-o pe Lori vorbindu-i atât de urât, încât am dat fuga și i-am spus:

– În familia noastră nu folosim astfel de cuvinte!

Atunci, ea mi s-a adresat mie:

– E un răsfățat! Întotdeauna se așază pe scaunul ăsta! Eu nu-l apuc niciodată!

Am spus:

– Văd cât de înverșunați sunteți amândoi.

Apoi am stins televizorul și am anunțat:

– De voi depinde să rezolvați problema.

A priceput și celălalt mesaj: *până nu găsiți soluția, nu vă uitați la televizor.*

M-am întors în bucătărie cu Jason, plângând, după mine. Fierbeam în sinea mea. Era numai vina lui Lori. Aș fi putut s-o plesnesc. Dar am decis să-i mai dau o șansă și, fără mari speranțe, am zis (destul de tare ca să audă și Lori):

– Sunt convinsă că voi doi puteți găsi o soluție dacă vă dați silința.

În acel moment (nu-mi venea să cred) Lori a intrat în bucătărie și a zis:

– Jas, mi-a venit o idee.

Jason s-a entuziasmat și a fugit în cameră cu ea. Pe urmă au venit și și-au luat sandviciurile din bucătărie, veseli, ca și cum ar fi fost cei mai buni prieteni.

Nu știu ce soluție au găsit și nu-mi pasă. Mă bucur că am rezistat să rămân imparțială!

* * *

Eu vin la curs, dar soțul meu este cel care face schimbări, doar citindu-mi notițele. Ieri dimineață, la micul dejun, Billy și Roy au început să se certe care din ei să stea pe scaunul de la fereastră. Când conflictul a luat amploare, soțul meu a strigat:

– Nimeni nu stă pe scaunul ăla – în afară de mine!

Apoi a ridicat amândoi băieții și s-a așezat el pe scaun. Billy a reacționat țipând:

– Tati, te urăsc!

Micul dejun se transforma rapid în dezastru.

Apoi, soțului meu i-a venit o idee. A zis:

– Billy, văd că ești foarte supărat. Era foarte important pentru tine să stai aici în dimineața asta.

Billy a replicat cu ciudă:

– Da!

Iar supărarea i s-a risipit pur și simplu. Apoi, soțul meu a zis:

– Sunt convins că tu și Roy puteți găsi o soluție convenabilă pentru amândoi.

Spre uimirea noastră, au început să-și facă un program. Billy avea să stea pe scaunul acela la micul dejun, iar Roy, la cină. Pe

nesimțite, întreaga atmosferă s-a schimbat și ne-am luat micul dejun în liniște.

Nu toți copiii au reușit să găsească soluții. Dar se pare că asta nu avea importanță. Căutarea propriu-zisă a unei variante convenabile pentru toți diminua tensiunea dintre frați.

Soția mea era la serviciu, iar eu zăceam în pat cu o răceală puternică, încercând să mă odihnesc puțin. Un timp, băieții (patru și șase ani) s-au jucat frumos. Apoi, brusc, a izbucnit o ceartă și amândoi au dat fuga să-mi aducă la cunoștință punctele lor de vedere.

Mă simțeam prea rău ca să-i ascult, așa că le-am sugerat să deseneze problema pe tabla de scris din camera lor, apoi să deseneze soluțiile pe care le considerau bune.

Au acceptat ideea. Au luat rigla și au împărțit tabla în două. Apoi, fiecare a început să deseneze pe partea lui.

Când au terminat, mi-au adus halatul, m-au ridicat din pat și m-au dus în camera lor. Era clar că nu mai erau furioși. Probabil se împăcaseră la un moment dat.

* * *

Din nefericire, cele trei adolescente ale mele trebuie să împartă aceeași cameră. Cel mai rău este când uneia îi vine în vizită o prietenă. Ieri s-au auzit obișnuitele țipete în legătură cu cine trebuie să plece din cameră, apoi toate trei au coborât ca o furtună pe scări să mi se plângă, fiecare sperând că-i voi da dreptate.

Dar, de data aceasta, nu aveau să mă mai păcălească. Le-am spus că mă așteptam să găsească o soluție convenabilă pentru fiecare.

S-au întors la etaj și după două minute au venit înapoi. Au spus că au încercat, dar n-au putut și că eu *trebuie* să rezolv problema.

Am rămas pe poziție.

EU: Cum? Ați încercat doar două minute? Pentru o problemă așa de dificilă? Situația este următoarea: trei fete împart

aceeaşi cameră şi fiecare vrea să rămână singură când primeşte o vizită. Aveţi nevoie de mai mult de două minute ca să rezolvaţi asta.

ELE: Hai, tată, spune-ne ce să facem!

EU: Mai gândiţi-vă!

ELE: Durează prea mult!

EU: Prea mult? Ştiţi de cât timp au avut nevoie cei mai înţelepţi oameni din treisprezece state să se pună de acord ca să poată scrie o constituţie şi, în final, să se formeze Statele Unite ale Americii? Nu câteva zile. Nu câteva săptămâni. **Câţiva ani!** Problema voastră vă va lua mult timp. Multă chibzuinţă. Dar n-am nici cea mai mică îndoială că, mai devreme sau mai târziu, veţi găsi o soluţie.

N-au putut să se opună istoriei. S-au întors în camera lor şi un sfert de oră le-am auzit discutând cu seriozitate.

Regret că trebuie să vă spun asta, dar n-au reuşit să ajungă la un acord. *Însă*, în următoarele două săptămâni, am remarcat o transformare clară în atitudinea lor una faţă de alta. Acum, când una primeşte o prietenă în vizită, celelalte ori pleacă din cameră, ori întreabă dacă pot să rămână. Poate nu pare cine ştie ce, dar pentru fetele mele este o mare realizare.

Următoarele două povestiri au fost despre copii care au reuşit să găsească soluţii. Spre surpriza tuturor, aceşti copii foarte mici au fost capabili să propună răspunsuri creative la probleme care i-ar fi blocat pe mulţi adulţi.

Săptămâna trecută mergeam cu maşina cu fetiţa (şase ani), o prietenă de-a ei şi fiul meu (trei ani). Fiecare dintre fetiţe avea două ghinde, iar băieţelul, nici una. Băiatul a început să plângă din cauză că fetiţele nu voiau să-i dea din ghindele lor.

Fiica mea a explicat că, dacă i-ar fi dat lui Joshua o ghindă, ar fi rămas cu mai puţine decât prietena ei. Le-am spus că, dacă îşi puneau mintea la contribuţie, ar fi putut găsi o soluţie convenabilă pentru toţi. (Le-am spus aşa, dar nu credeam că este posibil.)

Cam după un minut, fiica mea a spus:

– Mamă, am găsit o soluţie! Johanna (prietena) poate să-i dea lui Joshua o ghindă de la ea. Apoi eu îţi dau ţie una de la mine. Aşa, vom avea fiecare câte una!

* * *

Când cumnata mea a venit în vizită la noi cu copiii ei, ardeam de nerăbdare să mă laud cu noile metode. (Ea consideră că lecţiile de creştere a copiilor sunt numai pentru părinţii nesiguri de ei.) Aşa deci... Nepotul meu, Johnny, de cinci ani, a dat fuga la noi să se plângă că fetiţa mea, Leslie, de şase ani, nu-l lasă să fie şi el Spiderman. I-am spus: „Johnny, grea problemă ai! Amândoi vreţi să fiţi Spiderman. Hmmm... Ei bine, am toată încrederea că tu şi Leslie veţi găsi o soluţie acceptabilă pentru amândoi."

Cumnata mea a mormăit încet că Johnny avea să cedeze în faţa lui Leslie „cum face întotdeauna" şi o s-o lase pe ea să fie Spiderman.

În mai puţin de cinci minute, amândoi copiii au intrat în fugă, încântaţi. Găsiseră o soluţie! Aveau să fie *amândoi* Spiderman! Fratele mai mic al lui Leslie, de un an şi şapte luni, şi surioara lui Johnny, de trei ani, puteau să fie ce voiau ei.

Cumnata mea a fost foarte impresionată. Nu-i venea să creadă că nişte copii aşa de mici erau în stare să găsească o rezolvare fără ca părinţii să le spună ce să facă.

Exemplul următor a venit din partea unei mame de adolescenţi. După cum veţi vedea, atitudinea adoptată de ea a fost „mai bine mai târziu decât niciodată".

Aş vrea să fi ştiut toate astea cu zece ani în urmă. E mult mai bine să procedezi cum trebuie când copiii sunt mici, decât să-ţi îndrepţi greşelile când sunt adolescenţi. Dar îmi imaginez că încă mai am la dispoziţie câţiva ani ca să încerc să-i civilizez.

Cel mai rău este la ora cinei. Nu fac nimic altceva decât să se agaseze unul pe altul în timp ce eu încerc să mănânc. Le-am spus de o sută de ori că sunt nesuferiţi, că sunt ca nişte gaiţe, dar parcă nici nu aud.

După şedinţa de săptămâna trecută, am decis să-mi schimb tactica. Nu voiam să mai las de la mine. În clipa în care am auzit

prima jignire, i-am oprit: „Nu vorbiți urât!". Sau: „Astea sunt niște vorbe oribile." Sau: „Copii, aveți de ales: ori discutați ceva plăcut, ori *tăceți!*"

Le-am mai spus că voiam ca în ziua următoare să se pregătească pentru cină cu un subiect de discuție interesant. Le-am spus clar că așteptam ca fiecare să contribuie la buna-dispoziție a familiei.

Nici n-ai idee cât de fermă am fost. În seara următoare am venit la masă cu un fluier vechi, agățat la gât. (Am fost profesoară de sport.) Copiii au început bine. Chiar discutau ca oamenii normali. Dar, după vreo cinci minute, am auzit prima remarcă răutăcioasă și am fluierat. O clipă, ei n-au știut ce aveam de gând, dar apoi s-au prins și au râs. Iar până la sfârșitul mesei s-au purtat decent.

Majoritatea povestirilor de până aici prezintă certuri între frați soluționate relativ repede, cu puțin mai mult decât printr-o intervenție scurtă a părintelui. Dar există și alt fel de copii, cei care îi determină pe părinți să răcnească: „Las' că o să vezi tu când o să ai copii! Atunci o să-ți dai seama cum e să ajungi la exasperare!" Ultimele două povestiri prezintă părinți implicați în medieri îndelungate între frați furioși:

Miercuri după-amiază.

Hal și Timmy s-au întors de la școală. Eu îi întâmpin și îi întreb cum le-a mers.

Hal spune că și-a uitat mâncarea acasă și că prietenii lui nu i-au dat decât câțiva cartofi prăjiți. Îl compătimesc și îi dau mâncarea pe care și-o uitase. Apoi, băieții ies afară la joacă.

După câteva minute, se întorc, împingându-se unul pe altul, iar Timmy plânge.

EU: Ce s-a întâmplat?

HAL: (Supărat) Timmy m-a lovit în cap!

TIMMY: (Cu lacrimi în ochi) *Din greșeală*. Hal, a fost un accident!

HAL: Nu-i adevărat! Știu că m-ai lovit înadins. (Începe iar să-l împingă pe Timmy.)

EU: (Despărțindu-i) Bine, nu contează ce-a fost, nu trebuie să lovim oamenii. Hai să ne așezăm și să auzim ce s-a întâmplat.

HAL: Nu vreau să vorbesc despre asta.

Hal se așază și începe să se uite printr-o carte adusă de Timmy de la biblioteca școlii. Timmy i-o ia. Hal o trage înapoi.

HAL: Mă uit și eu prin ea.

TIMMY: E cartea mea.

HAL: Nu-i a ta. Ai luat-o de la bibliotecă. Asta nu înseamnă că e a ta.

Amândoi trag de carte.

EU: Acum avem altă problemă: doi copii și o singură carte. Cum aveți de gând s-o rezolvați?

TIMMY: Nu vreau să-i dau cartea s-o citească pentru că m-a lovit.

HAL: Din cauză că m-ai lovit și tu. Vreau răzbunare!

TIMMY: A fost un accident! Și nici măcar nu te-am lovit tare.

HAL: Nu zău? M-ai lovit tare, uite-așa! (Îl lovește pe Timmy în cap.)

Timmy se ferește, ia o bucată de carton și îl atinge ușor pe Hal.

TIMMY: Nu, te-am lovit ușor, așa.

Hal înhață cartonul și îl lovește pe Timmy zdravăn.

EU: (Despărțindu-i) Asta e bătaie în toată regula.

HAL: Chiar așa și este!

EU: Hal, văd cât ești de furios. În momentul ăsta nu ești în siguranță lângă Timmy. Vreau să te duci la etaj.

HAL: Nu mă duc. Vreau răzbunare!

EU: Nu accept bătaia! Ori te duci sus și stai acolo până te liniștești, ori discuți cu mine despre lucrurile care te supără.

Hal urcă trei trepte fără tragere de inimă, apoi se întoarce.

HAL: Mamă, m-a lovit așa de tare că m-a apucat durerea de cap.

EU: Oh! Și acum te doare capul.

HAL: Și nu e prima durere de cap pe ziua de azi.

EU: Te-a durut capul la școală?

HAL: Da, la muzică. Dra Cane era nervoasă și n-a făcut altceva decât să țipe la mine.

EU: (Văzând brusc imaginea de ansamblu) Stai să înțeleg, Hal. Ai avut o zi grea. Întâi ai ajuns la școală și ai constatat că ți-ai uitat mâncarea acasă, apoi profesoara de muzică a țipat la tine...

HAL: (Care încuviința din cap) Apoi, în pauză, Louis și Steve s-au aliat contra mea, iar Bobby voia să treacă de partea lor, dacă nu i-ar fi oprit supraveghetorul...

Continuă să povestească despre tot ce îl supărase la școală. După ce aflu toate amănuntele, recunosc că a avut o zi foarte grea. Asta este de ajuns. Amândoi băieții se joacă în liniște tot restul zilei.

* * *

Băiatul meu și băiatul soțului meu sunt cam de aceeași vârstă și se adaptează greu să locuiască în aceeași cameră, fiind obișnuiți să aibă fiecare camera lui. Una dintre cele mai supărătoare probleme este că fiecare insistă să asculte muzica „lui" în același timp cu celălalt. Ieri, în camera lor erau două radiouri date la maximum. La unul se difuza jazz, la celălalt, rock.

EU: (la ușă) GĂLĂGIA! GĂLĂGIA! (Ambele aparate sunt oprite.)

A doua zi, o iau de la capăt – un post de rock și unul de jazz. Le trimit un avion de hârtie pe care am scris: „OPRIȚI MUZICA!"

Pentru un timp, se face liniște.

Apoi iar aud vacarmul.

EU: „UN SINGUR GEN DE MUZICĂ ÎN ORICE MOMENT!"

E o regulă minunată. Declanșează scandalul. Fiecare vrea să-și asculte muzica preferată chiar în momentul acela și îl acuză pe celălalt că are gusturi proaste.

Ora culcării. Alt scandal. Todd vrea să adoarmă pe muzica lui Chick Corea. Jeremy vrea Beatles. Nu le pot asculta pe amândouă. Nu mai ascultă nimic. Todd vine să-mi spună ce bine era înainte de venirea lui Jeremy. În seara aceea, soțul îmi spune că Jeremy are aceeași părere despre Todd.

Ziua următoare: Muzica bubuie iarăși. Intru în camera băieților, scot cu calm din priză ambele aparate, le pun pe comoda din camera mea și închid ușa. Când aud izbituri în ușă și țipete „Nu-i cinstit!", deschid ușa și anunț: „Imediat ce propuneți un plan care să mulțumească toată familia, le primiți înapoi."

O zi întreagă de liniște. Pot să gândesc din nou. Dacă fiecare băiat ar avea colțișorul lui... Dar unde? La subsol este o nișă cu pereții finisați și cu o ieșire, dar nici nu poți să intri acolo. Este plină cu mobilă și cutii de carton de la două gospodării. Cealaltă latură a problemei – probabil cea mai importantă – este resentimentul crescând dintre băieți. Trebuie să-i facem cumva să vorbească deschis despre asta.

Îmi revăd notițele de la curs, mă consult cu soțul și decidem amândoi să ținem o primă ședință de familie. Băieții sunt suspicioși, dar dornici să participe.

Le explicăm regulile de bază și le cerem amândurora să spună ce îi supără. La început ezită, dar, odată ce s-au pornit, este greu să-i mai oprești:

– Detest că trebuie să locuim în aceeași cameră. M-am obișnuit să am camera mea.

– Mă simt ca un străin care pătrunde în intimitatea altcuiva.

– Nu am destulă intimitate. Uneori îmi plâng de milă.

– Suntem prea diferiți. El respectă toate regulile. Eu... sunt rebel.

– Nu mă pot obișnui cu „raționalizarea hranei". Aici sunt prea multe reguli în privința mâncării. Eu eram obișnuit să mănânc ce vreau.

– Nu-mi place că tata nu stă numai cu mine. De ce trebuie să facem de toate împreună?

Este mai mult decât am cerut. Nu știu cum să continuăm și îi fac semn soțului să mă ajute. El îmi dă de înțeles din priviri că se simte depășit. Apoi spune:

– Eu și mama vă luăm necazurile în serios și vrem să chibzuim mai mult asupra celor spuse de voi. Hai să continuăm discuția mâine dimineață.

Apoi eu plec la cumpărături, iar soțul meu se apucă să plătească facturile.

Când mă întorc, după câteva ore, aud zgomot de la subsol și mă duc să văd ce este. Todd mă vede și strigă:

– Mamă, ai venit la țanc. Vino să vezi ce-am făcut!

Jeremy strigă și el:

– Tată, trebuie să vii și tu!

Nu ne putem crede ochilor.

Subsolul este lună. Cutiile de carton sunt așezate lângă un zid lung, stivuite câte trei. Pe podeaua nișei este un preș, în mijloc, un scaun, într-un colț e o lampă, în celălalt colț, o chitară, iar lângă perete este o masă cu un radio pe ea.

Soțul meu este mut de uimire. Eu sunt atât de mirată încât tot ce pot să spun este:

– Voi ați făcut asta? Oh...

JEREMY: Asta este camera mea de muzică.

TODD: Fiindcă lui Jeremy îi place să stea pe scaun și să cânte la chitară când ascultă rock. Eu rămân în dormitor, fiindcă îmi place să stau întins pe pat când ascult muzică.

Todd se retrage în cameră și pune un CD. Jeremy își ia chitara și pornește radioul, iar noi ne întoarcem în sufragerie și ne zâmbim unul altuia ca doi oameni fericiți. Știm amândoi că pacea nu va dura, dar, pentru moment, este minunat!

Ultima povestire a pus capăt ședinței finale. Din expresiile de pe chipuri, se vedea că oamenii sunt deja nostalgici. Și eu eram. Am petrecut împreună multe clipe duioase și memorabile.

– Voi duce dorul ședințelor noastre, spuse cineva.

– Chiar *trebuie* să terminăm? Cursul ăsta mi-ar fi de folos până când copiii vor crește și vor pleca de acasă.

– Am putea să ne mai întâlnim cam peste o lună pentru reîmprospătarea cunoștințelor?

Am întrebat din priviri grupul. Câteva persoane au încuviințat din cap cu nerăbdare. Altele nu erau sigure, deoarece își făcuseră planuri pentru vară și alte obligații.

Nu mă gândisem să ne mai întâlnim. Totuși, ideea unei ședințe de urmărire peste o lună, chiar dacă numai cu o parte din grup, era tentantă.

Ne-am scos agendele și am fixat data.